
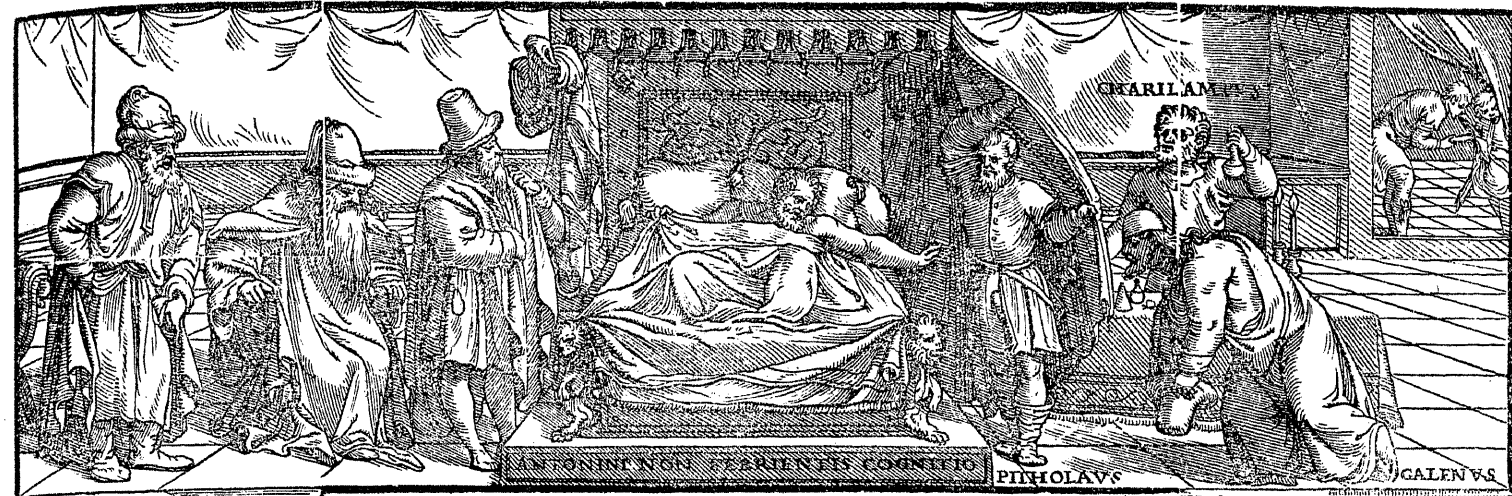

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31

2 400 40 MACH. IN. 31254

PATRIS INSOMNIUM

GALENI DOCTORES

HEPATICI COGNITIO

GALENI

Sexta Classis

EAM CHIRURGIAE PARTEM amplectitur, quæ ad cucurbitulas, scarificationes, hirudines, derivationem, reuulsionem, ac phlebotomiam spectat.

HÆC CLASSIS, TERTIA HÆC EDITIONE, aliquanto ornatioꝝ exit, aliquot locis antiquorum graecorum exemplarium ope emendatis.

Librorum index proximo folio continetur.

ὄργανα εἰς τὴν κλινικὴν.

Cum summi Pont. Senatusq; Veneti decretis.
VENETIIS APVD IVNTAS. M D LVI.

CRISIS PRÆCOGNITIO

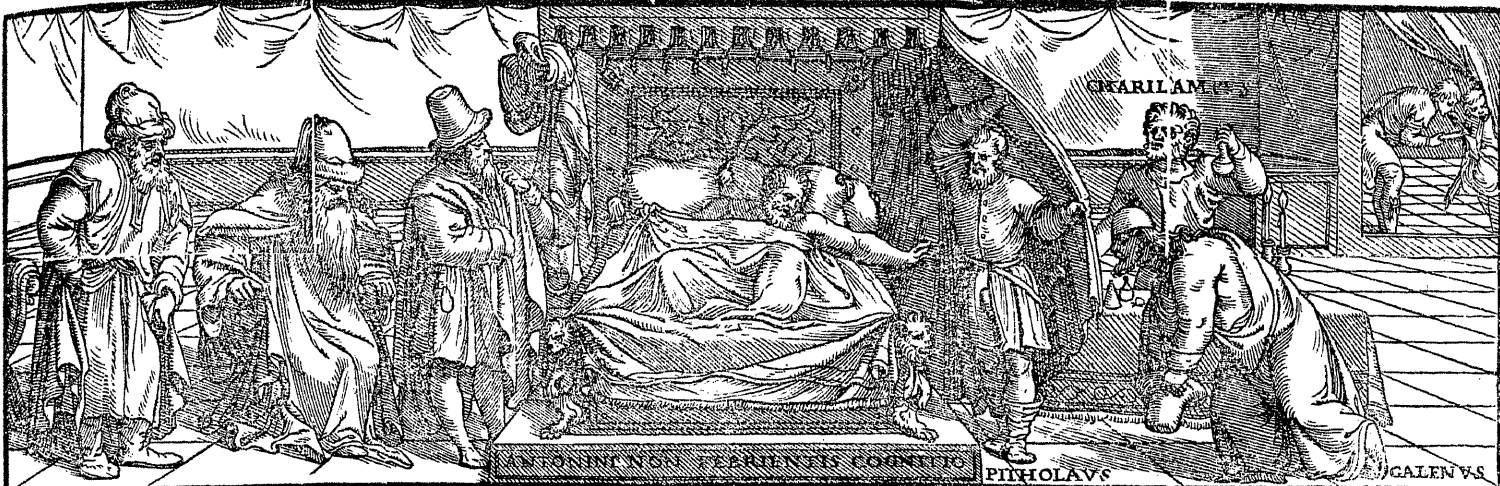

AMANTIS DIGNOTIO

PALESTRITE CVRATIO

PATRIS INSOMNIAM

GALENI DOCTORES

HEPATICI COGNITIO

GALENI

Sexta Classis

EAM CHIRVURGIAE PARTEM amplectitur, quæ ad cucurbitulas, scarificationes, hirudines, deriuationem, reuulsionem, ac phlebotomiam spectat.

HÆC CLASSIS, TERTIA HÆC EDITIONE, aliquanto ornatiore exit, aliquot locis antiquorum graecorum exemplarium ope emendatis.

Librorum index proximo folio continetur.
ἔργα εἰς τὴν κλινικὴν.

Cum summi Pont. Senatusq; Veneti decretis.
VENETIIS APVD IVENTAS. M D LVI.

CRISIS PRÆCOGNITIO

AMANTIS DIGNOTIO

PALESTRITE CVRATIO

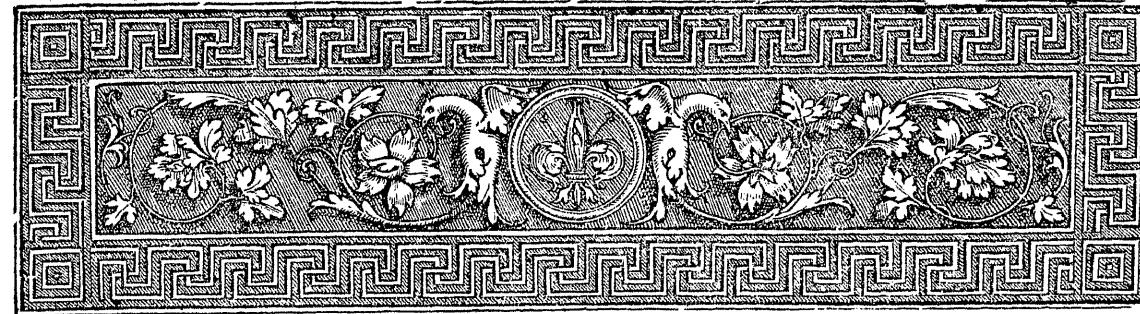

DISCEPTATIO CVM ALEX HABITA

Quæ in Sexta Classe habentur.

- GALENI De hirudinibus, reuulsione, cucurbitula, cutis concisione siue scarificatione, Ferdinando Balamio Siculo interprete. 2
ORIBASII De cucurbitulis, scarificatione, hirudinibus, deriuatione, & reuulsione sermo in septimo & octauo Medicinalium collectionū ad Iulianum Imperatorem libro. Augustino Gadaldino Mutinensi interprete. 3
Hæc, quæ Oribasius ex Galeno & alijs præstantissimis medicis tractat, impressimus, in primis quidem vt plenior de his rebus doctrinam habeas: postea vero vt cognoscas, an omnia hæc, quæ Galeno ascribuntur, re vera ipsius sint.
De venæ sectione aduersus Erasistratum liber, Iosepho Tectandro Cracouiensi interprete. 5
De venæ sectione aduersus Erasistratæos, qui Romæ degebant, eodē Iosepho Tectandro interprete. 9
De curandi ratione per sanguinis missionem liber, Theodorico Gaudano interprete, diligentius ab Augustino Gadaldino cum emendatis cod. græcis collati, & aliquot in locis emendati. 15

*Et ad finem continentur apertissimi huius commenta
et alijs deo. gl. l. vii.*

GALENI DE HIRVDI-
NIBVS, REVVLSIONE, CVCVRBITVLA, CVTIS

CONCISIONE, SIVE SCARIFICATIONE.

Ferdinando Balamio Siculo interprete.

Studiose Lector, post hæc quatuor capita, Oribasium de his rebus ex Galeno & ex alijs præstantissimis medicis fusius tractantem impressimus: tuæ profecto vtilitati consulentes, tum nimirum vt cognoscas an hæc omnia re vera sint Galeni, tum magis, vt plenior de hac re cognitionem habeas.

Di Hirudinibus.

CAP. 1.

Nonnulli captas hirudines includunt, easq; ad multiplicem vsum accommodant. Vbi enim mitescunt, carni facile admoventur. Quæ vero modo captæ fuerint, per diem adseruandæ, exiguoque sanguine alendæ sunt, atq; ita fit, vt quicquid virulentum in se continent, exprimatur. Quando autem ijs vt opus est, ea pars, cui hirudines admoventur, nitro prius fricanda, inungendaq; vnguibus ue ipsis scalpenda est. hoc enim pacto avidius adhærescunt. Oportet etiam eas ipsas in tepidam aquam, quæ vase lato & mundo contineatur, infundere, mox spongia comprehensas mucore & sordibus manu purgare, atq; ita admoere. Vbi vero admotæ fuerint, ne ea pars, cui inhæserint, frigescat, oleum tepidum superinfundes. Si autem manibus aut pedibus affigendæ sunt, in aquam, in quam hirudines iniectæ sunt, manus aut pedes immergantur. Si vero non firmiter hæserint, earum caudæ forcipe incidendæ sunt. Namq; ita, vbi sanguis effluerit, ab attrahendo non desistunt, donec cinere aut sale os earum aspergatur. Postquam autem exciderint, quod relinqui ab eis venenosum solet, cucurbitula exhauriendum est, vel si id minime fiet, fotu per spongiam adhibito vtendum est. Quod si inde cruentæ lachrymule adhuc effluerint, farinam, cyminumq; admoueto, lanamq; subinde modico madentem oleo alligato. Ceterum si manare sanguis non desinat, linteolum aceto madefactum, gallam ue combustam, vel spogiam in liquidam antea picem immisam, mox crematam imposito. Illud quoque compertum habere oportet, hirudines ipsas sanguinem illum attrahere, qui carni adiunctus est, non qui in imo corpore continetur. Earum vero vsus pro cucurbitulis esse solet. Præterea remouendæ tunc sunt, cum dimidiam sanguinis partem extraxerint. Quin etiam prohibendum, nec permittendum est, vt sanguis eousq; effluat, quousq; sit satis. Siquidem pars ipsa frigescit, tum ob ipsas hirudines, quæ natura frigidæ sunt, tum etiam ob aerem ambientem.

De Reuulsione.

CAP. 2.

Vehementes humorum fluxiones reuulsione cohibendæ sunt, ne nimium confertæ alioquin prorumpant. Sunt autem remedia, quæ per reuulsionem adhibentur, eiusmodi. In pectus videlicet, aut ventrem, siquid defluerit, ad manus retrahendum est, vomitus vero ad partes inferiores, veluti quæ ex acribus clysteribus fluxiones proueniunt, vomitus contra præsidio auertuntur. His vero ambabus fluxionibus, cum superior atq; vnâ inferior venter vrgetur, eas ad vrinam sudoremq; reuocabimus: vrinæ autem fluxum ad sudorem aliuq; deiectiones. Est quoq; auxilium quod ex diuersis contrarijsq; partibus reuellit cucurbitula, si mams proxima apponatur. Item adiuueto est, si vbi nimium sanguinis fluit e naribus, aut per loca muliebria

Sexta Classis.

aaaaa ij immodici

Gal. de Cucurbit. & Scarif.

immodici effluxus labuntur, præcordijs (hypochondria Græci dicunt) affigatur: acria quoque E medicamenta sinibus admota, eas fluxiones retrahunt, quibus caput aut viscera vexantur. Atq; vt summa rem complectar, ita reuulsio efficitur. In humoribus videlicet partes superiores petentibus ad inferiores: & contra, si inferiores petant partes, ad superiores: & contra, ad dexteram similiter partem aut laeuam, item in anteriorem aut posteriorem siquid defluerit, ad oppositas partes reuulsio facienda est.

De Cucurbitula.

CAP. 3.

Cucurbitulae purgatis prius corporibus vtilis quidem, sed in repletis (quæ plethorica Græci vocant) prætermittendæ sunt. Idemq; initio phlegmones si vel cerebrum ea, vel cerebri membranulas, vel alias corporis partes occupauerit, seruandum est, eisq; abstinentum: sed cum nihil amplius adfluxerit, totumq; exinanierimus corpus, & vsus rei inflammantis vel mouendæ vel amoliendæ, vel extrorsum abstrahendæ tulerit, illas adhibebimus. In his quoq; affectionibus dum gignuntur, non quidem membris ipsis quæ coeperint laborare, sed eis quæ laborantibus coniuncta fuerint, reuulsione gratia cucurbitulae sunt imponendæ. Initio vero quæ repercutienti vim habeant, sunt adhibenda. Cucurbitula exhaurire materiam, dolores soluere, phlegmonem F minuere, inflationes discutere, appetentiam cibi excitare, imbecillo ventriculo vires restituere, animi deliquia leuare, si quæ profundas partes fluxiones infestent, eas transferre & siccare, sanguinis eruptiones prohibere, & quicquid menstrua vitiauerit, attrahere, ijsq; alleuatiorem prestare potest.

De Scarificatione, seu cutis concisione.

CAP. 4.

Corporis partes scarificandæ sunt, quæ phlegmone vel duritie vrgentur, quæ vel tensæ fuerint, vel dolore aliquo affliguntur, quæq; fluxionibus vexantur: vbi eæ ipsæ fluxiones desierint, aut cū acrem materiam subesse viderimus, seu vis aliqua venenosa extrinsecus illata fuerit, præterea si ab altera ad alteram partem deducere materiam volumus, sicuti scarificatis cruribus, affecto capiti medemur. Siq; exuberans materia in corpore minuenda est, atq; ob id potissimum exuperantia illa oriatur, quod materia ipsa quæ emitti solet, supprimatur, scarificatione vtimur, quemadmodum sanguinis profusionibus suppressis (quas hæmorrhoidas Græci appellant) crura ipsa lota quidem prius, vel spongia calido fomento adhibito, scarificantur. Eodem nanque anno venam frequenter incidere, minime quidem rationi consentaneum arbitramur: G quandoquidem cum larga sanguinis copia vitalis quoq; spiritus emittitur: quo sanè absumpto, crebrius quidem moles vniuersa frigescet, tum animales functiones omnes

deteriores redduntur. Quamobrem ab ignobilioribus membris vipote à cruribus sanguis educendus est. Vtilis quoq; oculis scarificatio est, quos diutinae fluxiones infestant, tum capitis vitijs: item partibus quæ peccatori dorsoue adiunctæ sunt. Prodest præterea compactæ materiae, angineq;

Oribasij

O R I B A S I I

DE CUCURBITVLIS, SCARIFI-

catione, Hirudibus, Deriuatione, & Reuulsione sermo, in septimo & octauo Medicinalium collectionum ad Iulianum Imperatorem libro.

Augustino Gadaldino Mutinensi interprete.

EX LIBRO SEPTIMO.

De Cucurbitula ex libris Galeni.

CAP. 15.

Cucurbitulae euacuatæ prius corporibus vtilis sunt, nam vbi ea plethorica sunt, cucurbitulis non vtimur. Eadem etiam ratione vbi cerebrum eiusq; membranæ phlegmone vexantur, cucurbitulis in affectuum principijs non vtimur, quemadmodum sanè nec in vlla alia particula phlegmone laborante: sed vbi tum nihil amplius influxerit, tum totum corpus ante vacauerimus, vsusq; postularit, vt aliquid eorum quæ in parte phlegmone laborante continentur, moueamus, eruamusq; vel ad exteriora extrahamus. Dum vero affectus etiamnum sunt, cucurbitula minime membris laborare incipientibus, sed ijs quæ his cõtinuata sunt, reuulsione causa imponenda est: in principio vero * repellentibus est vtendum.

De Cucurbitula ex libris Antylli, ex secundo sermone de euacuantibus remedijs.

CAP. 16.

*** C** IN mediocri dolore & in similibus, leuibus vtimur cucurbitulis, quæ scilicet sine incisione aptantur. At in quibus roborare volumus, vehementibus est vtendum. In oppletis vero particulis, quemadmodum & in ijs quæ à corrupta vexantur materia, cum incisione admouemus. Oportet autem, antequam eas adhibeamus, ventrem iam emollitum fuisse: aut omnino nullam infestantium excrementorum adesse suspicionem: ac prius comedisse omnino, vel aquam prius bibisse à leui nutrimento & iam subducto. Maxime vero oportet, si sanguinem detrahare volumus, vt primo pars parum circumliniatur: Postea si ruborem sufficientem tumoremq; à cucurbitula acquisierit, scarificetur: sin minus, tertio cucurbitula affigi debet, quousq; pars tum tumefacta tum rubefacta fuerit. Quod si ne tunc quidem tumor nec rubor effectus fuerit, spongijs partes fouendæ sunt, quousque coloris euadant phoeniceæ, & ita deinceps scarificandæ. At si quis præcognouerit corpora non rubefacta iri, veluti in ijs qui pingue habent abdomen, vel in refrigeratis, & in mulieribus, quæ pepererint: ante cucurbitularum applicationem cataplasma illis partibus imponendum est. Aliquando vero tumor validus à leuibus cucurbitulis fit, & colore liuidior: ac postquam scarificatus fuerit, parum vel nihil effluit: cum sanguis crassior existat, & quod antefat, sit carnosius. Itaque in his, spongijs præcipue fouendus est locus, ac tenuis beneq; fluxilis reddendus est sanguis. Cauendum porro est ne prope mammas cucurbitulae ponantur: incidentes enim interdum in ipsas mammas, & admodum tumescentes, difficilem reddunt auulsionem. Sanè applicandæ sunt cucurbitulae cum modico igne: nam si vehementes apponantur, vapore inflammantes cõtendentesq; corpora, nihil estatu dignum attrahunt. Notum autem est ita figurandas esse partes, vt sanguis in ipsis non immoretur, crassescensq; impedimento sit effluxioni: sed vt pronus ad inferiora effluat. Post ablationem vero cucurbitularum, si quod extractum fuerit, satis sit, partes postea curabimus: si non satis, cucurbitulas denuo apponemus. In capite cū multo igne haud sunt infingendæ: vehementer enim attrahunt, difficulterq; auelluntur: Quæ vero cum mediocri igne affiguntur, id quod opus est, perficiunt. Quando autem non possunt nisi difficulter auelli, spongijs ex calida eas circumplecti oportet: sic enim remittuntur: quod si ne ita quoque remittantur, perforare ipsas oportet.

De Cucurbitularum differentia à materia & à figura sumpta.

Cucurbitularum differentia à materia sumptæ tres sunt, Vitreæ, Corneæ, Aeneæ. Nam Argenteas, quia vehementius igniuntur, reijcimus. Aenearum frequentior est vsus. Vti etiam vitreis possemus, in quibus sanguinis vacatione considerare opus est. Corneis itē in capite vitreæ.

Sexta Classis.

aaaaa iij possemus,

gnitudinibus loci nimirum & affectionis, sumendus est. Auferantur, oleo calido earum labijs infuso. * * Quod post earum ablationē effluit, digitus impositus cohibet. Excretionis quantitas ab hirudinum erectione conspicitur: sed euidentius ea etiam apparet, si congregata fuerit, quando hirudines à corporibus diuulsæ, sanguinem euomuerint. * * Sanè loci, quibus aptari hirudines debent, superficietenus scarificandi sunt: ubi enim illæ sanguinem gustauerint, auidius ipsum appetunt.

EX LIBRO OCTAVO.

De Derivatione ex libris Galeni.

CAP. 18.

Deriuatio (græce parocheteusis) eiusdem est generis cum euacuatione facta per particulam, quæ fluxionem suscipit. Fit autem per aliquam vicinarum partium, exempli causa. Quando per gurgulionem vel palatum fertur fluxio, per nares certe ipsius deriuatio congruenter fiet, irritatione à nobis facta vel prouocatione per acria medicamenta. Quando vero ad oculos vel aures succi vergunt, deriuare ipsos non in nares tantum, sed & in ipsum etiam os debemus, medicamentum id, quod ex origano & sapa confectum est, idq; etiam quod ex sinapi constat, diluenda gargarizandaq; exhibentes. Scimus etiam quod staphisagria, id est pedicularis herba, comman ducata, pyrethrum, omniaq; id genus acria, succorum abundantiam, quæ in oculos vel aures ex capite fertur, ad os traducunt. Deriuatio etiam fit si id quod per asperam arteriam in pulmonem defluit, ad stomachum diuertamus. hoc enim magis eligendum: Nec secus etiam si mulieri per sedis venas sanguis irumpat, eumq; ad vteri venas traducamus. Riuarie igitur (græce ὀχετεύειν) est per riuos ducere: Deriuare vero (id est παραχέτευειν) est à riuis ad latera diuertere.

De Reuulsione ex Galeni libris.

CAP. 19.

Vehementissimos succorum influxus reuulsorijs præsidijs cōfertim ingruere prohibemus. Reuulsoria autem præsidia sunt, vincula quidem brachiorum & crurum, id est τὸν κῶλον, ubi succi in thoracem & ventrem inclinant: Vomitus autem, ubi ad inferiora declinat: Quemadmodum etiam acres clysteres, ubi ad vomitum vergunt. Has vero ambas succorum inclinationes, eam inquam quæ per superiorem, & eam quæ per inferiorem ventrem fit, ad vrinas ac sudores retrahes. Quin & vrinas quoq; tum ad sudores, tum ad alui quoq; defectiones reuelles. Reuulsorium etiam præsidium est, quæ iuxta mammas apponitur cucurbitula. Quæ vero hypochondrijs affiguntur, sæpenumero sanguinis ad nares impetum potenter reuulsisse conspexitis: quemadmodum etiam sanè immodicas per vterum irruptiones. Acria etiam medicamenta brachijs & manibus, id est τοῖς κῶλοις, imposita, succos ad caput visceraq; vergentes, reuellunt.

In summa, reuulsio faciendæ est, deorsum quidem, ubi succi ad superiora: sursum, ubi ad inferiora vergunt: & ubi introrsum, ad exteriora: ubi extrorsum, ad interiora:

Ita quoq; si dextrorsum inclinât, in sinistram: si sinistrorsum, ad dextram reuulsio faciendæ est: Sic sanè fluxiones quæ retro inclinant, in priora reuellendæ: quæ in priora, in posteriorem regionem abducendæ sunt.

GAL. DE VENAE SECTIONE ADVERSVS ERASISTRATVM LIBER

DENVO AD GRÆCORVM EXEMPLARIVM FIDEM RECOGNITVS.

B

Iosepho Tectandro Cracouiensi interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Increpat Erasistratum, qui posthabito venæ sectionis auxilio, neq; efficacibus, neque tutis remedijs vteretur.

Adversus Erasistratum, qui cum in minimis pleriq; curiosus esset, semel tantum idq; obiter, de venæ sectione mentionem fecit.

CAP. 1.

C

Mihi equidem illud inquisitione quàm diligentissima dignum videt, cur nam Erasistratus, cum cætera quæ ad artē spectant, abunde satis pertractaret, ac circa minima quæq; tantopere curiosus esset, ut & quorundam holerum cataplasmatumq; decoquendi rationem conscripserit (quorū facultates vsūq; si vnquam aliquis alius declarasset, nō iniuria eorūdem conficiendi rationem omittere potuisset, quandoquidē id nullius pretij sit, taleq; quod à quouis ex vulgaribus inueniri possit) de venæ sectione interim, tam potenti ac magno auxilio, quodq; vel veterū sententia non minus efficacissimis remedijs extolleretur, ipse nullā mentionem fecerit. In illius. n. operibus fermè ne nomen quidem vnquam venæ sectionis, præterq; semel, reperiri potest, ubi ipsemet, quemadmodū vnicuiq; considerare facile est, obiter potius præterq; institutum, quā studio insigni de sanguinis reiectione agens, illius meminit, id quod ex suis scriptis intelliges, quæ sic habent: Deligaturæ vero, quæ circa alas & inguina fiunt, non sunt faciendæ more quorundam, qui vulgatam curandi rationē imitantes, nihil aliud consequuntur, q̄ quod sanguinē vinculis abunde exprimant. Quod. n. in deligatis corporis partibus sanguis plurimus recipiatur, ex venarum tensione, earumq; sectione coniectandum est: ex incisa siquidem corporis parte, cum ea deligata fuerit copiosior is effluit. Dum vero sanguinis reiectio cōtingit ex deligatura in tibijs ac brachijs facta, plurimum eius ibidem recipietur. Postq̄ etenim qui circa thoracis partes adest, diminutus fuerit sanguis, tū ipsa quoq; reiectio multo minor pauciorq; fiet. Hoc autē ipsum imitari conantur hi, qui sanguinis reiectione laborantibus, venam secant. Sed in hac re Chrysiippus multo consultius agit, quippe qui non solum præsentia inspicat, sed etiam imminentis periculi curam gerat. Huic. n. periculo quod in reiectione accidit, aliud ex inflammatione adhæret, in quo quidem offerre aliquid perquā difficile est: rursum autem ei qui à venæ sectione famem longo tempore tolerare debeat, ne dissoluatur verendum est. Cæterum Chrysiippus simulatq; nutrimentum in corpore iam elaboratū in loca soluta difficilia transulerit, quod eo tempore quo dissolutionis periculum imminet, hoc pacto cibum differre possit, in promptu est. Et hac quidem ille medendi ratione vsus nunq̄ offerre coactus est, ob idq; summa quæq; ingenio superauit, ac quod sibi ipsi vndequaq; constet, frequentissimas meruit laudes. Quod autem nullius momenti hæc sint, & indigna omnibus modis, quæ vel ad Erasistrati solertiam, quam ille sibi in hac arte vendicat, vel ad auxiliij vires referantur, cuiuslibet constat. Quandoquidem si neq; apud Hippocratem, neq; apud Diocle, neq; apud Euryphontem, neq; penitus apud quenquam alium qui ætatem Erasistrati præcesserūt, tale genus auxiliij in scriptis reperiret, forte suspicari quis posset illum, tanq̄ de eo cuius vsus nōdum fuisset inuentus, aut apud celebres medicos approbatus, iure optimo verba non fecisse. Verum cū permulti alij fuerint, quibus non in vno tantum eodemq; leui affectu, sed et in plurimis acutissimisq; frequens huius auxiliij vsus iam constiterat, ac eo pacto tum Hippocrates omnium bonorum artis medicæ author, tum vetustissimi quicq; illo vsi esse animaduertuntur, qua quæso re Erasistratus commotus id adeo spreuit, vt ne

vt ne rationem quidem vllam illius in enarrando habuerit? Etenim & quod illud non improba-
uerit ad certos affectus, reliquorum præsidiorū more, ipsum referēdo indicare, & causam ob quā
id probauerit præscribere eum oportebat. Atqui hic in huius præsidij viribus enarrandis tan-
topere inops fuit, vt neq; significauerit recipiendus ne sit, an posthabendus vsus illius, neq; vnq;
quid de illo sentiret proferre ausus fuerit, nisi in vno tantum, vt superius dictum est, affectu: quā-
quam vel ex ijs quæ ipse reticet, opinionis suæ summam manifestam facere videtur. Nequaquam
enim, si vsum illius probasset, silentio præterisset. Neq; etiam cum minima quæuis quæ ad leuan-
dos affectus accommoda erant, describenda putaret, hæc vt pote tam magna, aliquem etiam si ab
eo non didicisset, propria opera cosequi posse persuasum habebat.

Quibus rationibus Erasistrati sectatores dogma de non secunda vena tuerentur. CAP. 2.

Causa vero, ob quam venæ sectione ipse non sit vsus, fortassis diuinatione opus habere cus-
quam videbitur. Qui enim quis rescire possit quod ea ipsa Erasistratus cognita habuerit,
quorum nullam distula oratione ille mentionem fecerit? Nihilominus fuere nonnulli qui in ex-
plicanda illius sententia quæuis vaticinari conati sunt: verum hi dum inter se ipsos discrepant, in
maximis erroribus versari, manifeste sunt deprehensi. Nam nemini ex illis eadem stat sententia:
& quod multo grauissimum est, neq; ab ipsis Erasistrati commilitonibus, discipulisq; Chryssippi
Cnidij, quo primum auctore de explodendo venæ sectionis vsu dogma fuscitatum est, de illius sen-
tentia quicquam certi constitutum est. Hæc autē quæ Apocremantes Stratog; protulerūt planè ri-
dicula sunt: vterq; enim dicit perdifficile esse venam secare, vel ob internotionem vasis, vel ob ar-
terię incisionē: nocumentum quippe illico ingens imminere, si quando loco venæ arteria diuida-
tur. His addunt quod quandoq; aliquis præ timore mortuus sit, & alter ē ante vasis sectionem,
alter vero eo iam secto referri nunq; potuerit, tum q; quidam irreparabili sanguinis fluxu defecerit.
Sed præterea illa quoq; quæ à reliquis dicuntur, nam alij quidem eorum asserunt vacuationis
mensuram coniectura assequi multo esse difficillimum, ideoq; necesse esse, vt aut diminue eua-
cuaniti nihil plus contingat: aut mediocritatem excedenti maxima impendeat noxa: (quid enim,
aiunt illi, venæ sectio modum exuperans, à cæde differt?) Alij vero dicunt, q; cum trāsultus spiri-
tuum (græce parempsis) ex arterijs in venas fiat, necessario inanitionē sanguinis per osculorum
referationem ipse spiritus sequatur. Sunt & alij qui affirmant venarum euacuationem inflamma-
tionis affectu in arterijs iam constituto, planè superuacaneam esse. Atqui vniuersa talia quāquam
credibilia alicui appareant, sunt tamen re vera falsa, indignaq; quibus adhiberi fides debeat: quæ
his omnibus longe facilius habenda fuisset, si hæc in mediū protulissent, quæ dicta fuerant à cæ-
teris quibusdam, qui ex succorum natura disputandi initium deprompserunt. Et quanquam vel
aduersus hos longiore sermone alicui conueniret instare, huius tamen rei impræsentiarū ea pro-
pter nulla est occasio, quia orationem sic in immensam prolixitatem excrescere oporteret: præ-
terea nihil obstat quo minus ea quæ tum ab Erasistrato, tum à quouis alio ex Chryssippi discipulis
dicta sunt, reprehendere aggrediamur.

Quæ fuerit Erasistrati opinio de ortu febris & inflammationis, ac de ipsarum medela. CAP. 3.

Commodissime igitur sermonē mihi instruxisse videbor, si prætermisissis alijs ab ipsis Eras-
istrati placitis initiū fecero, orationemq; ipsam quātū eius fieri potest breuissime absoluo.
Cæterum ille arteriā spiritus, venā autē sanguinis receptaculū esse asserit. Deinde vero vbi gran-
diora receptacula diuisa fuerint, magnitudine quidē illa diminue, numero autē effici plura: ac cum
nullus locus detur vbi circa terminum vnus, vas aliud non existat, illa vnde quaq; per corpus de-
lata in tam minutos fines desinere, vt contentus in illis sanguis præ extremorū osculorum con-
nuitia intus retineat: ob idq; etsi oscula venarum arteriarumq; inter se vicina sint, sanguinē tñ p-
prijs terminis circūseptum, ac nullibi in vasa spiritalia insilientē permanere: & eousq; sanē animal
legibus naturæ dirigi. Simulatq; vero cā quædam violēta irruerit, tum sanguinē ipsum in arterias
transferrī, & animal iam necessario ægrotare. Causas itē huius rei aliquas, præcipuamq; illarū san-
guinis multitudinē esse, à quo & venæ tunicā distendi referariq; fines, qui prius clausi fuerāt, trās-
fundi ēt in arterias sanguinē, qui postea spiritū à corde delatum perturbans, eiq; motū suū alterātū
resistens, siquidē ē directo atq; prope principem partē constitūterit, iam id febrim esse, si autē ab ipso
retro repellat, ac in finibus arteriarū condenset, inflammationem tum existere. Et talibus ille rōni-
bus inflammationem ex plenitudine adstruit. Verum quæ ex vulneribus contingit, eam quoque
sanguinis ex venis in arterias transfultu causari ait, cuius rursus transfultus causam illam quæ ad
euacuationem fit, successione esse putat. Cum enim scisis arterijs, post inflitum vulnus spiri-
tus vniuersus ex læsa parte effusus fuerit, & periculum instet ne vacuus fiat locus, sanguinem, illo
tempore, spiritus euacuat, quiq; locum illum prius replebat, gressum per osculorum referatio-
nes consequi solere. Si ergo spiritus foras emissus fuerit, hunc quoque effundi: occluso autem illo
atq; oberato, etiam hunc vi spiritus à corde demandati impulsus, in locis vulneri vicinis cunctū
coacervari, & ea ratione inflammationem efficere. Sed concedamus age ipsi quæcunq; hoc tem-
pore de febris & inflammationibus dixit, vera omnia esse: nam alibi demonstrauimus ea nihil
in se veri continere. Doceat igitur ipse nos iam medicaminum seriem. Ait enim cum in multis
alijs

A alijs locis, tum in primis in tertio de febris tractatu sic verbatim: Circa ægritudinum igitur ini-
tia ac inflammationum generationes omnem forbitionum oblationem auferre oportet: inflama-
tiones enim, quæ febres faciunt, vt plurimum ex repletione fiunt. Si itaque hoc ipso tempore
adiectiones concessæ fuerint, & concoctione distributioneq; suas actiones perficientibus, vasa
alimento repleta fuerint, inflammationes multo vehementiores per sepe fieri contingit. Hæc qui-
dem ille de inflammationibus protulit, quæ citra vulnus ex plenitudine eueniunt. De illis vero,
quæ ex vulnere suboriuntur, in primo de febris libro denuo in hanc sententiam recenset: Istis
autem subsequuntur medendi rationes, quo vulnera omnia ab inflammatione libera efficiant.
Medicamēta enim, cum sanis partibus illinuntur, claudendo atq; obturando prohibent, ne san-
guis desuper fusus in loca dissecta irruat: quandoquidem in illa, quæ affectu carent, eo quod mul-
tæ arteriæ illic venæq; recludantur, sanguis, qui in arterias transilierat, facile in venas quoque
transfuetur. Quamobrem consequens rursus est, vt vulneratis nihil prorsus inflammationis
tempore offeratur: venæ nāq; cum alimento vacuæ existunt, longe facilius sanguinem in arterias
ingestum assument, quo sanē ita peracto inflammationes minus contingent. Proinde, q; multitu-
do euacuanda sit, quodq; venæ distentæ ac replete, in seipsas iterato quicquā recipere nō possint,
assentire ipsi Erasistrato nos fatemur: verum, quoniam pacto hæc euacuandæ sint, in dubium à no-
bis vocatur.

*Præstantiorē ex venæ sectione, quam ex inedia fore vacuationē, quodq; Erasistratus negligens fue-
rit in imitanda natura, ac scriptis Hippocratis legendis. CAP. 4.*

Postquam itaque euacuationem esse confessum iam semel sit, ego eam omnium facillimam
atq; expeditissimam, venæ sectione perfici arbitror, vt pote per quam ipsas etiam inflamma-
tiones solas celerrime euacuare possimus: cum ē diuerso inedia, præterquam q; longum tempus
requirant, etiam vniuersum habitum æqualiter euacuant. Atqui istud nequaquam conuenit, cur
enim quis id euacuet, quod euacuatione opus nō habet: Aut cur eliquet carnes, cum sanguinem
subtrahere liceat? Vt interim noxas reticeam, quæ ex longis inedijs necessario euenire solent, ac
virtutem defatigatam, & succos biliosiores amarulentioresq; redditos, frequentes item cordis
morsus atq; inquietudinem, tum deiectionum alui retentionem, & omnia denique excrementa
acriora malignioraq; effecta. Quorum Erasistratus nihil animaduertens, cæcorū more, qui am-
plam compendiosamq; & planam viam in propinquo habentes, sæpenumero angustam ac aspe-
ram prolixamq; errandi ineunt, & ipse tam propinquam satisq; expeditam & amoenam se-
mitam spernens, ad impeditam illam ac longam sese contulit: quippe qui hoc tantum confide-
rauerit, num, quod ipse contendit, via eō vergat, non autem an compendiose, & sine periculo du-
cat. Nam, quod vel inedia ad plenitudinis euacuationem conferat, ego quoq; confentio, verum
longo tempore, magnoq; cum nocumento eam efficere id dico. Attamen sapientem Erasistra-
tum, qui quorundam iudicio Hippocrati par esse videtur, non puduit, quod neglecto tam insi-
gni præsidio, nihil credibile aut rationi consentaneum attulerit, quin potius, velut de re abiectis-
sima penitusq; nullius precij, verba fecerit. At Hippocrates ille medicus te, o Erasistrate, nulla
ex parte inferior, non sic de venæ sectione pronunciauit, sed, quæ tu verbis saltem admiraris, ea
ille opere palam est executus. Admiraris tu siquidem naturā ipsam, vt artificiosam simulq; pro-
uidam animalis gubernatricem, nullibi tamen eam imitaris. Aut, cum illam plurimis morbis san-
guinis euacuatione medentem frequenter animaduertes, cur ne in vno quidem vnquam hoc
idem tu ipse fecisti? Cur etiam naturā, quam laudas, opera silentio suppressis? Cur præterea, quā-
do apud Hippocratem reperisti multa huiusmodi scripta: Mulieri sanguinem vomenti men-
struis erumpentibus solutio. & Ab atra bile habitis similem effectum hæmorrhoides præstant.
Sanguinis item fluxus copiosi, per nares soluuntur, apud te nihil tale, sed vnico solum verbo lau-
data natura, opus autem illius nullibi scriptum reperitur. Porro mihi sufficiebat, vt opera illius
antea ad perfectum addiscerem, à quibus postea initio sumpto ad inuestigandum reperiendūq;
id, quod æquum putabam, idoneus euasi. Liceat ergo mihi venia eorum, qui te admirantur, dice-
re, quod in conspicuo est, quod, si mihi aut modis omnibus demens, aut in naturæ operibus quā
minime versatus esse videaris. Alteri enim ex his duobus, vel quia illa nunquam cognouisti, vel
quia cognita iam dudum non sis imitatus, obnoxius existis. Aut fortassis in cubiculo aliquo per-
petuo delitescens, neq; aliquando ægrotum aliquem contemplatus, hæc scribebas: hincq; adeo
non iniuria naturæ opera ignoras, quæ alioqui pro extrema dementia tua semper es præpostere
admiratus & imitatus: necnon, postq; scribendi prouinciam inisti, legem scribendo es transgres-
sus. Oportebat enim primum te opera naturæ mihi describere, deinde declarare: & quæ illa inte-
gre ac perfecte proprijs conatibus incitata, & quæ morboris causis præpedita diminue agat: nā
huiusmodi ratio viam ad inuenienda medicamēta nobis suppeditat. Cum etenim didicero, quæ
probe ab illa perficiuntur, supperaddito eo, in quo illa deficit, facile ei adiumento esse potero: rur-
sum, si ipsa nihil penitus mouet, id quod quicq; morborum causarum vehementia superata pati-
tur, tum ego illud omne suggerere enitar. Tu vero nihil horum indicans, domiq; te continēs, vt
qui forte ægrotorum visitationē, vt fertur, parui pendas, quod tibi videbatur, scripsisti. Cæterum
si tu ipse

si tu ipse non perspexeras, Hippocratis monumenta relegenti tibi addiscere integrum erat, & quæ perfecte integreque, ac ut ille loqui consuevit, absolute natura mouente iudicentur, & qua ratione illam quis iudicium non aggredientem, pulcherrime imitari possit: quo etiam pacto aggredientem quidem eam, verum debilitate mouentem adiuuare oporteat. Si enim in his exercitatus fuisses, talia te consulente audirem, qualia apud Hippocratem quoque in audio: Quæ iudicantur & iudicata sunt integre, neque mouere, neque nouare siue medicamentis, siue alijs irritationibus, sed linere. Istud quidem habes proprium naturæ integræ mouentis præceptum: quod vero huic succedit, naturæ & ipsum, verum diminute ad iudicium mouenti congruit, eamque ob rem illi auxilio esse iubens, dicit. Quæ ducere oportet, hæc, quod maxime natura vergit, per loca conferentia ducenda. Natura si quidem tunc temporis expellere conatur id, quod eam infestat: cum autem præ imbecillitate si nem operi imponere non possit, nostra auxilia implorat. Propterea etiam lateris inflammatione laborantes curans, iuxta humorum vergentiam inanire eos consuevit. Quid enim ait? Cum ergo dolor ad iugulum extenditur, aut grauitas in brachio, vel circa mammam, aut supra præcordia existit, interna cubiti vena secanda est. Neque dubites copiosum detrahere sanguinem, donec rubicundior multo, aut pro puro rubidoque liuidus effluerit, vtrunque enim contingit. At, si dolor sub septo transuerso fuerit, neque ad iugulum ascenderit, tum aluus vel nigro veratro, vel peplio subducenda est. Rursus vero in quopiam renalium affectionum cōcurso præfatus: Et in rene dolor grauis per ilia vsque ad coxas tendens e directo infert poplitem secare, hoc est, venam, quæ in poplite est, incidere.

De vsu sectionis venæ in frigidis, ac reliquis ex multitudine affectibus medicorum rationalium, Empiricorum, ipsiusque naturæ testimonio.

Illud vero quo modo dictum est: Ex Margei famula ne sanguis quidem prodijt, nam, ut filiolam hæc peperit, illico os ad vertebra coxarum detortum est. Porro dolor ex vena prope talum secata cessauit, quamuis tremores corpus iam occupassent. Atqui nunc ad occasionem ipsam eiusque fontem transeundum est. Hippocrates siquidem te & occasionem morbi & generationem occasionis perpendere iubet, id quod tu mea quidem sententia multitudine sanguinis præsertim molestiam inferre, non de alio quoquam, præterquam de venæ sectione dictum affirmare possis. Ergo præfata mulier, licet iam tremore correpta esset, ille secare venam non distulit, cum e diuerso nemo alter in tremoribus æque, atque hydropis, aliove frigido affectu villo, sanguinem detrahere vnquam ausus fuit. In talibus. n. ex calidi succi euacuatione adhuc multo magis corpus necessario refrigeratur, & innatus calor, qui per affectum antea quoque frigidatus fuerat, extinguit. Hippocrates vero, ut ipsemet fatef, multitudinem sanguinis ante ipsum affectum accumulata considerauit: muliercula. n. a purgamentis, quas secundas vocat, non fuerat expurgata. Fomes autem seu nutrimentum occasionis, hoc est generatio, primaque causa, ob quam non sit probe expurgata, est ipsa contorsio vteri, qui ad coxas contortus fuerat. Proinde, cum retentio euacuationem, situs vero vteri locum, per quem euacuatione instituenda est, illi indicaret, venam talo proximam incidit: talemque Hippocrates sese in cunctis præstitit. Sed ne laudibus virum hunc extollentes Erasistratus tristitia afficiamus, ut qui ipsi, ante eosque Erasistratus, aduersus illum inimico animo esse mihi visi sunt, missa faciamus nunc Hippocratis monumenta: alio enim tempore totam illius de euacuatione artem declarare constituimus: quin potius transferamus nos ad illos, quorum aliqui empiricam rationalemque sectam vnã sunt amplexi, quique quidem ex his a venæ sectione abstinere inuenio neminem. Nam inter dogmaticos, Dioclem ac Plistonicum Dieuchenque & Praxagoram, vnã cum Philotimo atque Herophilo & Asclepiade, venæ sectione vsos fuisse compertum habeo: quaque Asclepiades contentio adeo studiosus fuit, ut oia ferme priora dogmata lacestuerit, neque alicui prioris seculi homini, immo ne Hippocrati quidem pepercerit, hincque adeo veterum medendi rationem, mortis meditationem nominare non sit veritus. Atqui neque hic eo impudentiam venerat, ut venæ sectionem e medicinalium auxiliorum numero explodere auderet. Quinetiam neque inter recentiores aut vetustiores aliquis, non Athenæus, non Archigenes, neque Agathinus, tum denique neque ex empiricorum cœtu quisquam: hi enim cum nihil eorum obseruent, quæ rationi consentanea sunt, omniaque experientia sola discernant, tamen ex his neminem mihi proferre poteris. Quando autem isti in omnibus alijs rebus ferè dissentientes, in hac sola conueniant, mihi planè concordia suspicione vacante nihil magis fide dignum esse videtur. Sed, ne præ testium multitudine opera nature, quam tu. l. laudas, obscuriora red damus, mittamus hos, si lubet. Nonne ipsa mulieres cunctas singulo mense euacuat, sanguine superfluo foras effuso? Muliebri. n. genus, ut quod domi ageret, neque vehementibus laboribus exerceretur, aut sub claro sole viueret, ac ob vtraque hæc multitudinem humorum coaceruaret, ipsam euacuationem plenitudinis, tanquam remedium naturale, obtinere opus habebat. Et vnã quidem istud naturæ opus est: Alterum vero purgatio post partum contingens existit: licet & foetura ipsa, species sit euacuationis. Nam ex sanguine vteri conceptus nutriri solet. Tum vero, postquam editus est foetus, generatio lactis in mammillis, vacuatio hæc quoque est: {quantitate sua} non parua: vnã siquidem & lactis & menstruorum substantia est, a laborumque, ut quisque dixerit, riuorum fontes communes, venæ sunt. Quãobrem, quibuscunque per ætatem menses fluere cessarunt, his neque in mammillis lac amplius

† τὸ πλῆθος.

Amplius colligitur: quæcunque etiam purgandi tempora adhuc habent, ac interea lactant, hæc non purgantur. Præterea cum mulieri lactanti sanguis per locos eruperit, illico lac huic euanescit. Ad hæc quæcunque animantia vtero non gerunt, his neque lac vnquam adest: rursus quibus id suppetit, illa etiam ad concipiendum a natura idonea sunt. At si iam addidicisti quot comoda ex huiusmodi euacuatione muliebri genus maneant, quotque nocumenta ipsidem suppressis sequantur, haud video quæ sufferas, quo minus sanguinem superabundantem modis omnibus euacuare acceleres. Mulier enim, Hippocrate teste, podagra non laborat, nisi menstrua defecerint. Sed cur ego contra hominem Hippocrati inimicum, verbis Hippocratis vtor? Velim itaque audias iam veritatem ipsam me precone tibi denunciantem, quod mulier si probe expurgetur, neque podagris, neque articulorum doloribus, neque lateris inflammationibus, neque peripneumonijs capiatur: sed neque epilepsia, neque apoplexia obnoxia sit, aut spirationis vel vocis ablatione rite purgata villo tempore infestetur. Num vero menstruis fluentibus, aut phrenitide, aut lethargis, aut conuulsionibus, vel tremoribus, rigoribus, ut mulier aliquæ correpta est: Num etiam vel melancholia laborantem, aut mania vexatam, aut quæ ex thorace spueret, vel vomeret ex ventre sanguinem, aut capite laborantem, aut synanche præfocatum, aut aliquibus id genus magnis & vehementibus affectibus impetitâ, cui menses recte excernerentur, quique conspexisset? Verum his retentis eam cuiuslibet malo implicari facile est, huicque rursus euacuationem medentem. Sed posthabitis mulieribus te ad mares iam cōfer, ut discas. scilicet, quod quibuscunque pro consuetudine, superflua per hæmorrhoides euacuantur, hi omnes vitam morbis minime impeditâ agunt: quibus item inanitiones supprimuntur, hi in perniciosissima quæque labuntur. Vtrum igitur neque horum ubi vel synanche vel peripneumoniâ incurrerint, sanguinem euacubis, aut potius ne desciscere videaris ab ijs quæ perperam didicisti, tot hominum interitum parvipendes? Tu fortassis hoc facies: ego autem non hæc solum, sed etiam spasmodi hydropemque sanguinis euacuatione sæpius sum medicatus. In hunc. n. modum erudiuit me tum longa experientia, tum ratio ipsa, quæ mihi suggestit: vbi occasio ipsam, eiusque momentum sic inuestigare. Quod autem experientia quoque istud me docuerit, si empiricorum commentaria legeris, scire poteris.

Communi hominum naturæ, ac brutorum quoque animalium consensui, Erasistratum, ac omnes, qui venæ sectionem parvipendunt, aduersari.

C. A. P. 6.

NE igitur in posterum cum Hippocrate solo (quod euacuationem sanguinis laudauerit, cum vel in tremorem, vel in hydropem, vel in alium quæuis frigidum affectum, mas quidem ob hæmorrhoidum, mulier vero ob mensium retentionem incidere) tibi controuersiam futuram rere, sed & cum vniuersis medicis qui experientiam sectantur, vel potius cum vniuersa hominum vita, videris. n. tu comunem omnium subuertere sententiam, præsertimque si neges quod a natura cuique insitum sit, ut considerare possit sanguinem ob nimiam multitudinem euacuandum esse. Quis. n. contraria contrariis esse remedia ignorat, ut quæ sententia hæc non Hippocratis tantum, sed omnium hominum communis sit? Tu vero præ odio quod aduersus Hippocratem concepsisti, mea quidem sententia etiam alijs multo es dementior, idque cum habeas naturam te ad hæc ipsa quotidie manu ducentem: nam hæc in ediam adiectione, ac repletiones euacuationibus, & frigus calefactionibus, caloresque refrigerationibus curat. Quid enim aliud est offerre cibum, quam plenitudinem suppeditare: quid rursus excernere faeces, quam intestina repleta exinanire: quid item meiere, quam repletionem vesicæ mederi? Pleraque enim animantia frigore lacestata, latebras ac calidos specus in penetralibus terræ sibi inuestigant. Aliqua etiam ætatis tempore calore anhela, sese in aqua frigidam conijciunt, & in vmbrosis locis ventoque peruijs immorantur. Ego præterea frequenter vidi canem vomitum sibi met studiose prouocantem: auem quoque ægyptiam clystere imitam: quæ omnia ab hominibus, ut qui ratione compotes sint, multo faciliore conatu perficiuntur. Accerse ergo hominem quempiam rei medicæ expertem, ad ægrotum qui bona sit habitudine, iuuenis, multo abundans sanguine, quique præ synanche aut peripneumoniâ suffocetur, postea hominem interroga siquid cognoscat quod huic affectui succurrere possit. Quis adeo demens est, ut sanguinis euacuationem non pronunciet? Cæterum Erasistratus ob contentioem quam aduersus Hippocratem præ se fert, ne id quidem, quod communi omnium hominum suffragio receptum est, probare videat: & eapropter reperitur vel gruibus ipsis insipientior: has siquidem æque atque aquilas, præ longo vsque ad vltimos terrarum terminos volatu, partim frigus, partimque æstum euitantes, quod contraria contrarijs semper propulsent, videre licet. Atqui, ut & antea dictum est, perspectum habere quod ipsi euacuandus sit sanguis, quibus ex eius multitudine periculum imminet, id præstantiam artis Hippocraticæ nondum æquat: ego. n. tum qua ratione, tum quo tpe, quæ ue quantitate euacuatione instituenda sit, mihi declarari malle. Scire namque quoniam vel venam quæ in fronte est, vel illas quæ in hircis oculorum, seu sub lingua existunt, vel quæ humeraria vocatur, vel subalarem, vel quæ per poplitem penetrat, quæ ue prope talum adest, incidere oporteat (prout de his omnibus Hippocrates docuit) hoc ipsum ego ratiocinationem medicorum arbitror esse. Verum quod contraria contrarijs medicanda sint, quodque euacuatione repletioni opponatur, tamen abest ut admirem, ut etiam huiusmodi cogitatione bruta animantia participare dicam. Si autem auribus apertis, aut animo potius, ac deposita erga Hippocratem similitate, veram rationem amplecti volueris, aliquid iam

Sexta Classis.

b b b b b quod

quod illius arte dignum esset, dicere tibi possem. Eouſq; n. Diocles Pliftonicusq; ac Herophilus, & Praxagoras atq; Philotimus, necnon alij medici permulti inter se consentiunt, q; ipsi qdem nō p seſe, verum diuinum Hippocratem ſecuti reppererint, quo tpe qualibet venæ, quas ſupra cōmemorauī, incidendę eſſent. Cæterū q; ab atra bile habitis ſimiliter hæmorrhoides conferant, etiā ſi iſtud Hippocrates perſpicue docuerit, non tñ oēs ſciunt, ſed quicunq; ſyncere in illius ſcriptis verſati ſunt: hi ſoli. n. quomodo hæmorrhoides, dyſenteria ac varices ſiant ab ipſo perdidicerūt. Item q; non ſemper horum vnū quodq; ſi exiſtat, prohibendum eſt: ſed q; qñq; coadiuuandum: vel natura quieſcente (qñ ſic confert) ei totum cōmittēdum, adeo ignorant illi qui dyſenteria varicesq; & hæmorrhoides imature præpropereq; medicari diſcunt, vt & ea moliantur quæ facere nequaquā debebant. Porro ego quoq; vidi non paucos ob huiuſmodi euacuationes, quæ medicorum imperitia cohibita fuerant, aut atra bile, aut infania vexatos: quorum aliqui quoq; tum intercoſtali inflammatione, tum renali dolore correpti ſunt: nonnulli vero ex aluo ſanguinem vomebant, aut eundē tuſiēdo ex thorace ſpuebant, aut attonito morbo aqua ue intercutanea interbant. Hæc illa ſunt, quę mea qdem ſententia medicus vnā cū præclara euacuationis arte cognoscere debet.

Sanguinis miſſionem non modo non prohiberi, quia vacuandi ſanguinis quantitas ignoratur, ſed cæteris uacuationibus omnibus certiore meſſuram, ac tutius auxiliū præbeve.

CAP. 7.

Quantum autem de ſanguine exuperante euacuandum, idq; cum non ſit magni momenti, cur Eraſiſtratus tanq̄ ex magnis quoddam contempſit? Aut cur homines illi aduerſus omnes obſtrepere paratiſſimi nugant, cū illū incuſent, dicantq; euacuationis perinde atq; aliorum auxiliorum rationem ignorare? Aut cuiuſnam, per deos immortales, illum adeo exquili te tenere meſuram arbitrantur, vt neq; excedat in quantitate, neq; deficiat vnquam: num clyſteris, aut purgantium medicamentorum alicuius, aut vrinam cientium, vel cibi vilius potus ue? Tēpus itaq; eſſet ipſis, vtpote oīa ſuſpicionē inſeſta reddentibus quieſcere omnino. Aut cur ergo Eraſiſtratus purgantibus medicamentis vtitur, ac vinum aqua frigida dilutum, tum alijs quibuſdam, tum maxime cholericis exhibet, Chryſippumq; præceptorem ſuum, vt qui inuenerit præſidium nulli veterum cognitū, quodq; & ſolum cholericos iam mortū proximōs reſtituere poſſit, his verbis ſatis inuidioſe laudat: Non etenim quouis tēpore id præbet, ſed vſum auxiliij huius ad occaſionem vehemēter præcipitem traduxit. Ego vero hac in re ipſum non accuſo, præfertim cū tam abſolute oīa quæ ad occaſionem ſpectant, diſquirat. Illud tñ in eo quis demirari poſſit, quod ſi quando Chryſippicum quicq; doceat, tum, vt ex verbis eius colligere licet, vehemēter ſit audax, nihilq; ipſum prorsus neq; momentum occaſionis, neq; meſuræ difficilis coniectura, neq; affectus periculum pterrefacit, ſed putet adeo exquiſite ſimul clareq; illum & meſuræ & occaſionis rationē docuiſſe, vt decreta ſua non medicis ſolum, verum & popularibus vſui futura arbitretur. At ruruſum cum ex veteribus medicis aliquem ob rerum inuenta laudare opus habeat, illic vnde quaq; tergiverſetur. Age ergo declaremus illis, quod meſura in venæ ſectione multo facilius deprehendatur q̄ in cæteris quibuſuis auxilijs. Nam & coloris mutationem ſapenumero diſpicere licet, hocq; duobus modis fieri poteſt, interdum quidem ſanguinem ipſum fluētem, interdum autem ægrotum conſiderando. Ad hæc animi quoq; defectio in plurimis affectibus vacuationis terminum obtinet, ſanguinis item fluentis vigor labefcens, & pulſus mutati. Adde q; & medicus huius ſolius euacuationis liberam habeat facultatem ſiſtendi quādoocunq; illi placuerit, aliorum autem nullius. Nam vbi dandum ſit aliquod medicamentum, ſiue deiectorium, ſeu vomitorium, ſeu vrinarum euacuatium, aut thoracis vel capitis purgatorium, horum ſcilicet omnium prima exhibitio in tua poteſtate ſita eſt, cætera autem fortuna adminiſtratrice obtingunt. Ingens præterea in propinationibus pharmacorum periculum eſt, cum vel non commouetur purgatio, vel quod in aluum attractum eſt, non facile excernitur, vel cum dolore, morſibus, torminibus, refrigeratione, pulſu euanefcentia ac animi defectu exprimitur, vel cum corpus vehemēter perturbatur, interimq; paululum admodum euacuatur, aut euacuatio modum excedit: hoc enim ipſum tanq̄ omnium malorum extremum in hac parte frequenter contingere ſolet. Neq; n. vt venę incife fluxum, quē ſuperimpolito digito mox ſiſtes, ſic profluuium alui tibi ſiſtere licebit. Verū tamen nemo ex medicis ſuperuenientium ſymptomatum metu percuſſus à propinatione pharmacorum abſtinet, ſed poſtq̄ errorem commiſerit, tum demum cauēdum ſibi ab illorum vſu proponit. Sed quid ego purgatoria refero, ac in enarratione fortium medicamentorum tempus tero, cum & cibi cuiuſq; in meſura erratū maxima afferat nocumēta, quorū magnitudinē in extenuatis & imbecillibus hoībus, quicq; celeri nutritione egent conſiderare facile poſſumus. In his. n. ſiquid minus æquo nutriat, virtutem tabidā reddet: contra vbi quid modum exuperans naturæ oneri potius q̄ nutrimento fuerit, illam penitus ſuffocabit, extinguetq;. An igitur à cibi exhibitione abſtinebis, eo quod meſuram illius non ſine negotio aſſequi poſſis? Atqui ea quoq; ratione à medendi prouincia penitus abſtinebis, nihil. n. in medica arte reperias, quod niſi certa meſura vſurpatū prodeſſe poterit. Cæterum in ſola venæ ſectione ne hoc quidem culpare queas. Proinde errata, quæ vtrinq; circa mediocritatē contingunt, non parua noxę ſequuntur, maximeq; quia exceſſus perni-

Apernicioſiſſimos eſſe nemo neget: verum in quo minus periculum eſt, in eo excedere modum non fuerit neceſſe. Sit. n. ſi ita ſors ferat, mediocris detractio trium heminarum, vbi ſi quatuor detraxeris, noxam maximam inferes: duas rurſum ſi euacuaueris, cōmodabit qdem id fatiſ, læſionis vero nihil afferet: licebit nāq; tibi vnā illā heminam vel clyſteribus, vel inedia, vel frictionibus, vel ſudoribus exhaurire, præterquā q; & denuo detrudere ſi voles, non veraberis. Sed qua ratione ego tam multa in medium aſſero, contendere cupiens cum hoībus infulſis, qui ad hoc q; nihil rationi conſonum loquantur, etiam ea ipſa non agnoſcunt, quæ ipſimet laudibus efferre ſolent? Admirantur. n. dicta Eraſiſtrati, ac nomen ſibi ab illo vendicant, Eraſiſtratos ſeſe appellantes: verum documentorum illius adeo ignari ſunt, vt quiduis potius q̄ ſententiā illorum enodare valeant. De venæ ergo ſectione tam proluxa tamq; abſurda nugantur, vt iure optimo quis nō ſolum imperitiā illorum, verū etiam impudentiam deteſtari poſſit: quippe cum Eraſiſtratus in libro de ſanguinis reiectione, in quo ſolo venæ ſectionis meminit, aperte dixerit, q; Chryſippus ob id non vtatur detractioe ſanguinis, quod æger qui propter inflammationes neceſſario in inedijs continetur, perdurare poſſit. Ipſi tñ nihil minus q̄ hoc dicunt. Aut viſne ea gratia vt homines hos Eraſiſtrato obſtrecentes in poſterum quoq; audiamus, idq; cum verba Eraſiſtrati in promptu nobis adſint? atqui hoc nequaquā æquum eſt. Audiamus ergo dicta ipſius, vbi ait: Multo conſultius agebat Chryſippus, non ſolum q; præſens erat inſpicieus, ſed & impendentis periculi curam agens. Hæret. n. illi quod in reiectione contingit ex inflammatione periculum, in quo offerre non facile eſt. Ei vero qui poſt venæ incisionem longo tempore ſine cibo permanſerit, periculum eſt ne diſſoluatur. Aperte. n. illum à periculo, quod ex inedia accidit, cauere dicit, illudq; neceſſario ſecuturum putat, quia æger ob inflammationem fame longo tempore ſit excruciatuſ.

Peperam Eraſiſtratum in euacuatione, ac reuulſione, quæ inflammationibus medentur, inediā venæ ſectioni præuuliſſe.

CAP. 8.

Hic quoq; nihil moror Eraſiſtratos blatterantes cur ille hominibus inflammatione laborantibus nihil offerre iuſſerit, verum ipſum Eraſiſtratum per verba, quorum antea meſionem feci, ſemet interpretantem habeo: ex tertio nimirum de febris, vbi de inflammationibus quæ ex plenitudine ſunt, diſſerit, & ex primo de vulneribus. In vtriſq; n. cōmentarijs non ſemel, ſed ſæpe venas quæ inedijs exinanite ſunt, vt ſanguinem afluentem denuo recipiant, aptiores fieri dicit. Quid. n. ait: His vero conſequens eſt, vt vulneratis inflammationis tempore nihil offeramus: venæ. n. cum à nutrimento exinanite fuerint, ſanguinē qui in arterias tranſiit, facilius ſuſcipiēt. **C**inedia ergo tanq̄ euacuatorium auxiliū quoddam inflammationes diſcutit, camq; neq; alia de cauſa inflammatione laborantibus iniungi dicit, q̄ q; venæ euacuate ſanguinem in arterias inſipientem ſic facilius ſuſcipiant. Deinceps vero cum venas euacuare velit, poſſitq; id, (ita me Diſſerit) ſine moleſtia vlla celeriterq; perficere, longos ille inſumit labores. Verum ego non video quo pacto ſeipſum quis implicando magis prodere poſſit: Non ſecabo, inquit, venam, vt æger ad ſuſtinendas inedijs ſufficiat. Porro cuius rei gratia inflammatione correptos fame excrucias? vt, inquit, venas exinamiam. Cur ergo eas à principio non euacuati? Proinde pudet me iam hominis qui in tam graui errata incidit, qui præter hæc, quibus tum perſpicuis ipſius artis decretis, tum ſuis proprijs rationibus repugnat, etiam hoc ipſum ignorare deprehenuſ ſit, qua de cauſa inedia ſuſcipiantur: quāq; de vſu illarum multo antea Praxagoras ſatis copioſe clareq; ſcripſerit, tum Hippocrates & Diocles, quantum ad hoc ſpectat, nihil prætermiſerint. Hic vero ita rudis eſt, vt inedijs ſolas ad venarum euacuationem aſſumēdas, eaq; ſola ratione laborantibus ſuccurrendum putet: deinde, p louem, euacuatorio remedio opus habens, neglectis efficacibus illis, quæ ue quocūq; quis velit, celerrime ducere poſſint, ad omnium leuiſſimum tranſeat. Verū age concedat tibi & hoc, quod inflammationes ex vulneribus medicari eodem modo poſſint, quo & illæ quæ ex **D**multitudine pendunt, quid tandē faciemus cū multitudine ipſa quæ in venis etiānum manēs eas extendit? aut etiam cum eadem in arterijs impaſta fuerit, quonam pacto illi ſuccurrendū ſit? Ego ſanē in huiuſmodi oībus venæ inanitionem ſumme idoneam eſſe arbitror. Incumbat ergo in thoracem tanta multitudo, vt periculum ſit ne aliquod vas in eo rumpatur, num vel ſic venā non incidemus, aut membra potius laneis vinculis excipiemus? Illi quidē iſtud medijsfidius ſuffecerit, qñ quidem cum his loco reuulſiui præſidij vtendum cenſeret, non intellexit venæ ſectionē in reuellendo multo eſſe efficaciorē: plurimis enim irreſtringibili ſanguinis profluuiū laborantibus, vena ſecta fluxum ſiſtimus. At Eraſiſtratum hoc quoq; ignorare exiſtimo, nam non cuiuſuis hominis eſt ſcire quæ venæ, cum ex aliqua corporis parte ſanguis profluat, incidendæ ſint. Poſtquā igitur venæ ſectio efficere quam maxime ea omnia poteſt, quibus hoc tempore indigemus, illum ſanē euacuationem vnā cum reuulſione prætermiſiſſe certum eſt. Quid ergo tu amplius ceſſas, tempuſq; inaniter inſumis, & hominem conficis, cum poſſis illum vindicare, & à vaſorū ruptura, & quæ illam inſequitur inflammatione, & à famis cruciatibus, qui inter remedia inflammationis à te inſtituuntur? Si. n. multitudo rupturæ efficit, tu illa euacuata id quod futurum erat prohibebis: quod quidem ſi feceris, etiam ex ruptura inflammationem de medio tolles: hac rurſum ſublata non amplius inediā vſus nobis erit amplexādus. Tu autē eo quod inediā cuiq; conſulere cupis, vi-

Sexta Clasiſ.

bbbbbb ij deris

deris mihi ipsemet affectum qui inedia opus habeant auctor existere. At fortassis graue tibi videbatur, re quae laedebat exinanita, nihil negotij deinceps praestolari.

Inter remedia quae multitudinem emendant, nihil uenae sectione praestantius, qua omissa Erasistratum neque inedia neque reliquis euacuatorijs praesidijs uti potuisse. C. A. P. 9.

Sed frustra ego forte tantum laboris infumo, quo praesentem hunc sermonem tibi in memoriam redigam. Sanè enim tu ipse nos docuisti in primo de salutaribus libro, ubi de multitudinis generatione quae in uenis consistit praefatus, illius quoque remedia ordine scribis, euacuationem scopum quidem omnium ipsorum statuens: aliud uero illius genus, alij affectui conferre inuicem. Praeterea quae exinaniant repletionem hoc est plethoran, (sic. n. alimeti multitudinem in uenis congestam appellandam censet) tum exercitia, tum lauacra copiosa, tum ipsam tenuem uictus rationem esse iubet. Neque idem euacuatorium auxilium cunctis conferre dicis, ut quod neque omnes omnium illorum usus simul assuefacti sint: sed alijs lauacra, alijs rursus exercitia, nonnullis item vomitiones a cibo magis arrideant. Ad haec quod non isdem morbis omnes obnoxij sint, uerum hic epilepsia, ille sanguinis sputo, alter etiam uel hepatis, uel lienis affectibus facile corripitur. Nullo igitur pacto epilepticum quoniam balneis euacuare attentabimus, id quod tu quoque cauendum recte putas. Etiam uero neque sicui de uasis in thorace ruptura timor instet, huic exercitia iniungemus: periculum enim est ne illorum uolentia, etiam si non adsit multitudo, ob uirtutum tamen imbecillitatem ipsius exercitantis uena aliqua circa thoracem rumpatur. Qua ergo ratione illi succurrere debeamus, quaeso nos edoce: siquidem quod euacuandum sit uel tu ipse fateris, hincque adeo euacuatoria illa praesidia, hoc est exercitia, lauacraque frequentia, & tenuem uictus rationem abs te habemus. Caeterum exercitijs ne tu ipse quidem uti putaueris. Quod autem ad lauacra attinet, utendum ne his in rebus sic affectis, an nequaquam utendum sit, tu plane nihil pronunciauisti. Ego uero illud quod euidenter apparet experientia corroboratum, aperte dicam: tum si de te quoque uaticinari mihi licuerit, quod tibi forte uisum fuit, aperiam. Tu enim ipse in tractatu de sanguinis reiectione, deligationibus, inedijsque ueris, tanquam quibus solis plenitudinem reuellere, non autem balneis euacuare oporteat. Arbitror namque te ubi uena iam rupta sit, lauacra inhiabiturum, cum interim reticueris si ubi futurae rupturae suspitio adsit, uti illo uelis. Porro ut tu aliter sentias, mihi nihilominus euidenter illud satisfacit, quod uniuersis sanguinis fluxionibus ex balneo maxima noxa contingat: & causa huius perspicua est. Sanguis siquidem calido lauacro in uapores resoluitur, ac in spiritus redigitur, proptereaque ad motum incitatur & in tumorem attollitur: ad haec corpora calidis lotionibus, mollia debiliaque efficiuntur. Qui igitur fieri possit, ut cum ipsa iam molliora effecta sint, isque qui ea rumpit, motum simul tumoremque nactus sit, non facile afficerentur: Proinde haudquaquam per balnea illos euacuare conabimur, quibus ne propter multitudinem sanguinis uenae rumpantur, periculum impendit. Reliquum itaque est, ut ad tertium euacuatorium auxiliorum genus, puta tenuem dietam, confugiamus. Age sanè postquam hanc quoque tribus modis operatus fueris, nempe tenues paucosue, aut nihil nutriendos cibos offerens, uel nequaquam offerens, uel a cena uomitum iniungens, uideamus in primis quomodo tenuiter cibabimus: nunquid sumpta cena uomitum prouocantes? Atqui si modo quadantenus ipsis uomitionibus intrepide uti uolumus, sic exercitiorum uolentiam nos euitare oportebit: hoc enim neque plebeium quoniam latet. Superest ergo ut uel inediam praecipiamus, aut pauca nutritionisque expertia alimenta exhibeamus. Verum haec quauis non insigniter, nutriunt tamen & ipsa: nos uero non addere aliquid, sed auferre potius cupimus. Ultimo igitur laboriosam illam ac re uera perniciosa, aequae atque sacrae aliquam ancoram, quaeque omnibus affectibus opulari possit, famem accersimus, ac deinceps & Apollonium & Dexippum ea gratia maledictis incessimus: At hic te recordari percipere illorum quae ipse de hac re docueris: nam tu ipse de inedia sic uideris sentire, tanquam ea ex numero euacuatorum auxiliorum nequaquam esse possit. Verum simulac prius quod uolo demonstrauero, tum & testimoniorum quae adducis, faciam mentionem. Nam inedia inter res existentes nullum obtinet locum, nihilque magis subsistit quam uel caecitas uel surditas, quae omnia rerum existentium priuationes sunt. Ipsa. n. ciborum adiectio ex rebus consistentibus est, unde & hanc opusque eius, corporis nutritionem esse inuenies: rursus subtractio eorundem, non eadem cum rebus existentibus est. Neque etiam proferre poteris aliquid opus illius, qualis. s. illa est quae in sudoribus uenaeque sectione ac dysteribus contingit euacuatio, necnon in edulij nutritio. Media igitur amborum, hoc est euacuationis & nutritionis, inedia est, ut quae neque nutriat, neque euacuet. Quare obrem ergo ille multos ob inopiam ciborum famis tempore interijisse dixit: Non mehercule ob inopiam ciborum respondebimus, nam eadem quoque ratione animantia in latebris degentia sine ciborum copia perdurare nequaquam possent. Perdurant uero haec, idque ipsomet Erasistrato asserente, qui & causam huius rei asserit. Uniuersa namque aialia per exteriorum cutis superficiem, secundum quod magis uel minus de raritate participat, transpirare ait. Quod autem uel magis uel minus rara superficies contingat, tum multas alias causas esse, tum illas non minimas, quae secundum caliditatem & frigiditatem, ac quietem motumque corporum permutaciones fiunt. Si. n. qui nos ambit aer calidus existit, & animans exercitijs uacauerit, plurimum tunc ex eo defluere contingit. At in contrario rerum statu, ubi uidelicet ambiens nos frigidus, insuperque animal

Animal sine motu degat, densari illico exteriori superficie, defluereque nihil profus aut uideat: quaeque parum: & ob id ferre quaecumque latibula incolunt, alimentis opus non habent. Cum. n. haec sub hybernium frigus, quo tempore in caernis commorantur, toto corpore frigidae segnesque ac densae ob quietem redditae sint, & exterior superficies iam adstricta fuerit, nihil tunc defluere potest, neque etiam quod euacuatum est, repletionem indigere: alioqui nutrimento opus haberent, ad quod inuestigandum ea propter incitantur, quod defectui, quem ex inanitione perceperunt, opem ferant. Patet ergo hinc quod & euacuatio, quae in tota superficie contingit, defectus sit causa: & indigentia ciborum ideo incumbat, quia quod inanitum est, repleri denuo desideret. Atqui postea causa defecerit, ob quam solam animalia cibis indigebant, necessarium omnino est, ut & indigentia ipsa uenae deficiat: atque ea de causa animalia latebras incolentia sine cibis degere possunt, siquidem neque adiectione indigent. Manifeste itaque didicimus, quod non inedia, sed potius raritas cutis euacuet, quam si frigore atque quiete densaueris, quid commodi amplius ex fame expectabis: Praeterea cui de sanguinis sputo periculum imminet, necessario tum exercitia, tum omnes supercalfactiones euitandae erunt: ex uehementia etenim horum uenae rumpi plerumque possunt. Supercalfactiones item hisdem modis quibus & lauacra obsunt. Corpus ergo citra ullam calfactionem euacua- bis: si. n. id uel lauacris, uel exercitijs calfeceris, ipsas uenas ad ruptionem dudum inclinatas maiorem in modum laedes. Quae ergo sic affectis consulendi ratio nobis superest: Inedia namque nisi hominem exercitari, aut quouis modo calferi contigerit, euacuare non possunt: uenae uero sectionem ueluti & alia fortiter purgantia medicamenta, quemadmodum manifeste apparet, summe arbitror fugimus. Haec est illa admirabilis sanè euacuatorum praesidiorum opulentia, qua abundant hi qui ad inediam confugerunt, quaeque sola si utemur, iam nobis nihil reliqui fecimus, ut quod sola euacuare nullo modo possit, rursus quibus adiuncta euacuat, ea ipsa maiores longe noxas quam commoda ex euacuatione portendant.

GALENI DE VENAE SECTIONE ADVERSUS ERASISTRATAEOS

QUI ROMAE DEGEbant LIBER,

Iosepho Tectandro Cracouiensi interprete.

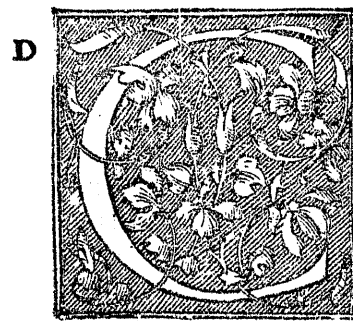
Denuo ad Graecorum exemplarium fidem recognitus.

ARGUMENTVM LIBRI.

Ostendit nunquam uisum fuisse Erasistratum uenae sectione, & quod cum id non intellexissent eius sectatores, tum inuicem sunt aduersati, tum in grauisimos errores inciderunt.

Quibus de causis Galenus Erasistrataeos Romae coactus est redarguere.

C. A. P. 1.

Dum Romam initio uenisset, incidi in medicos quosdam, qui a uenae sectione tantopere abhorrebant, ut cum aliquando aeger quispiam propter plenitudinem iam praefocaretur, ne tum quidem hoc auxilio uti uellent. Praeterea mulierculam quandam, quae uiginti uniusque annorum etatem agebat, ac ex menstruae purgationis retentione faciem rubicundam obtinebat, tussiebatque paululum, & difficulter spirabat, illi curare adorti, primum quidem membra illius laneis uinculis leniter excipiebant, & in inedia exigere iubebant, uenam autem secare nolabant, nosque id facere uolentes, prohibebant. Quia uero domesticis ipsius mulieris familiariter utebantur, & aetate me erant multo superiores, facile ipsis est habita fides. Ego quidem illis uenae sectionem tum temporis suadere non constitueram, interrogauit tamen num mihi per eos liceret sanguinem ad uias uereri, remedijs quae hoc efficere possent, prouocare: quod cum illi concederent, illico ad huiusmodi ipsius aegrotae obstetricem, quam & exhortatus sum, ut uisum illorum experiret. Uerum illa remedijs huiusmodi, tpe quo factum id oportebat, uisum fuisse se affirmabat, quoniam. s. menstrua purgatio futura in expectatione erat: recitabatque remedia ordine, quae mulieris obtulisset: & haec quidem commoda alioqui erant, eamque ob rem quo minus efficacia fuissent, nequaquam illorum imbecillitate factum esse uidebat. Postquam igitur ego ista percepissem,

Sexta Classis.

bbbbbb iij simulque

simulq; à retentione sanguinis quartum iam mensem præterisse animaduertem, de hunc cum medicis illis congressus, ut ad venæ sectionem sese conuerterent persuaderem eis conabar. Cum autem id facere nolissent, illorum animi demirabar, maximeq; quia eniterentur, ut omni conatu apertis circa vterum venis plurimis sanguinem superfluum illinc euacuarent: si vero alia quæpiam vena secaretur, noxiam ex eo euacuationem euenturam arbitrareretur. At his respondentibus, quod vel absque talis auxilij præsentia sanguis exuperans sola inedia euacuari possit, taciturnus discedebam, nihil bonæ spei de muliere, propter tussim ac spirandi difficultatem concipiēs. Aut. n. rupto vase ipsam ex thorace pulmonem ne sanguinem sputo eieceram, aut synanche, vel laterali inflammatione, vel peripneumonia correptam iri præmeditabar: optabamq; votis oibus, veluti in delectu malorum fieri contingit, ut mulier laterali saltem inflammatione laboraret. Incutiebat quippe mihi terrorem tum vehementia periculi, quod ex synanche peripneumoniaq; subitura esset, tum ex ruptione vas in pulmone letale nocuentum, id quod postea re ipsa est subsecutum. Dum. n. illa vehementius tussiret, sanguis etiam vnâ extrorsum ferebatur. At qui iam vel vulgo non pauci medicos obiurgabant, quod illi mulierculæ venam incidere vetuissent, sperabantq; oino futurum, ut etiam si id prius non fecerint, hoc tamen tempore verecundia ducti, vsum præfati auxilij concederent. Cæterum cum hi neque tum quicquam commouerentur, sed potius vincula membrorum fortius adstringerent: iuberentq; vterum remedijs irritare, ac mulierem inedias sustinere, ego & ob ætatem & celebre nomen virorum, nihil me amplius profecturum credens, illinc discessi. Mulier quoque ipsa non ita multo tempore interiecto, insanabili spirationis difficultate coercita interiit. Synanchici præterea nonnulli vbi eis à venæ sectione interdictum esset, istorum opera perierunt quæcelerrime. Fuit & alter quispiam, qui veris tempore, cum per totam hyemem magnopere repletus sine exercitijs degeret, ac totam faciem vnâ cum ipsis oculis adeo rubicundam haberet, quæadmodum si quis pronus capite in terram defixo, cruribusq; in altum protensus sub huiusmodi figura perseveret, quinto tandem die præ anhelitus difficultate suffocatus est. Hos etiam insecuta est mulier, numero quarta, quæ illi venæ sectionis hostes, retentione menstruæ purgationis non pauco tempore grauata, eodem pacto ad interitum ferè pertraxerant. Nam primis tribus diebus ipsam in inedia conseruabant, febri. n. continua laborabat. Quarta vero luce pauxillum quid forbitationis exhibentes, quintam sine cibis transigere iusserunt, in qua illa grauissime exacerbata desipiens profusiebat, & clamore iam extra fores ab illa sublato, vix tandem ab his qui eam confluxerant retineri potuit. Verum hanc natura copioso sanguine ex naribus effuso seruauit: & dabat occasio qua non sine admiratione discere poteramus, quantam habeat facultatem ad huiusmodi affectuum medelam ipsa sanguinis subtractio: mox. n. post sanguinis e naribus prorupcionem mulier ab oibus symptomatis libera euasit. Ego vero, quantquam antea sermonem cum medicis instituere veritus fueram, quæ ea considerare quæ illi pro non admittendo venæ sectionis vsu dicturi fuissent: cum tamen oēs animaduertent mulierem manifeste ex sanguinis euacuatione seruata esse, saltem mortuos illos ad memoriam eis reuocandos duxi, quibus si quis venam secuisset, forte fuissent & ipsi seruati, afferebantq; ad hæc rationes quasdam. Hi vero verba vltro citroq; inuolentes seipos implicabant, nihilq; profus certi statuebant, ac postremo ad Erasistratum confugiebant, quem utpote primo de reiectione sanguinis libro dicebant declarasse, quod vincire ipsa mēbra, quæ venam secare longe præstaret. Aiebant præterea illum in opere quod de febribus inscripsit, venæ sectionis neque a principio meminisse, cum alioqui ea oia recensuerit quæ de sanguinis reiectione indicauerat. Ridēdus. n. modis omnibus esset, si venæ sectione in eo affectu qui ea maxime indigere videbat omissa, de alijs verba, facere non desistisset. Afferebant quoque quod Erasistratus ipse non solum in opere de febribus, verum & in reliquis tractatibus omnibus, venæ sectionem retinuerit: neque etenim vel in quo de affectibus alui tractat, vel in quo de resolutionibus, vel vbi de podagricis morbis differit, aut cum de salutaribus agit, venæ sectionis auxilio vsus est vnquam, idq; cum ille in de salutaribus tractatu sanguinis multitudinem præcipuam morborum causam esse arbitratus sit. Porro ego ea quæ dicebant iterum demiratus, illos de hac saltem re interrogabam, num profus venæ sectione non vtendum censerent, vel cum quis pulmonis vlceratione laboraret, vel synanches more præfocaretur, vel vbi menstrua purgatione, hæmorrhoidibusue suppressis sanguis redundans ad partes thoracis propelleretur. Illi autem ad hæc respondebant, ægrotos qui ab Erasistrato in commentarijs de diuisionibus descripti fuerant nobis in medium adducentes: inter quos in primis Critonem quendam, ac puellam ex Chio oriundam proferebant. Et quod illum quidem à principio synanchicis cruciatibus correptum, atque vehementer repletum, hanc vero menstruis retentis, sanguinisq; multitudine versus pulmonem impetu delato, Erasistratus (quemadmodum ipsemet in scriptis testatur) per venæ sectionem nunquam curasset. Cæterum cum illi hæc adhuc loquerentur, superueniens Teuthras quispiam ciuis & comilito meus, ut erat moribus planè ingenuis, Non flectes istos vnquam, inquit, ut qui eouicq; stoliditatis processerint, ut & illos in memoriam reuocent, qui Erasistrati opera interiire. Quid enim inquit, aliud in causa esse potuit, quod illi, quos nobis isti proponunt, tam propere perierint, nisi quod in eis prætermisum sit venæ sectionis auxilium? Cur item alij permulti interiierunt, qui per tempus euacuari ab his prohibiti sunt? Et eos deinceps omnes vnâ cum ipsis affectibus, quos perpelsi fuerat, quorumq;

A quorumq; ego non multo antea memini, nominatim ordineq; recessit: ibiq; in cachinum effusus manu me comprehendit, attrahensq; inuitum à medicis abduxit. Quin etiam in sequenti die Erasistrati de diuisionibus commentaria in publicum producta coram vniuerso philosophorum cœtu relegere, partim ut indicaret Erasistrati culpa & Critonem & puellulam illam Chiensem perisse, partim vero ut medicos natu grandiores ad colloquium prouocaret: verum illi quia decertare cum adolecente infra dignitatem illorum putabant, tum non comparuerunt: mos enim illo tempore erat, ut aliquis quotidie palam ad publicas quæstiones responsa daret. Quæsitum ergo à quopiam fuerat, nū Erasistratus recte fecerit quod venæ sectione nunquam sit vsus. Hoc problema quando ita visum erat ijs qui eam audiendi causa conuenerant, ego explicari: proptereaq; Teuthras hortabatur me, ut ea quæ illic locutus fuisset, puero quem se ad me missurum receperat, dictare non grauarer. quia vero breui in Ioniam abnauigaturus erat, ardentiorq; animo velle se ea prorsus habere dicebat. Ego itaq; amici consilij acquiescens, sermonem illum scriptis mandavi. Porro accidit ut liber per illum passim diuulgatus per multorum manus præter sententiam meam vagaret. At qui oratio familiari doctrinæ magis quam publico cuique operi quadrans cõtexta erat: amicus enim ille, ut præfatus sum, eam dictari tamen cupiebat. Quantquam autem liber tam humili stylo conscriptus esset, multisq; defectibus respectu perfectæ orationis scateret, tamen eo ipso ille multo maiora effecisse videbatur, quam sperare quis potuisset. Omnes etenim hi, qui sese hoc tempore Erasistratos vocant, contrariam priori rationem inuenientes, iam inde venam secare consulunt, non solum cunctis his quos paulo antea commemorauimus, verum etiam quauis febre correptis. Quapropter iuxta Stesichori dictum arbitror me apud illos palinodiam aliquam emeruisse, in qua eos cum primis admonēdos censeo, ut in sermonum commercio quatuorq; velint contentiose se gerant, deposita tamen in vtraque partem suspensionis temeritate ægrotis parcere discant. Neque enim venæ sectio inhienda est per omnia, neque rursus illos, quibus Erasistratus inedia iniungit, omnes (id quod huius temporis Erasistrati vniuersi asserunt) venæ sectione egere arbitrandum est. Huc accedit quod non facile cognitum sit quibus omnibus huius auxilij vsus conferat: tum vel mensura, vel vena quæ secari debet, vel sectionis tempus non sine negotio reperitur: proptereaq; illam in quouis morbo Erasistratum puto adeo neglexisse, ut & in his qui eam magnopere requirere videbantur, ille ipsa uti vetuerit. Et hinc sanè per inflammationis tempus in inedia, ut aiunt, ægrotos degere iubens, hæc ad verbum scribit: Venæ enim postea euacuata fuerint, sanguinem qui in arterias insiliit facile suscipient: quod vbi contigerit, inflammationes minus accident. Si ergo inediam, inquit illi, velut euacuatorium auxilium præcipit, multo sanè commodius ad venæ sectionem sese contulisset: & quod quidem ipse, vbi celeriter euacuare cupit, multo commodius ad venæ sectionem transisset, probe illi dicunt, nihilominus tamen hoc loco scopos qui illius vsus aliquando impediunt, prætermiserunt: sed hos ego processu sermonis recensere conabor.

Quam dissentiant Erasistrati in ipsa Erasistrati de venæ sectione sententia percipienda. CAP. 2.

Quæritur vero nū quid absolute factu præstantius sit, verum an Erasistratus præsidium hoc aliquando vtriusque reperitur. Hoc autem cum ego Romam primum appulisset, omnes qui ex Erasistrati discipulis erant, antea negabant, nunc vero probatissimi quos ego noui, ab his tanquam in re minima discrepare manifeste animaduertuntur. Ut enim ceteros præterea, Stratonem ipsum tibi in memoriam redigam, qui Erasistrato erat summa necessitudine iunctus, ac eam ob rem cum in patriam scriberet & seruuisset se illi hæc tenus diceret, inter alia hæc subiungit: Erasistratus iure optimo laudibus extollendus est, præcipueq; quod ea omnia quæ veteres per venæ sectionem curare conati sunt, ille citra illius vsus medicatus est. Quæquam vel Strato ipse, curandi rationes se absque venæ sectione instituisse in commentarijs suis aperte fatetur. Neque vero mirum est quod Erasistratus Chrysippum Cnidium in omnibus sequatur, quippe qui statuerit se venæ sectione (id quod & ille fecit) non vsurum. Idem quoque & Aristogenes & Medius cæteri que omnes, qui Chrysippi sententiæ subscribunt, fecisse videntur. Quantum ergo ad ægrotantium salutem attinet, multo melius est si credamus quod Erasistratus vsus sit venæ sectione: quantum autem ad huius seculi Erasistratos, id non credere longe præstiterit. Extreme enim dementiæ esset, si quis Erasistratum eapropter in affectibus paulo ante enumeratis venæ sectionem silentio præterisset putaret, quia ille alioqui venas euacuandas palam censeat, huncque totius curationis scopum statuisse alicui videatur, eo quod illi in quibusdam affectibus sanè consulere animaduertent: namque aperte constat istud euenire his qui venæ sectionis auxilium, parem ipsis inedijs facultatem obtinere dicunt. Quod si tantum non valeat, & quasdam distinctiones necessario postulet (quas inuestigare poterit is qui exacte perdidicerit, quoniam ipsam euacuationem vel per venæ sectionem, vel per inedia solam, vel per vtraque commodius facere liceat) iam euidenter ratio eos conuincit. Scripsisset etenim Erasistratus distinctiones has, si modo, ut isti volunt, venæ sectioni tribuendum quicquam putasset: eoque pacto oratio istorum in vtraque parte inclinando se ipsam prodat. Si namque hæc eadem facultate pollet, Erasistratus & in tractatu de febribus, & in alijs plerisque, quorum superius commemoravi, de venæ sectione aliquid scribere non temere posset. Si vero venæ sectionis præsidium eandem cum inedia dignitatem non obtinet, non recte illi sentiunt, qui nos ex his quæ de inedia scripta sunt, de venæ sectione quoque coniecturam

iecturam facere debere aiunt. Quamvis & in hac parte sermo ipsorum in ediam inutilem esse indicans, seipsum denuo implicat. Nam si ob id in ediam probamus, quod uenis per eas euacuatæ affectus minui contingat, multo hercle commodius fuerit, ut euacuatione semel adhibita ab in ediam abstineamus, ut quæ & egrotos ingenti molestia afficere soleat, & vigilias ac inquietudinem, orificiisque uentris afflictionem, tum succorum corruptionem, necnon alui atque interdum urinae suppressionem inferant.

Neque in puella Chienfis, neque in Critonis historia uenæ sectionis ab Erasistrato habitam fuisse mentionem, sed utrosque quod ea omissa sit interuysse. CAP. 3.

QUOD autem Erasistratus re ipsa uenæ sectione nunquam sit usus, ex uerborum quos in commentarijs de diuisione recensuit, manifeste colligere licet: in his enim cum omnia ea explicet quæ inter medicandum unquam gessisset, uenæ sectionis nullibi reperitur commemorasse. Ceterum cum prolixum sit omnes per illum recitatos ægrotos nunc proferre, sufficit eorum tantum recordari, qui uel à grandioribus natu medicis, ut antea declaratum est, adhuc in memoria habentur, præcipueque cum unus ex illis in priore, alter item in posteriore diuisionum libro descriptus sit. Præterea comoda occasio est, ut impræsentiarum uerba ipsa adscribamus, quibus Erasistratus cuncta quæ circa ægrotos acta sunt ordine enumerat, in hunc modum in libro priore scribens: Puellulæ Chienfis ea acciderunt: primum quidem illi purgationes longo tempore suppressæ fuerant: deinde subsecutæ sunt tussiculæ, una cum reiectione pituitæ. Processu uero temporis & sanguinis vomitus superuenit. Tum quod ad circuitum purgationum attinet, interdum illa in quatuor, interdum duobus mensibus redibat. Etiam iisdem ferme diebus quibus purgationes fiebant, ipsa reiectione accidere solebat, diebusque tribus aut quatuor perdurabat. Quapropter inde perspicuum erat illam id genus excretionem loco purgationum fortitam fuisse: nam & febricula ijs ipsis diebus insecta fuerat: quæ posthac emendabatur. Hæc Erasistratus præfatus, deinceps de remedijs hoc pacto scribit: Primis autem temporibus ipsa potionibus ceterisque calfactorijs, deinde etiam per extrorsum applicata, reliquamque adeo quæ ad hoc quadrabat victus rationem medicari cepta est. Erat enim circa uentri os non intensa durities. Verum cum remedia nihil omnino promouerent, ac uero perpetuo circuitu grauitas in lumbos incumberet, humiditasque nulla compareret, illico febres continuæ, intensioresque prioribus exortæ sunt, quas & tusses vehementes, postquam corpus iam mollius factum esset, insectæ sunt. Altera igitur die periculosum arbitrati duratibus adhuc febribus purgationes facere, à medicamentis penitus abstinuimus: reliquis uero remedijs uisum: quemadmodum & in huiusmodi & in alijs affectibus consueuimus. Præterea ad medicandi rationem ipso purgationum circuitu obseruato, cibaria subtrahebamus, eaque ratione reiectionis sanguinis non amplius quam semel eademque pauxilla superuenit. His ille nihil aliud superaddidit, nisi: Quinetiam purulenta reiectiones profluebant. Atqui hic de uenæ sectione mentio nulla est, cum tamen, prout omnes operum ipsius artis periti norunt, principium auxiliorum ab illa fecisse oportebat. Sed fortasse quis ex illorum numero, qui ad omnia non grauatur prompte respondere, defensus Erasistratum dicet, quod remedia huiusmodi per illum administrata non sint, uerum potius ab eo ea gratia nunc prodita esse, quod nos nihil eorum latere possit, quæ acta essent. At opinionem istorum redarguit id quod inferitur, dum hæc ait: Altera igitur die periculosum arbitrati duratibus adhuc febribus purgationes facere, à medicamentis penitus abstinuimus: reliquis uero remedijs uisum, quemadmodum & in huiusmodi & in alijs affectibus consueuimus. Præterea ad medicandi rationem ipso purgationum circuitu obseruato, cibaria subtrahebamus. In his enim Erasistratus aperte indicat se non aliorum medicandi rationem recitare, sed suam ipsius enumerare, atque omnia quæ circa ægotam fecisset perscribere. Nam & abstinuimus, & arbitrati, necnon, uisum, ac, obseruato, & subtrahebamus cibaria, alterum ex duobus manifeste declarat, aut quod Erasistratus propria remedia recitauerit, aut ea quibus alij uisum sunt, ipse fuerit amplexus. Porro si ea amplexus est, quorum alij auctores fuerunt, iam nobis euidenti coniectura colligere licebit, quid ille de uenæ sectione senserit. Per ipsam enim ciborum subtractionem rursus nobis alterum duorum insinuatur, aut quod illa in totum subtrahi, aut diminui debeant, id quod Erasistratus se in muliercula hac ægrotæ, quo tempore purgationis circuitus aduentabat, fecisse fatetur. Conueniunt ergo hæc in hac re cum omnibus scriptis illius, quod ille solam in ediam ægrotis seruandam consuluerit, uenæque sectione nullo in loco sit usus. Nisi rursus hic aliqui dicant, mulieri illi uenam quidem sectam fuisse, uerum id auxilium in enarratione omisum esse, eo quod nos ipsi id adhibuit esse autumare possimus, quis per illum non sit declaratum. Cur ergo de in edia quoque non reticuit, cum de illa uel eadem ratione nobis suspicari licebat? Eadem autem ratio est, tum de potionibus, tum de supercalfactione, deque ijs quæ foris applicata sunt. Si enim neque de his penitus Erasistratus quicquam scripsisset, tamen omnino quod ea à medicis peracta fuissent, cogitare poteramus: quippe qui animo conceperimus uniuersis auxilijs illud commune esse, quod illa administrata fuerint, quauis de eis nihil præscribatur. At Erasistratus exquisitæ perspicuitatis gratia oia simul enarrare constituit, ne, si nacta inde occasione aliquis, hæc quidem tanquam ægrotæ adhibita fuissent, adijcere posset, illa uero ueluti iam prætermissa, subtraheret. Præterea quoque hæc Erasistrati enarratio, opinionem istorum euidenter repugnat. Si enim muliercula uenæ sectionem subiit, in edia frustra est usurpata:

A usurpata: quin potius si ueritas fatenda est, non frustra solum, uerum etiam non sine noxa. Sed istud paulo post indicabimus: nunc uero illam frustra accersitam esse, ut explicemus, oratio ipsa postulat. Postquam enim per tempus purgationis, quæ circuitu quodam fieri solebat, sanguine ad superna perlato periculum immineret, ne mulier quoadque sanguinem expueret, Erasistratus plenitudinem minuere cupiens, ad in ediam se contulit: atqui hæc superuacanea planè est, si modo uenæ sectio qua momento temporis sanguinem superfluum euacuare facillimum fuerat, accersatur. Proinde illi qui Romæ mulieres medebantur, rei quæ contigerat experientia maxime commoti, tempore quo eruptio menstruorum futura expectabatur, uenæ sectionem usurpabant. Neque uero quietè illis incedebant, neque ieiunium, sed melicratum offerebant, victuque humectante ac lauacris afflatum ut concedebat. Ab his enim si uel mediocri quantitate sanguis fuerit subtractus, purgationes cõfestim exoriri solent, præsertimque si infra poplitem aut prope talum uenæ sectio fiat. Sed è diuerso si quis uenæ secta in ediam sustinere imperauerit, non solum menses prius fluentes cohibebit, uerum etiam purgationes quæ iam inculpate euacuabantur, reprimet. Sanguis namque ciborum inopia arefit, & denique seipso redditur, eamque ob rem ad fluendum ineptus euadit. Quæ igitur tum lotæ fuerint, melicratumque & cibos idoneos assumpserint, ac uinum neque austerum neque crassum biberint, his purgationes proculdubio contingunt, ob idque ego in edias post uenæ sectionem non frustra tantum, uerum etiam non sine noxa assumi dicebam. Ceterum uenæ sectionem puellæ illi Chienfis non adhibitam fuisse etiã ex his quæ superuenerant, patet. Sanguinis enim aliquantum expuebat, quæ nequaquam expuisset si euacuationem experta fuisset: demum cum præspirandi difficultate mortua sit, ne hoc quidem sic perpessa fuisset. Maximè præterea experimentum Romæ nostra tempestate à uenæ sectione est sumptum. Contigit enim cum vulgo mulieres aqua frigidissimã ex niue potarent, ut aut nullo pacto, aut prorsus diminue purgarentur, has tamen medici uenæ sectione adeo incolumes conseruauerunt, ut neque sanguinem spuerent, neque laterali inflammatione aut pulmonis, aut synanche caperentur. Non ergo puellam illam Chiensem ab Erasistrato per uenæ sectionem curatã fuisse suspicentur: neque enim ipse cum alia quauis enarraret, auxiliu uenæ sectionis, tanquam rem parui momenti prætermisisset. Neque etiã ob in ediam ille, hæc autem multitudine sanguinis præfocata interisisset. Sed de hac impræsentiaru ista dixisse sufficiat. Translato uero ad Critonem sermone, orationi huic uerba Erasistrati adscribemus, quæ de illius affectibus fecit: sic enim habent: Critoni quidem repletio, inuitio ægrotudinis fuit. Accessit ad hæc quod in plenitudine synachicam iam inciderat, quæ sane nihil aliud est quam paristhmioru ligulæque inflammatio. Plerumque ergo contingit, ut qui in eam inciderint, suffocentur, ac nisi celerrime illis succurratur, breui intereant. Cum autem Crito quoque in horum numero esset, prima quidem die illum more consueto spongijs calfacientibus medicati sumus, eoque tempore cataplasmata illi applicata reliquimus, ut in curatione perpetuo essent. Exhibita etiã ei sunt catapotia ex castoreo ad aluum ciendam, quæ his comode subducta est. Neminem non animaduertere arbitror diligentiam narrationis omnium eorum quæ circa Critonem acta sunt. Nam & calfactionem per spongias factam, & usum cataplasmatum & catapotiorum retulit, adeoque quod per spongias calfactus sit, manifeste declarauit, ac reliqua ut ordine gesta erant studiose enumerauit: de uenæ autem sectione ex cõposito siluit, nempe quod auxilium istud ceteris uilius putauerit. At tenuia illa quæ in his enarrationibus continentur, commemorare mihi nunc integrum non est: quamvis Erasistratus ipse rursus paulo post ait, Apparebat itaque nobis quod affectus ipsi ad pulmonem heparque permutari inceperant, & synanchis iam illuc deflueret, eoque febres auerentur. Hoc loco affectuum permutationem sine hypochondrioru tensione factam esse arbitratus est: ubi quæ diligentissime animaduertendum censeo, considerandumque quale illud sit, quod tibi in dictione hac occurrat, qua affectus permutari inceperit ait: nunc, si id ad partes quæ inflammantur permutatas pertineat, an ad sanguinis qui inflammationem concitauit transfluxum. Mihi siquidem primum ex prædictis ne cogitari quidem posse uidetur, alterum autem illorum uerum esse constat: nam & ego multitudinem in aliquã partem decumbentem sapius cohibui, quã illa propria uirtute deinceps in aliam quauis repellendo transponit. Istud ergo Critoni contigisse apparet, uerum tamen neque tum temporis Erasistratus uenæ sectionis unquam meminuit. Sed cur se totum thoracem una cum hypochondrijs ipsis, cataplasmatibus fouisse ait? Quemadmodum enim ex partibus quæ circa ligulam & tonsillas sunt, sanguinis exuperantis permutatio ad loca inferiora fiebat, ita quoque illo ex inferioribus ad caput sursum perlato, contingebat partim febres excitari, partim aggenerari symptoma, quo principium neruorum affectum esse indicabatur. Audi itaque & hanc Erasistrati sententiam: Cum autem ab ægrotudinis principio iam decimus dies adesset, ac ab instantia sextus, quo tum febris uolenti insultu redijt, tum obuersione uentris accidit, & una hora transacta tanta insensibilitas hominem intuasit, ut & lotium per lectum emitteret: non multo quoque postea instantia febris aderat. Deinceps inferens ait: Videbatur itaque nobis quod affectus rursus uersus caput permutari inceperant, ac circa hanc permutationem febris redijt, quæ postea cum iam partes capiti uicinae afficerentur, intensa permanebat. Atqui uel nos aduersus hominem sequenti sermone insurgamus. Rectissime tu quidem Erasistrate dicis, affectuum permutationem ad caput factã esse inquiens: multo uero melius fuerat si non quous

rūis affectuum, verum eorum qui à plenitudine causabantur, dixisses: vt enim corporis affectas partes permutari incepisse nemo dicere possit, ita neq̄ ipsos affectus. Arbitror enim quod multo consultius diceret, quæ uis quidem priores affectus, alios vero causa permutata exortos esse, quæ in principio totius narrationis eadem ratione qua et repletio ipsa, aderat: quæ si ipse euacuasset, neq̄ vnquam morbus earum rerum quæ circa ligulam impactæ erant, permutationem ad infernas partes molitus fuisset, neq̄ è diuerso illæ deinceps versus caput ferri potuissent. Quapropter Critonem hunc eodē pacto, quo & ancillula Chienfis interierat, quia illi vena secta nō fuisset, mortuum esse cōstat. Sed istud quoq̄ Erasistratus ipse peruenisse ar. aduertitur: neq̄ enim aliam ob causam ait, quod huic interitus causa fuerint ea quæ ad pulmonē delabebatur, & quæ statim ab initio hominem plethorico affectu implicitum esse cognouisset, tamē maximo ductus errore hæc euacuare non preuenit. Si igitur adstruere quisquam velit, Erasistratum, q̄ & peritissimus medicus esset, & affectus illos tum Critoni ex repletionē, tum puellæ Chienfi ob mēstruorum retentionem contigisse, compertum haberet, subtractionem sanguinis nequaquam prætermisisset, quin potius vtriusq̄ sanguinem subduxisset, verum id in enarratione consulto præterisisset: quid vetat & me dicere, quælecuq̄ illud ex euacuatorijs remedijs sit, applicatum quidem ægrotis id esse, in enarratione nihilominus non esse recitatum? Ecquis enim sanæ mētis medicus ferre me nō posset, si dicerē symptomata illa, quæ vsq̄ ad mortē apparebant, ppter plenitudinē illis accidisse, interitū autē ipsum nō alia de causa insecutū, nisi q̄ plenitudo euacuata non fuisset? Quis etiam ferret istos qui dicunt, q̄ ex his quæ Erasistratus egisset, minuta tantū perscripserit: at de venæ sectione, eaq̄ quæ per elleborū, scamoniā ue fit purgatione, quia hæc auxilia per se clara sint, nullam mentionē fecerit? Atqui si quis sola cōmuni sententiā, qua repletionē euacuandā esse indicatur, venæ sectionem significari asserat, vt quæ etiam inter euacuatoria remedia annumeretur, quid inhihet eadē lege, alia cūcta euacuatoria præsidia intelligi? Ne ergo amplius ab Erasistrato solam venæ sectionem ægrotis adhibitam esse dicant, verum reliqua quoq̄ cuncta, puta clysteres, vomitiones, purgationes, lauacra, exercitia, frictions, gestationes, inunctiones, calefactoria, cataplasmata, ceteraq̄ id genus, quibus omnibus ille aliquando vti potuerat. Si vero nō hoc solum sufficit, q̄ euacuandus æger sit, neq̄ istorum auxiliorū is finis existit, sed in primis modū euacuationis adijcere, posteaq̄ quibus rebus hæc admodum indagetur declarare, ac his occasionem & mensuram & vtendi rationem addere opus sit: sequitur sane quod qui saltem de scopo auxiliorū cōmuni verba fecerit, is nondum vlla ex parte particularium meminisse potuit. Si enim cōmune quid protulisse suffecerit, frustra ille cataplasmatum, inedia, calfactionisq̄ per spōgias factæ mentionem habuit. Siquidē neq̄ cataplasmata, neq̄ inedia, nisi ab eo didicerimus, nostra opera inuenire possumus, venæ autem sectio, Erasistrato quoq̄ tacente, vnicuiq̄ manifesta est?

Ex ijs quæ in sanguinis detractioe considerari solent, cum ab Erasistrato in minimis alioquin curioso omissa sint, conuinci illum ab ea prorsus abstulisse. CAP. 4.

Sed quis illis istud quis concesserit, absurdū cum sit, tñ ei qui auxilio hoc cōmode vfusus est, multæ etiā, eadēq̄ pergrandes cōsiderationes supererūt. Inter has autē prima est, an, quæ admodū aliqui sentiunt, q̄libet venā semp̄ secare nihil differat, aut p̄prie venæ in singulis affectis partibus cōtineantur, quæ ipsarum plenitudinē q̄ celerrime euacuare possint. Secunda vero, vtrū semel aut sæpius subtrahere conueniat. Tertia item, qua ratione in his intentiones inuestiganda sint, quas vbi quis exquisitè cōsiderauerit, mensurā euacuationis cōiectura assequi possit. Quarta, in qua de occasione, ad quā in primis venæ sectio fienda est, num. sc. ea eligibilis sit, per demonstrationē docetur. Qui igitur à venæ sectione prorsus abstinet, apud hunc harū rerū omnium cōsideratio perit, è medioq̄ tollitur: eam autē adhibēt, vt omnia ista sequantur necesse est. Quæq̄ & in reliquis omnibus præsidijs eadem est ratio, veluti veratri, scamonijs, vini, lauacrorū, cibiq̄. Si enim in ægrotis curādis aliquo dictorū nobis vti nequaquā cōceditur, tum neq̄ occasio amplius, neq̄ quātitas, neq̄ vtendi modus, neq̄ quicquam aliud ad inuestigandum reliquum fiet. At ille qui vsum istorum probat, hæc omnia discutere necesse habet, idq̄ non solum in efficacibus auxilijs, in quibus si vel parui momenti quid prætermittatur, confestim maxima noxa ægrotis imminet, verum etiam in minimis quibusq̄: saneq̄ ita quotidie euenire videmus. Proinde si quis medicus homini ægrotato gratificaturus auxiliū aliquod describit, is neq̄ omittit occasionem qua nutrire ipsum iubet, neq̄ cibum facultatesq̄ ipsius non determinat: neq̄ vel quantitatem, vel parādī modum, vel vtendi ordinem reticet, quin potius vnumquodq̄ horum illis qui tum ibi adsunt, quo pacto id fieri debeat, singulatim explicat. Quin etiam pleriq̄ in libris passim describūt, qua ope quibusue auxilijs omnia hæc administrari soleant: quorū nōnulli quibus alioqui prolixitas sermonum cordi non est, in huiusmodi enarratione orationem protrahunt, idq̄ genus discipline non multiloquium, verum diligētem solertiam esse putāt. Hippocrates etiam cū in plurimis suis operibus breuitati summopere studeret, tamē quod ad venæ sectionem attinet, non est grauatus scribere, tum partem corporis in qua vas secari oporteat, tum euacuationis mensuram, vna cum occasione ipsa. Erasistratus autem, quem assecte sui venæ sectione vsum fuisse prædicant, multiloquus fuerit licet, tamen, vt ego paulo post indicauero, principio venæ sectionis nomen alijs præsidijs

A sidijs ne adscribere quidem dignatus est: deinde etiā omnia quæ iam recitata sunt, vtpote tēpus, mensuram, valis situm, vtendiq̄ rationem prætermisit. **E** contra vero qua ratione & ossa insperfa, & cataplasmata ægrotato offerenda sint, perscribere non est veritus: immo neq̄ olerū decoquendi modum silentio prætereundum putauit. Audi itaq̄ quæ ille in opere de alui curatione scribat: **P**rima quidē adiectione farina crassiuscula, tosta ac probe quassata offerenda est. Cum autē illam offerre volueris, in vasculo aliquo frigido infusam, ac aquæ commistam exhibeto, non vna vice vniuersum id quod daturus es, verum bis aut ter cōmiscens, ne ossa arida effecta ac solutioni inepta, multum humiditatis suscipiant: nullū enim horum cōfert. Ad edendum vero danda sunt affatim cichoria in aceto non acri infusa, ac inter cibos consumenda, solidaq̄ ea decoquenda, duas ollas præparando, & in prima quidem iniecta illa decoquere oportet. Postquā autem probe admoldum cocta fuerint, ac in altera olla aqua iam bullierit, transponere ipsa in eam conuenit: verum cichoria reuincta sint, vt facile quouis transferri possint. At vbi ad perfectum cocta erunt, tum aqua effusa, sale oleoq̄ condienda sunt, exhibendaq̄ vt offerantur. Num ergo putas quicquā ad huc scribi posset curiosius, ab hoc præsertim qui adeo tenuia considerauit, vt & admonere operæpretium duxerit, q̄ cichoria, quod facilius hinc inde trāsferri possint, vincire oporteat? Patet. n. **B** cuiq̄ quod ea quæ resoluta sunt, non facile transferri quouis possint, ob idq̄ non solum nos qui medicam artem profitemur, verum & coquos olera elixates curæ habens, ipsos quo pacto illa liganda sint, edocuit. Eodemq̄ animo est præditus sicubi vel cataplasmatibus alicuius cōficiendi modum tradit, vel tot stadia inambulare, vel toties perfricari, aut aliud aliquid huiusmodi iubet. Ob quæ omnia pleriq̄ illius superflua curiositatem nō solum nō laudant, verum & vituperijs incessunt, tanq̄ qui modum terminosq̄ constituerit, quantitate in infinitum sese extendentes. Quis ergo credat hunc, qui tantopere alioqui curiosus sit, vt alijs auxilijs, sic & venæ sectione vsum fuisse, cū de illa nō alibi, nisi semel, vbi de sanguinis reiectione agit, mentionē fecerit? Atqui ille neq̄ tum ea vsum est, sed econtra Chrysiptū, eo quod venæ sectionē neutiquā vfurpauerit, summopere laudauit, insuperq̄ demonstrationes quasdam attulit, quibus Chrysipti de venæ sectione dogma modis oibus asserere conatur. Nam hic illā magis sanguinē spuentibus, q̄ his quibus aliqua corporis pars inflammationi obnoxia est, quadrare dicit. Ceterum de hac quoq̄ re alio loco dicitur: Nūc vero quod antea cloqui exorsus eram, repetendū est, q̄ Erasistratus. sc. quasi alioqui vniuersos suos sermones in immensum extrahere non consueuisset, & his terq̄ interdū in diuersis operibus eandē sententiā replicasset, illis tamen vel semel quinq̄ syllabas adscribere contempsit, quibus interpositū cæteris auxilijs phlebotomiæ, i. venæ sectionis nomen enuntiare sibi integrū erat. Taceo hic, q̄ quantitatē illius, vt in alijs fecit, & tempus, reliquaq̄ eiusmodi, put superius significatum est, indicare omnino debuerit. Proinde nōnulli medici fuere, qui quantitatē euacuationis, signis quibusdam definitur, veluti si vel color, vel tenor, vel sanguinis fluxio mutetur, aut pulsus tempore subtractionis ex debilitate collabantur, ac sudores prorumpant, aut ea quæ aliqui labores vocant, aut deniq̄ vomitus vehementiores exuperantes ue alui deiectiones appareant. Alij etiam vsq̄ ad animi defectionē, euacuationem producendam putant, præsertimq̄ siquid in illa pro euacuationis portione cōtingat. Nam & ob id bilem pituitam ue, cum ea in os ventris influxerint, persæpe animi defectionem manifeste fieri videmus. Aliqui item tum coloris in toto corpore permutatio, tum pulsuum alteratione commoderatam subtractionem coniectantur: eamq̄ ob rem modis omnibus illos improbant, qui arbitrantur multo consultius esse, vt considerata ex certis indicijs noxij humoris natura, denuo redeatur ad illius euacuationē, q̄ si eadem semel copiosa fiat. Nec defuerunt quidam, qui etiam cōstitutam quandam mensuram illius proponere auderent, p̄inde quasi duabus heminis atticis, aut paulo plus minusue moderata subtractio circumscriberetur: quippe cum ex cōmoderata proportione, adhibitis ad id & ætate **D** hominum & natura, & tempore anni & regione, nos ipsi maius minusue cuiq̄ quadrans inuenire possimus. Quare & Erasistratus certum nobis numerum frictions tradit: quo etiam si ab exquisita illa mediocritate aberrauerimus, nullam tamen notabilem noxam incurramus. Mensurā autem de venæ sectione nullam planē protulit. Nam, fat scio, de venis quæ incidi solent, nō pauca scripsisset, maximeq̄ cum & Hippocrates tum eius, quæ infra poplitem propeq̄ talos est, tum illius, quæ vel in fronte recta est, vel earum, quæ sub lingua existunt, frequenter meminerit. Præterea hoc loco referre non est opus, quantum ad venas circa cubitum attinet, quod neque Erasistratus reticuisset, num illæ omnes in omnibus morbis secandæ sint, an quemadmodū Hippocrati placet, aliæ in alijs. Eius enim, qui tam diligenter omnia scriberet, proprium officium fuerat, siquid in hoc præsidio à germana mensura discreparet, ad certos terminos redigere, ac quam sententiā in venis explicandis haberet, id quod & alijs medicis factitarunt, adscribere. Quidam enim nihil interesse dicebant quancunq̄ venam quis incidere vellet, vt quod ex vnaquaq̄ equa his totius euacuatio fieret. Rursum alijs ingentem vel in hac re diuersitatem contingere censebāt: nam aliquas ipsarum celerius, aliquas autem longa temporis mora affectam partem euacuare asferebant. Cum igitur ille nihil tale scripserit, nec venæ sectionis scopos declarauerit, clare vnicuique patet eum vniuersas has rationes ideo intermisisse, quia præsidio hoc nunquam sit vsum, Perinde

Perinde enim ut qui nunquam in egrotato aliquo cataplasmata expertus est, is & differentias ipsorum & conficiendi modum, & occasione rationemque utendi describere nequaquam potest (solum enim his, qui illa quicquid more Erasistrati administrauerunt, necessario incumbit de horum lingulis differere) eodem pacto quicunque venæ sectione penitus non sunt usi, occasione illius, modumque utendi & mensuræ scopos tradere nequeunt. Verum qui illa utuntur, eos in primis & de his omnibus, & multo magis de venarum differentia distinctim tractare oportet, ut est, ac ad illa ut si nihil aliud, hoc tamen commonefacere, quod nihil differat si hæc vel illa secetur, quia cunctæ inflammatas partes ex æquo euacuare possunt.

Erasistratum hac etiam ratione à venæ sectione abstinuisse, quod in febrium, ac inflammationum curatione, in quibus conuenit maxime, mentionem de ipsa non fecerit. CAP. 5.

Verum eiusmodi rerum nihil scribere, ac usum omnem auxilij de medio tollere, in eo presertim affectu, qui illud omnium consensu precipue requirebat, quis id manifesto argumento esse non diceret, quod Erasistratus auxilio ipso nunquam sit usus? Quid enim difficultatis fuerat cum in tractatu de febribus hæc verba faceret: (Igitur circa egritudinum principia ac inflammationum generationes omnis sortitionum ciborumque adiectio prorsus subtrahenda est) si illic adscripsisset (utendum vero venæ sectione) quo totius orationis series talis esset: Circa initia egritudinum ac inflammationum generationes, omnis sortitionum ciborumque adiectio prorsus subtrahenda est, utendum vero venæ sectione. Inflammationes enim quæ febres faciunt, ut plurimum ex repletionem fiunt. Si ergo in huiusmodi temporibus adiectiones offerantur, easque concoctio ac distributio pro suarum actionum facultate vicissim reddant, & vasa nutrimento impleantur, adhuc multo maiores ac vehementiores inflammationes fieri tunc continget. Commodius itaque fuerit cibaria non exhibere, illi quoque venæ sectione uti. Et talis quidem dictio esset, si ille ut inedijs, ita & venæ sectione uti voluisset. Verum cum id non adscripsit, quomodo quis virum crediderit eius remedij usum laudasse? Cum vero neque in alio quopiam opere medicinali hoc fecisse illum constet, aliquid etiam multo firmitus de illius sententia pronuntiare audebit. Quis enim arbitrari posset, quod Erasistratus cum aliquo loquacitate quam prolixissima gaudeat, grauatus fuerit vel semel suis commentarijs quæ conscripsit, quatuor aut quinque syllabas addere? Ego itaque etiam si nulla Erasistrati monumenta iam supersent, omniaque perissent, id quod & Chryssippi libris ferè immineat, tamè discipulis illius sententiam sui magistri profitentibus credere magis adducerem, quam qui Erasistratum neque aliquando viderunt, neque illos illius discipulos, alius uel qui ad illos discendi gratia proficiscebantur, aut qui his rursum familiariter vterentur, conspicati sunt: sed potius ea temere post tot annorum secula afferunt, quæ neque ipsi cognouerunt, neque ab aliquo qui id cognouerit, audiuerunt, neque Erasistratum quatuor saltem vel quinque syllabas de hac re scripsisse animaduertunt. Nam *τέμνει φλέβα*, hoc est venam secare, quatuor syllabis exprimitur: *φλεβοτομία* vero quinque syllabas usurpat. Proinde id quod superius verbis Erasistrati per me adscriptum est, puta, utendum vero venæ sectione, non uem syllabis græce effertur. Quiescat ergo illi iam, qui tum studiosis, tum egrotis ipsis artis comoda eripere conantur, dicentes Erasistratum quidem usum venæ sectione esse, verum eius mentionem ob id non fecisse, quia illa, quam cataplasmatum olerumque decoquendi ratio, multo euidetior esset. Si enim artis studiosi eam ob rem venas secare in animum inducent, quia quemadmodum venæ per inedias euacuatæ inflammationes discutiant, ita & venæ sectio: omnes sanè deinceps illos quos Erasistratus inedia sustinere iubet, venæ sectione curabunt. Atqui vel hoc vile etiamnum, abiectumque est.

Errare etiam quam maxime Erasistratæ eos, ac ipsi Erasistrato aduersari cum venæ sectionem suscipiunt. CAP. 6.

Cæterum si adolescentes, qui neque de venæ sectionis mensura, neque de venarum secandarum ratione quicquam audiuerint, ad presidium hoc sese accingant, id statim, ut dictum antea est, ab ipso quoque initio maximum afferret nocuum. Præstiterit igitur illos neque penitus venæ sectionem aggredi, quam citra respectum dictorum, auxilio manus admouere. Plures enim hac ratione perierunt, quam quibus non fuerat vena secta. Nam medici natu gradiores venas tunc temporis nunquam secantes, alijs euacuatorijs auxilijs utebantur, quæ idem quod & venæ sectio, verum longiore tempore efficere poterant: nisi si ob affectæ partis dominium vel plenitudinis excessum, mors egrotum præoccuparet. Sed qui nostra tempestate febres cunctas in principio venæ sectione indigere putant, non mediocri hercle noxa egrotos afficiunt. Sic enim sibimet de huiusmodi auxilio persuaserunt, tanquam si ab Erasistrato ita scriptum esset, ut ego non multo antea additis ipsi orationi nouem syllabis significauit, quod sententia talis fieret (nam eius denuo meminisse consultius fuerit): Igitur circa egritudinum principia & inflammationum generationes ab omni prorsus sortitionum ciborumque adiectione abstinendum est: utendum vero venæ sectione. Talem enim Erasistrati sententiam nostri temporis medici egrotis minime consulentes esse volunt, cum alia quidem tempora scopique ipsius inediæ, alia item venæ sectionis habeantur, quæ ego omnia in presenti commentario ordine idoneo explicabo. Nunc si quidem veluti cum illi a senioribus persuasi nouam auspicabantur palinodiam, sic mihi quoque propositum meum omnino immutandum est, eaque ratione inhibendum censo illis, qui hæc tenus venas temere secarunt,

carunt, ne eas in posterum penitus secant. Vt enim Plato ait: Minus aberrare eos consentaneum est, qui hoc non aggrediuntur quæ non norunt, quam qui illa tractant quæ nunquam didicerunt: nam hoc idem & isti faciunt, sibi ipsi persuadentes, quod & quibus venam secare expedit, & cætera id genus quæ à me recitata sunt, inuentu facilia existant: hincque adeo in cuiusque morbi initio inediam unam cum venæ sectione ex æquo usurpant, ac hoc ipso, si vera fateri licet, Erasistrati sententiam modis omnibus inuertunt. Nam & venas secant, & extemplo à venæ sectione nutriunt, cum ille contra venas secare inibeat, sineque nutrimento degere studiose consulat. Quia vero isti veritatem multo magis quam Erasistratum in honore habent, ostendere eis operæpretium est, quod sermo ille quem de sanguinis resectione conscripsit, non proprie ad illum solum affectum pertinet, ut qui unicuique phlegmoni sit communis. Verba autem sic habent: Adhaeret enim his tempore resectionis ex inflammatione periculum, in quo offerre non facile est. A venæ vero sectione inediam longo tempore tolerantis, ne virtus eius exoluatur, periculum imminet. Sic ille de ijs qui sanguinem vomunt, verba facit, & ea de causa eis venam secare prohibet. Cæterum quod ipse inflammationem subsequi suspicatus sit dum ait: (Offerre non facile est, hoc est, dare cibaria: & à venæ sectione inediam longo tempore tolerantis, ne virtus eius exoluatur, periculum imminet (unicuique in conspectu est. Neque enim illic ad sanguinis resectionem quicquam proprie spectat, quod quis à venæ sectione absterri possit: verum utraque hæc, hoc est, neque propter inflammationes cibos dare, atque id tempore venæ sectionis factitantibus, periculum de resolutione virium imminere, cum febribus quoque communia sunt. Porro si diligentius animum aduerteris, reperies Erasistrati sermonem hunc venæ sectionem in febricitantibus multo magis quam sanguinem spuentibus detrectare: à principio enim dum sanguis reijcitur haud quaquam vas ruptum inflammatione corripitur: at febrium initia vel Erasistrato teste, necessario inflammationis principio subsunt. Proinde si ad corroborandam rerum incertarum fidem ijs quæ manifeste apparent utendum est, vidi ego plurima vulnera, quæ priusquam aegris vena secaretur, coalescebant. Fieri ergo nihil secius potest, quod vas ruptum nullo pacto inflammetur, dummodo nos cætera rite administrauerimus, sanguinisque quantum nobis visum fuerit in tempore euacauerimus. Præterea si Erasistratus dicit, quod necessarium sit tempore quo affectæ partes inflammatione corripiuntur, inedias sustinere, ideoque virtutem venæ sectione antea dissolueretur: multo magis ab ipsa in febricitantibus, quam in sanguinem spuentibus, nobis cauendum est. His etenim si euacuat fuerint, venam ruptam priusquam inflammetur coalescere possibile est: febricitantibus autem partem aliquam iam inflammari necesse est. Cæterum quod possibile sit vas quoddamque sine inflammatione conglutinari, id alicui etiam ex reliquis vulneribus credibile apparebit. Frequenter enim vidimus, cum quibusdam singulari certamine pugnantibus, integrum crus brachium uel abscissum esset, coaluisse tamen vulnus antequam inflammatio oboriretur: quod quidem multo magis continget, si, ut Hippocrates ait, sanguis copiosus illico fluxerit. Sæpius etiam foramen in cauas thoracis partes illatum, in tribus diebus conglutinatum conspeximus. Quinetiam nuper in palestra aliquis insigni plaga accepta, extemplo vehementer tussiendo, duas ferme sanguinis cotylas reiecit: sed ille, quia ei statim vena secta esset, aliaque quibus opus habebat, facta fuissent, neque omnino deinceps tussit, & nunc quoque sanus in columis degit. Ex his itaque dispicere licet, quod si quis vel adhuc Erasistrato obtemperare velit, abstinere magis à venæ sectione in his debeat quæ iam inflammari inceperint, quæ quæ nondum inflammatione sunt correpta.

Ex eisdem Erasistrati verbis, quæ ab eius sectatoribus adducuntur, conuinci quod ipse venæ sectione non sit usus. CAP. 7.

Præterea ne illud quidem minus clarum est, quod Erasistratus venæ sectionem neque cum inedijs, neque ante ipsas inedias, unquam usurpauit. Verum tamen nonnulli eorum contentiois dementiaeque perueniunt, ut cum sermones hos audiuerint, discutiedorum eorum nullam sanè rationem inueniant, tanquam vero nihil illis obiectum esset, propriam sermonum farraginem auspicantur, unam illam sententiam in ore habentes, quam Erasistratus his verbis asserit: Consequens etiam est quod circa inflammationis tempora vulneratis nihil sit offerendum: venæ enim euacuatæ, sanguinem qui in arterias insilierit, facilius suscipient: quod ubi contigerit, inflammationes minus euenient. Et sic illi persuasi quod ipse venæ sectione usus sit, hinc aperte colligi posse aiunt. Quo. n. loco ipsam inediam veluti euacuatorium presidium ille accersit, multo sanè magis, inquiunt, ad venæ sectionem se accinget. Aduersus quos si quis dicat, quod per ea quæ allegant, Erasistratum quidem venæ sectione ante inediam usum esse non demonstrant, sed potius consequens esse ostendant, quod ipse postea illam usurpauerit: isti hunc ridentes, tu tandem, aiunt, quid consequens sit cognoscis, Erasistratus autem non cognouit? quasi vero ille ingenio exercitato non fuerit præditus, tuque illo multo sis promptior, ac rationibus magis polleas? Si itaque volueris, illi ut te discendi causa frequentet, consulamus, quod scilicet quid ad quantam rem vel consequens, vel pugnans sit, cognoscere assuescat. Atque his verbis habitis illinc discedunt: in posterum vero, ut collocutoribus aliquam contumeliam inurant, adiungunt sibi hominum perfrictæ frontis cateruam adeo copiosam.

fam, vt præ illorum clamoribus nemo loqui quicquam possit, eiusmodiq; finem congressuum **E** statuunt. Sed nos impræsentiarum eum non quærimus qui conuicia spargenti vices referat, verum in primis quidem num Erasistratus venæ sectione aliquando sit vsus: secundo autem, quænam hoc auxilium vires habeat, indagamus. Atqui horum vtriusq; propriæ habentur demonstrationes. Quod enim Erasistratus venæ sectione non sit vsus, testantur & monumenta illius, & discipuli fide dignissimi, Chryssippiq; vniuersum auditorium. Cæterum de auxiliij huius facultatibus non eadem est ratio: nam de his enunciata quædam quamuerisima, necnon & conclusiones selectæ afferuntur. Præterea si quis istis quoq; posthabitis, solum reru ordinem sequi voluerit, vel sic scripta Erasistrati, quia nihil tale in his proditum sit, modis omnibus periclitabuntur. Reputa igitur hæc in animo, præsertim exordio illinc sumpto, vbi ille in de reiectione sanguinis Chryssippum laudibus extollens, quod loco venæ sectionis membra vinculis excipere consueuisset, hæc ad verbum scripsit: Hoc ipsum autem facere conantur ij qui sanguinem spuentis venas secant. At Chryssippus multo consultius agit, vt qui non solum id quod instat præ oculis habeat, verum & impendentis periculi curam gerat: adhæret enim his tempore reiectionis ex inflammatione periculum, in quo offerre non facile est: à venæ autem sectione inediã longo tempore toleranti, ne virtus illius exoluatur periculum imminet. Atqui hic causam non adiecit **E** ob quam tempore inflammationis inediã iniungat, vt pote quæ ab illo declarata est, cum in hanc sententiã scriberet: Cõsequens est q; vulneratis circa inflammationis tempora nihil sit offerendum: venæ enim euacuatæ sanguinem qui in arterias insilierit, facilius suscipient, quod vbi contigerit, inflammationes minus contingent. Quapropter ille inediã tempore inflammationis ea causa laudat, quia illæ venas euacuent: verum si ambas has sententias in vnum redegeris, sermo integer talis erit: Chryssippus sanè recte fecit, qui nõ secuerit venam ijs qui sanguinem exercebant, eo quod illi paulo post euacuatorio auxilio, puta inedia, indigebat. Præterea idem iste sermo si compendiosius quoque dicatur, eiusmodi erit: Sanguinem reijcientes nequaquam sunt euacuandi, quia paulo post inflammatione ingruente euacuatione opus habebunt. Etiam vero clarius is hoc pacto explicaretur: Ante inflammationis tempus venas euacuare non licet, ipsi quippe euacuatis inflammationes cessant. At sermo iste euidenter sibi ipsi repugnat, nisi si quis suppetias illi laturus, duo hæc temere adijciat, quod videlicet fatius sit vt corpus per inflammationis tempus euacuetur, non ante, quodq; inedia sit magis quam ipsa venæ sectio vsurpanda. Sed si hæc dicat, nos hunc neque quod propositum fuerat demonstrasse, neq; sibi met consentanea dixisse respondebimus: in hocq; has partes discrepare dicemus, quod ordinem sermonum non obseruent. Omnibus enim hominibus, qui præsertim tantum mentis possident, vt consideratione etiam paucillum quid consequi possint, perspicuum est, quod huic qui sanguinem in arterias transilientem per euacuationem venarum ad proprium locum reducere velit, id primo quoque tempore sit faciendum. Manifestum etiam est, quod euacuatorio auxilio quam celerrime vtendum sit, vt quo & breuissimo temporis spatio, & sine vlla corporis perturbatione, euacuationem quamuis perficere possimus. Quantum enim inedia persæpe lædant, superius demonstratum est. Proinde in hunc modum alicui dicere integrum erit: Arbitror equidem ridēdos esse eos qui Erasistratum quandoque sanguinem reijcientibus venam secuisse putant, quandoquidem vbi inediã tanquam euacuatorium præsidium laudat, multo hercle magis ipsam venæ sectionem laudaturus fuerit: vbi quoq; inflammationis tempore euacuatione opus esse arbitratur, sub illius initium magis q; cum futura est, ipsam laudaturum fuisse inconfesso est. Neq; etenim Erasistratus rerum adeo imperitus erat, vt non multo citius sanguinem ex arterijs in venas reduci putaret, cum neq; circa insultus initium ille vehementer esset densatus, neq; à calore febrili tantopere eliquatus, vt ob id crassiusculus efficeretur. Nam qui hoc ipsum assereret, semet potius deridendum quam illos quos accusat exhibebit: quandoquidem cum Erasistratus ipse scribat venæ sectionis vsu ea causa non esse vsurpandum, quia inflammationis tempore longe melius sit vt assumptionem euitemus.

Desiderantur hoc loco non pauca.

Aduersus quendam Erasistratum, quod cum Erasistratus multis locis repletionem curarit, de venæ tamen sectione non fecerit mentionem. CAP. 3.

Continere immedicabile, aut profectò non facile sanabile, qualia ipsis quoque hemorrhoidibus accidunt. Porro cum nos membrorum deligaturas diceremus multitudinem absq; venæ sectione attrahere ad se posse, ille hoc ait impossibile in plethoris esse, ob quas Erasistratus brachia manusq; ac tibias aduri dixit, fieriq; id, quia vasa propter sanguinis multitudinem intenderentur. Qua ratione ergo in illa id quod in profundo est delabi amplius poterit, cum & sine illo ne ipsa rumpantur periclitari iam videntur? Atqui iam declarauimus quod Erasistratus Chryssippum laudauerit non apposita, vt ego nunc scribendo faciam, aliqua sermonis distinctione, verum absolute sententiã suam prodens. Oratio nanque sic habet: Deligationes vero laneis vinculis circa alas ipsas ac inguina faciendæ. Deligationes enim inquit,

παρὰ/μετὰ
ταῦτα. hæc dictio-
nem & hoc in
loco & ista hic
iterpres vertit
aduri. interpre-
tes vero libri d
curadi rōe per
sanguinis mil-
tionem. cap. 4.
verunt imple-
ri.

A inquit, faciendæ, neq; interim, vtrum hoc auxilium plethoricis solis nihil cõmodi afferat, alijsq; è diuerso emolumento sit futurum, sermoni addidit, sed simpliciter pronunciauit, quo de omnibus dictum istud intelligamus. Atqui (aiebat ille) si de omnibus id intelligendum esset, ipsemet istud declarasset in hunc modum scribens: Deligationes in omnibus faciendæ: verum simpliciter protulit, deligationes laneis vinculis circa alas inguinaq; faciendæ, eo quod nos ipsi suspicari possemus orationem hanc de illis tantum habitam esse, in quibus ad membra sanguinem transferri possibile est: nam in quibus id fieri nequit, ne vincula quidem eorū membris sunt adijcienda. Cur ergo, aiebamus nos, hoc quod nunc dicis, Erasistratus non scripsit? an quia ijs qui adeo repleti sunt, vt eis brachia, tibiasq; ac cubiti adurantur, sanguinem subtrahere necessarium sit, cæteris vero sola membrorum deligatio sufficiat? Quoniam, inquit, non hominibus vulgaribus scripsit, verum ijs qui ea quæ res ipsas necessario consequuntur, cognoscere atq; operari possint, impossibiliaq; nequaquam aggredi in animum inducant. Non ne ergo, inquebamus, si aliquando plethorica dispositio corpus occupauerit, etiam si Erasistratus istud non scripserit, venæ sectione opus esse dicis? In confesso enim est, quod hoc omnibus cognitum sit, ideoq; ab Erasistrato non est descriptum: cæteros nanque affectus quicunq; sine repletionem fiunt, Erasistratus seorsim mederi iussit. Verum cum ille ad hæc obstreperet, primum quidem hortatus eum sum, vt sententiã ex tertio de febris descriptam audiret: deinde vero & eam quæ in priore de salutariibus commentario habetur. Nam quæ in tertio de febris reperitur, hæc est: Igitur circa ægritudinum principia, ac inflammationum generationes omnis ciborum sorbitionumq; oblatio subtrahenda est, plerunq; enim inflammationes quæ febres suscitant, ex repletionem fiunt. Si ergo in huiusmodi temporibus oblationes dentur, & eas concoctio distributioque pro suarum actionum facultate vicissim distribuant, venæq; alimento impleantur, adhuc longe maiores ac vehementiores inflammationes sæpenuero fieri accidit. His verbis Erasistratus nomen repletionis aperte descripsit, modumq; illius curandi tradens inediã commemorat, venæ vero sectionem silentio planè præterijt. Quapropter ad Erasistratæum illum me conuertens, quater, inquam, o amicissime mentitus es, quandoquidem Erasistratum repletionis medicandæ rationem separatim scripsisse patet. Idem nanq; vel in priore salutarium libro, ipsaq; illius præfatione recitat, quod cuique cognitum esse possit, illum cum repletionis remedia ordine scriberet, quiduis potius quam venæ sectionis meminisse. Dicitio autem sic habet: Summam in quibusdã sanitatis curam rationemq; habere oportet, ideoq; qua via quis eum qui in repletionem fieri consuevit affectum cognoscere atq; obseruare possit, in primis colligendum est. Incipiente enim ea, à discutientibus abstinendum quam maxime est. Si autem illa nondum adsit, antequam ægritudinis initium fiat, illis vitior. Atqui plures modi extāt, quibus huiusmodi affectus discuti potest, neque idem cunctis quadrant. Sed de his iam ordine dicere constituimus. Qui ergo corpus laboribus exercere consueuerunt, his multo præstantissimum fuerit, vt illos paulo plures quam pro consuetudine ineant, ipsiq; affectum hunc discutere tentent. Ab exercitijs vero sudores in balneo proritent. Porro siquid supercalefactione exiccatum est, tum pluribus laucris vt, hisq; omnibus peractis in multa quiete longo tempore nullas oblationes assumentem degere consuetum est. Illo enim tempore repletio summo opere attenuatur, præsertimq; si post exercitia & lauacra quis longo temporis spatio nulla oblatione vtatur, quiescatq; postea aliquandiu. Prandium vero subtrahendum est, sed & cœna minor solito assumenda. Tum qui offeruntur cibi nutrimento ferè careant, veluti sunt olera pleraq; tam cruda quam cocta, cucurbitæq; ac cucumeres, peponesq; teneri, & ficus recentes: legumina item cum oleribus cocta. Panis quoque omni vitio careat. Nam sic vniuersa talia partim aluum lubricam reddent, partim nutrimenta quæ ex illis fiunt, neque copiosa neq; fortia efficiunt. Verum à carnibus piscibusq; ac omnibus **D** rebus cum lacte chondro ue aut amylo elixatis, & cæteris id genus alimentis dicto tempore abstinentum, vel prorsus paucis vtendum. Huic autem victus rationi diligenter ob id insistendum, quod repletio iam consistens, secure sustollatur. Cæterum qui corpus laboribus exercere non sunt assueti, his plura exercitia iniungere commodum nõ est: quanquam hæc alioqui, prout plurima alia, euacuationes tutas faciant. Præterea vero quicunq; ad vomendum propensi sunt, vt à cœna vomitiones instituant, omnibus communiter vtile est. Ne autem ad aliquid aliud minus idonei fiant, vomitus ab oblatione nõ multum temporis intercedat: sic enim cibi adhuc in superioribus partibus existentes facilius euomentur: proindeq; alimenta quæ ex ipsis cibis generantur, non multo ante vomitionem distributa sunt. Ad hæc postero die lauacra, sudoresq; prouocare oportet. Quinetiam euacuato iam corpore, atq; repletionem restaurationem nacta, paulo post ad consueta redeundum. His ergo verbis Erasistratus clare per omnia indicauit, q; ad repletionis affectum medicandum alijs omnibus auxilijs vsus sit, venæ autem sectionem nunquam adhibuerit: istudq; & in sequente operis parte innuit, dum in hunc modum loquitur: Hæc vero animo reuoluenda sunt, q; non omnes homines ad quosuis affectus æqualiter propensi sunt, sed vbi aliquando idem symptoma, veluti repletio est, intra plurimos contingat, in omnibus ad quæ consuevit loca, impetu fertur, & in alijs quidem ad hepar, alijs rursum ad aluum. Nec

defunt quibus illa vel epilepticos affectus, vel articularum dolores conciliet. Opus est ergo, vt E vnusquisq; ea quæ illi contingere consueuerunt considerans, curam affectibus prouenientibus idoneam instituat. Nō enim eadem ratione ad epilepsiam inclinatio, qua sanguinem spuenti curatio exequenda. Verum illi perpetuo labore defatigari, huic autem à laboriosis exercitijs cauere operæpretium est: verendum nanq; est ne ex defatigatione initium ruptionis suboriatur. Sed qui epilepticos affectibus obnoxius est, in labore continuo ac inedia & cibi paucitate se contineat, frequentiaq; lauacra quæ ue vehementem permutationem afferunt, modis omnibus euitet. Præterea quos renales affectus plerunq; infestant, his cibi concoctu facilis offerendi, ac lauacra affatim iniungenda: potus autem constringendi facultate careat, ne lotium acrius redditum loca per quæ excretio ipsa fertur, arrodatur. Ad hæc exercitijs diu insistere, huiusmodi hominibus noxium est. Quibus autem vel ad splenem vel iecur fluxio ex consuetudine fertur, his à laboribus nimis frigidisq; ablutione abstinentum, inedijsq; & paucitate potationum, ac lauacris curatio in vniuersum procuranda.

Erasistratum perperam docuisse repletionis curationem, ac de noxa quæ ex inedia euenire solet.

CAP. 9.

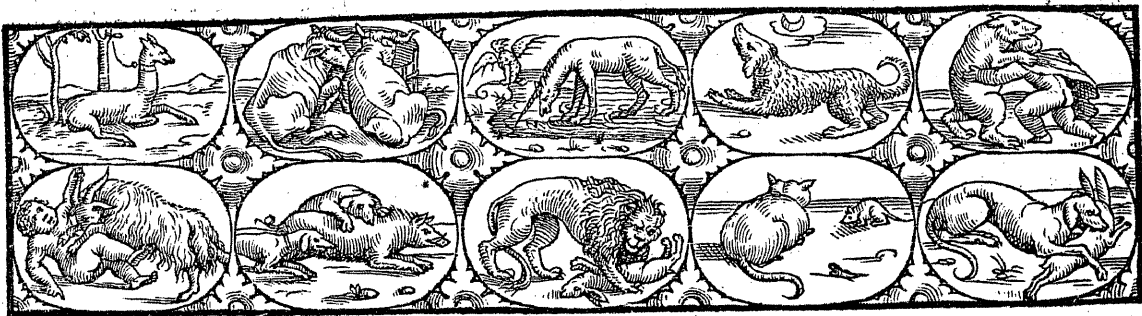
In his rursus Erasistratus suam sententiam clare ostendit. Nam eos, quibus ex repletionem vel sanguinis sputum, vel epilepticus morbus imminet, neq; fortiter purgantibus medicamentis euacuare vnquam, neq; frictione vt voluit: quæ ipsa est debilior sit, quam quæ huiusmodi morbis ad amissum opitulari possit, præstantior tamen non paulo vna inedia existit. Frequenti enim frictione non paucos istorum euacuauimus, cum alijs præ animi ignauia, neq; purgans medicamentum assumere auderent, neq; venæ sectionem sufferrent. Præterea si auxilium hoc in omnibus sufficeret, forte quis ipso venæ sectionis loco semper vti posset. Constat autem quod interdum multo minus debiliusq; reperitur, quā quale corporis repletio exigat, maximeq; quia illi qui frictionibus non assueuerunt, si plus æquo perfrecti fuerint, dolorosis affectionibus illico corripantur. Nonnulli e contra densam duramq; cutim cum habeant, etiam si plurimam subierint frictionem, nihilominus quam paucissimam euacuationem experiuntur. At si quis medicus in artis operibus diligenter versabitur, ipsa experientia edoctus, quantopere stomachi inanitio ad accensendum paroxysmum epilepticum faciat, sine negotio cognoscat. Dispiciet etiam illos qui ob solam stomachi læsam actionem epilepsijs corripantur, ex inedia vehementer lædi, velut & Diodoro grammatico vsu venit. Is enim si quando in quodam ludo literario existens famem diutius sustineret, illico epilepsia correptus conuellebatur. Huic itaque præsentaneo remedio succurrebamus, iubentes vt circa tertiam aut quartam diei horam, panem ex vino temperato assumeret: hocq; præsidio vsus annis permultis sanus degebat, quippe qui huius solius rei curam gerebat, vt cibos in cœna assumptos quam optime concoqueret. Aliquando autem cum propter ciuilia quædam negocia in foro ad meridiem vsq; sine cibo perdurare cogere, humi prostratus denuo conuulsus est. Iste igitur, veluti indicauit, propter stomachi vitium epilepsia vexabatur. Manifestum etiam est, quod stomachus læsus, si modo ad hoc idoneus fuerit, alias partes non paucas vnâ secum exacerbet, ac ad consensum trahat. Hoc loco autem aduertendum est, quod in huiusmodi affectibus, os ventris, stomachus à medicis appelletur. Cæterum vel multi ante nos fuerunt qui hos affectus iam pernouerant, ideoq; de his plenius tractare alibi præstitit: impræsentiarum vero hucusq; dictum de ipsis sit, quo obiter declarem multos epilepticos ex solo stomacho longioribus inedijs perturbato, in exacerbationem incidere. Proponatur ergo homo aliquis, qui adeo repletus sit, vt brachia, coxas, tibiasq; sibi exuri sentiat, tempus vero anni ver secum afferat. (neq; enim hoc ipsum exemplum perraro contingit, immo nos per id temporis homines sæpissime hoc pacto affici conspeximus.) Huic accedat, quod is exercitiorum ac frictionum sit penitus expers, facileque ab inedijs lædatur: nobis porro inuestigandum fuerit, qua ratione hunc euacuare debeamus. Nunquid ergo euacuationem instituemus lauacris frequentibus, aut exercitijs, aut inedijs, vomitionibusue à cœna factis? nam præter hæc apud Erasistratum nulla alia repletionis remedia reperiuntur. Atqui ipse exercitijs vt ijs qui id non consueuerunt, nequaquam concedit: à lauacris etiam illos, quia epilepticos affectibus obnoxij sunt, arceat: arcebit item, mea quidem sententia, eosdem à vomitionibus, vt quæ caput euidenter replere soleant. Cæterum inedia inter ea quæ caput replent adeo eminet, vt ex illa tensio vehemens circa brachia, manusq; oriatur: neq; tamen ea quoq; ad euacuandum satis virium obtinet, quin potius si qui stomachum affici aptum habuerint, ijs insignem læsionem infert. Quomodo igitur ipsam euacuationem adornabimus? num frictionibus solis? verum earum Erasistratus prorsus non meminit. Præterea fieri non potest, vt illæ in insuetis tot tantæq; fiant, duæ sufficienter euacuent. Aut postremo illum laneis vinculis excipiemus? At Erasistratus huius rei nullam hoc loco mentionem fecit, id remedium ad solam sanguinis reiectionem cohibendam referens. Concipiatur autem in animo, quod etiam de hoc ipso cõsideratio fatis luculenta sit facta: verum tamen illis qui eo repletionis venerunt, vt & membra exteriora sibi aduri putent, auxilium

Auxilium hoc quam molestissimum ac nullius momenti esse antea dictum est. Neq; etiam credibile illud est, ab Erasistrato in libro de sanguinis reiectione recitatum, quod scilicet reiectionis tempore ex inflammatione periculum imminet, in quo ille eapropter ægros sine cibis degere iubet, quoniam eorum quos curandos suscepimus, virtutem venæ sectione prius dissoluere non liceat. Haudquaquam enim necesse est vt inflammatio repletionem insequatur, dum illam euacuare præoccupauerimus. Et quanquam id quoq; si quis eminus consideret, in rebus salubribus persuasibile magis quam verum videatur, Erasistratus tamē plenitudinem, quæ aut epilepsiam, aut reiectionem sanguinis effectura est, euacuare per venæ sectionem nunquam est ausus. Sic etenim in obseruandis Chryssippi placitis pertinax est, vt neq; venæ sectione, neque fortiter purgantibus medicamentis vnquam vt in animum induxerit. Atqui tum venæ sectione, tum purgatione aliqua plenitudinem commodissime euacuare poterat. Tamen ille de his nihil scripsit ibidem, quemadmodum neq; cum de paralyti, vel de podagra ageret: illic enim etiam in repletionem causam reijcit, ac deinceps neq; venæ sectione, neque aliquo efficacium illorum & purgantium medicamentorum vitur. Præterea opinionem suam in libro de sanguinis reiectione longe clarius prodidit, idq; in illa operis parte, vbi homines quosdam ex consuetæ excretionis retentione, sanguinis reiectionis periculo subesse asserit. Cum nanq; inter alia retentionum genera, hæmorrhoidum quoq; cohibitionem annumeraret, non simpliciter has euacuatione indigere ait: verum prout in cæteris operibus consuevit, sic & ibi omnes quas ipse compertas habuerat, medelarum species, sola venæ sectione excepta recensuit. Dicitio autem sic habet: Presentibus igitur his quibus sanguinis exuperantia frequenter fieri consuevit, sudorum & lotij excretiones quadrarent. Conueniret etiam subtractio eorum quæ offeruntur, ac deambulationes in locis planis, non celeriter peractæ. Verum in his rursus plenitudinem, & sudoribus, & lotio, & inedijs, in ambulationibusq; euacuandam censens, vsum venæ sectionis non adhibuit. Præterea si neq; prius quam inflammatio fieret, neq; cum facta iam esset, neq; cum futuram suspicaremur, venæ sectionem vsurpandam in hoc libro indicauit, superuacaneum sanè fuerat illum in alijs operibus de eadem mentionem facere, præcipueq; postquam curationem inflammationis aut iam factæ, veluti primo de febris, aut futuræ, aut de qua suspicio esset, aut incipientis, vt ex alijs patet, longe antea descriperit. Verum tamen hoc quidam ex Erasistratis non animaduertentes, dicere contendunt illum euacuatorio auxilio, puta venæ sectione, vsu fuisse, cum tamen ipsemet Erasistratus manifeste contrarium asserat. Nam simulatque circa inflammationis tempus offerre cibos perdifficile esse dixisset, ea de causa futura iam inflammatione venæ sectionis vsu explosisse se indicauit. Ista ergo oratione palam declaratur, quod quibus inediam consulturi sumus, eidem à venæ sectione modis omnibus interdicerere debeamus. Non ergo cõsentaneum est, vt quis circa vnum eundemq; ægrotum, vtraque auxilia, nempe inediam & venæ sectionem vsurpet. Hinc quoq; perspicue patet Erasistratum, si quando is inediam ægrotis iniungit, eo tempore venæ sectione non esse vsu, ac propterea illius in alijs operibus, vt & superius significatum est, nullam mentionem fecisse. In omnibus enim his, veluti declarauimus, inediam suadens, venæ sectionem (perperam quidem istud ille faciens) è medio sanè tollit, vt à nobis alio quoq; prius in opere demonstratum est: minus tamen peccat quam illi, qui omnes illos qui inedia vtuntur, statim & venæ sectione opus habere existimant. Ego enim sequenti commentario ostendere aperte conabor, quod non solum omnes illi venæ sectione non indigeant, verum ne plethorici quidem ipsi, nisi prius qualem illa plenitudo naturā obtineat, discernatur: huicq; accesserit de habitudine ætateq; ægrotantis, ac de tempore, & regione, atq; constitutione consideratio: tum quæcunq; antecesserunt, quæ ue ipsum ægrotum etiamnum molestant symptomata. Ob singula enim hæc permultos venæ sectionem nonnunquam citra noxam experiri non posse ostendam. Præterea & alios **D** plerofq; tibi ob oculos ponam, qui absque repletionem cum sint, venæ sectione nihilominus opus habent. Posteaquam autem de his singillatim disseruero, tum & occasionem & mensuram venæ sectionis ordine explicabo: addam etiam istis eam quæ in secundis venis differentia est. Declarabitur quoq; semel ne an pluries sit subtrahendum. Ad hæc verò non minore opera disquiretur, quibusnam, cum adhuc comoda valetudine fruuntur, veris tempore, vel purgationem, vel venæ sectionem vsurpare conferat.

Sexta Classis.

cccccc iij

Galenus

GALENI DE CVRANDI RATIO NE PER SANGVINIS

MISSIONEM LIBER,

Theodorico Gaudano interprete.

Denuo ad Græcorum exemplarium fidem diligentius recognitus.

ARGVMENTVM LIBRI.

Explicatur vniuersa methodus secundarum venarum, affectus scilicet, scopi, mensura, locus, tempus, & reliqua quæ ad venas & arterias cum ratione secundas intelligere necesse est,

De quæstionibus, quibus omne venarum probe secundarum negotium continetur.

CAP. I.

Vi de sanguinis emissione speculantur, vnum sibi primumque proponunt, nempe, vt quæ corporis affectiones euacuatione indigeant, considerent: ac deinde alterum, quænam ea quæ sanguinis sit detractio. Nam multi sunt affectus, qui alia quapiam euacuatione quidem indigeant, sed non sanguinis missione. Tertio post hæc vt diiudicent quæ innoxie hanc ferre euacuationem possint: quippe cum sæpe fiat vt affectio venæ sectionem desideret, cæterum laborans eam ferre nequeat, siue propter ætatē, siue propter anni tempus, siue propter regionis naturam, siue ob os ventriculi vitiatum, quod per sæpe per abusum stomachi appellatant. Ac nos sanè etiam, cõpendij nimirū causa, hac appellatione toto hoc vtemur libro. Sed & sunt qui tamen vel maxime, quod ad morbum pertineat, sectione venæ indigeant, ob totius tamen corporis habitum ferre nequeant. Quæ si quis etiam de finire aggrediatur, particularis excipiet contemplatio, sicuti in alio quouis auxilio. Mox autem de venis quæ veniunt secundæ: Nam de istis quæsitum est multum, nihil ne referat quam quis secare venam volet (omnes enim oibus æque affectibus prodesse) an, sicuti Hippocrati, ac prope medicorum clarissimo cuique visum est, multum intersit, hanc an illam incidere. Porro hac quoque speculatione absoluta, succedit de scopis siue intentionibus oratio, quibus videlicet quis animum attendens, vacuationis mensuram coniectura queat assequi. Ad hæc omnia, in quibus semel aufertur præstet, in quibus vero repetitam facere ablationem, quam *ἐπιπάλειον* nominant, expediat. Tum in quibus inanire ad animi conueniat deliquium, in quibus autem id tanquam summum malum vitandum. Hæc igitur prospiciat necesse est, qui probe hoc vti remedio volet.

Quibus libris Chryssippo, Erasistratoque, ac horum sectatoribus occurratur, qui venæ secundæ usum, vel sustulerunt prorsus, vel perperam intellexerunt.

CAP. 2.

Sanè de omnibus istis in medendi methodo tractauimus, sicut & seorsum ad Erasistratum, quod perperam ab hoc abstulit remedio. Deinde alium etiam librum conscripsimus ad eos Erasistratos qui usum esse hoc auxilio viri asserunt. Itaque odio sanè dignissima est scelestorum sophistarum tum yersutia, qui cum mentiri se sciant, astu tamen contraria præ nouarum rerum studio adstruunt: tum sapientiæ vanæ aucupium, qui rerum utilissimarum ignari, contraria tamen verbis asseuerant. Horum alterum Chryssippo Cnedio accidit, qui venæ incisionem ex omni medicinalium presidiorum numero tollendam censuit. Secuti hunc sunt sui discipuli, & ipsi apud Græcos clari, Medius, & Aristogenes. His etiam magis Erasistratus ad summos euectus honores, Chryssippi seruauit sententiam. Post quæ ipsius discipuli, principio quidem præceptoris decreto insistebant, sed temporis successu eorum ex numero quidam ab his defecerunt, pudore affecti impudentissimo. Nā quid aliud in illos dicam,

qui

A qui asserere sustinent phlebotomiæ auxiliū recipere Erasistratū: tamen si nusquam in cõmentarijs vllō in morbo hoc cõsulere conspiciatur. Immo cõsentaneū est, inquit, qui inediā tanquam euacuatoriū auxiliū adhibeat, multo magis phlebotomiā admittere. At qui hæc asserunt, oēs ad ea tunc dandam esse venæ aiunt ad quæ Erasistratus cibo abstinentiū præcepit. Cum ergo ille in opere de febribus scribat adhibendā morborum principijs inediā, sequitur utique oibus detrahendū esse sanguinē, id quod sanè isti et arbitrant, illo utique in tempore. Verum maximum id malū fuerit, si ita faciendū adolescentibus arte discuntibus persuadeat, multoque et perniciosius, si non alia quoque, quæ discernere conuenit, respiciat. Quocirca alio libro ea exponere necesse habui, quod videlicet adolescentibus cõmonstrare & Erasistratū venæ sectione haudquaquam usum (id. n. præstat eos credere, quod oibus vno ordine venæ incidere, quibus ille ciborum usum interdicit) & maximum laborantibus inde provenire cõmodum, si quis recte vtatur. Itaque aliud mihi denuo, mea quidem sententiā, de phlebotomiā scribendum non fuit, cum nimirum remedijs huius usus quidem in medendi sit methodo expositus, simulque in opere de tuenda valetudine: in duobus autem libellis, quorum alter ad ipsum Erasistratū inscribitur, alter ad Romæ agētes Erasistratos, prauas illius opiniones indicarim. Cum tamen precibus meis obtundere non cessarent cõplures amicorum, quos piget, vt mihi videtur, curandi librum perlegere, coactus tandem sum ad hæc scribenda descendere, ne. si inuidere illis videar, mox vero serie conuenienti oia quæ de hoc auxilio proferri possint, enarrare. Atque adeo iam tempus est orationem ordiri.

Quid affectus, affectio ue, & quibus ex libris petenda principia, quæ ad secundam venæ viam ac rationem maxime faciunt.

CAP. 3.

Affectiois vocabulum, velut alibi diximus, ab afficiendo dictum, æque atque illud, de multis effertur rebus. Sed nunc recessus in statum præter naturam, qualescunque si fuerint affectiones siue affectus, toto hoc libro nominabimus. Quæremus autem omnium primum, quot, qualesque hæc sint vacuatione poscentes: deinde quænam ex istis venæ incidi postulent. Quoniam autem omnia quæ in quæstionem veniunt, duo inuentionis organa obtinent, nempe rationem, & experientiam, idque cum in artibus omnibus, tum per omnem propè vitam: necesse esse arbitror, & nunc quoque me aut ratione sola, aut sola experientia, aut iunctis ambobus, quæ proposita sunt scrutari. Porro quoniam ratio ipsa partim ex cõmuni bus tantum notionibus progrediens inuenit & demonstrat, partim vero etiā quæ ex istis inuenta sunt, ad demonstrationem adhibet, utraque ratione omnes vti artes demonstrauimus: ac nos quoque in præsentia, vtra earum utilis reperietur, eam rebus nostris accommodabimus. Sanè priori ratione oēs per totam vitam homines vti assolent, altera vero non omnes: nam proprie ad artifices attinet. Etenim geometra primum artis suæ theorema per solam priorem rationem demonstrat, & deinde in secundis non sola ea vitur, sed ad eius demonstrationem quod ex prima probatum est, vna adhibet. Quantum vero deinceps à primo recedit theoremate, tantum et à prima ratione abscedit. Denique vero & paucissimis vitur, per ea quæ demonstrata sunt, alia demonstrans, & per illa rursum alia, & iterum per illa, alia, vt tandem demonstratio ad ea quæ plebi incredibilia sunt, procedat, nepe ad solis, lunæ, & terræ, non solū magnitudinum, sed & distantiarum cognitionem. Ex quibus tandem inuentis horologia cõstruunt & clepsydras, quæ videlicet via incedunt, lunæque ac solis deliquia prædicunt. Sic nostra quoque arte præcedens oratio, multus vitur quæ in alijs operibus sunt demonstrata, puta quod cõplures sunt facultates quæ aialia gubernant, quarum alias naturales, alias aiales appellamus. Generationis autem principia in rebus omnibus pro materia quatuor habent elementa, quæ per sese mutuo tota misceri, inque inuicem agere sunt nata. Quapropter nulla hoc libro Asclepiadis fiet mentio, vt cuius elementa falsa ostendimus & in decimotertio de demonstratione cõmentario, & in opere de Asclepiadis placitis, in quo quintus & sextus, elementorum eius confutationem continent. Demonstratum est et in cõmentario de elementis ex Hippocratis sententiā conscripto, de qualitatibus electricis, quarum duoia sunt, Caliditas, Frigiditas, Humiditas, & Siccitas, & de humorum tum differentia, tum generatione. Porro de medicamentis humorum vnumquodque purgantibus paucula quædam in libro de Elementis, sed separatim in alio libro tractauimus. Vtilis quoque in re præsentem tractatio de temperamento est, elementorum sequens tractationem: verum omnium maxime liber de plenitudine, in quo ostensa est & vt ad vires plenitudo, & vt ad capacitatem in qua continetur. Atque hæc plenitudo à medicis *κατὰ τὸ ἔχθρα* nuncupatur. Optimum ergo fuerit, vt qui scienter volet expendere quæ hoc volumine dicenda veniunt, De plenitudine libri prius perlegat. Quæ vero & ille ante perlecta requirit, ipse indicabit. Nec vero mirum cuiquam videri debet, si tantis sit opus vt probe de venæ secundæ contemplari liceat. Non. n. ad huius modi auxiliij inuentionem, sed & aliorum omnium, necessaria est eorum, quæ modo recitauimus, cognitio. Nam si citra illorum notitiam recte curare possemus, haud esset cur ea tanti faceremus. Sed hæc præfari necesse fuit. Tempus autem nunc est orationem ordiri, considerando quot sint affectiones vacuatione indigentes. Ergo si quis eas experientia collectas exponat, sola opus est ad explicationem memoria. At si via rationali, commune & generale inueniat necesse est. Ex illius deinde in species differentiasque sectione usque ad species vltimas, affectuum numerus vacuationem indicantium, inuestigandus est. Sic enim constare vniuersa, quæ per rationalem viam inuentionem fortiuntur, monstrabimus.

Quæ

† ita etiā vertit ant. interpres: licet ex græc. cod. impressis ita vertendum esse, deinde sola secunda rōne vitur, assumit vero ad ipsius demonstrationem & id quod ex prima probatum fuit.

* in impressis græcis *ἐπιπάλειον* legitur, hoc est de parte, in antiquis tamen cod. legitur *ἐπιπάλειον* de occasione.

Quae corporum affectiones vacuatione indigeant.

CAP. 4.

E

Igitur cum artis medica officium sit, omnes partium corporis functiones, ubi corrumpuntur quidem, recuperare: tueri autem, ubi salua fuerint: haecque ad constitutionem sequantur naturalem, necesse est haec, dum praesens est, seruare, intereuntem vero recuperare. Cum ergo primarias actiones a simularibus corporibus perfici ostensum sit, ab instrumentarijs vero secundarias, videndum est tibi, qui in corpore continentur humores, quam aut utilitatem aut noxam partibus eius afferant. Posteaquam igitur in libro de plenitudine demonstratum est bifariam & dici plenitudinem, nempe vno significato ut ad vires, altero ut ad continentium humores vasorum laxitatem, quod quidam vocant κατὰ τὸ ἔγγυμα, utriusque vacuatione est opus, siue in homine valetudinario, siue valente euenierit. Sanè quemadmodum qui onus gestat, non protinus ubi grauatur ac fatigatur, iam cecidit & victus ab est: ad eundem modum ubi virtus a plenitudine grauatur, fieri potest ut nondum homo egrotet. Si quidem nonnulli qui consueta etiamnum munia obeunt, sentire se se graues, pigros, segnes, atque aegre mobiles referunt, atque ea est ut ad virtutem plenitudo: velut ubi post exercitia tendi videantur, quemadmodum Erasistratus dixit: Impleantur brachia & cubitus: non exigua est ea alterius plenitudinis nota, quam κατὰ τὸ ἔγγυμα vocari a quibusdam proposui, quandoquidem κατὰ τοὺς ἐγκεχυμένους, id est infulis per vasa humoribus, consistit, & intelligitur. F Dicitum autem est in libris de sanitate tuenda, ubi in toto corpore sensus prouenit vlcerosus, ac potissimum dum mouemur, talem affectum mali succi esse sobolem. Attamen id non paucis consuetas etiãdum res agentibus vsu venire conspicitur. Quandoque autem & in partibus quibusdam corporis, non in tota mole, indicia existunt affectionum illis in partibus consuetudinum similitum ijs quas in toto corpore consistere dictum nunc est. Nam caput aliquando solum grauari sentimus, aut vlcerosam quandam affectionem habere, aut musculos temporis, quos κροταφίτιας nuncupant, intendi, idque aut simpliciter, aut cum maiore quadam caliditate. Sic & in iecinore, liene, ventre, costis, septo transuerso, grauitatem saepenumero percipimus. Similiter in ore ventriculi aut grauitatem, aut morsum, aut nauseam, aut ciborum fastidium, aut absurdum appetitum quandoque sentiscimus. Ad haec autem fixi in parte quapiam dolores, idque aut ob humorum copiam confertim ingruentium, aut propter spiritum flatuosum, vacuationem indicant, sicut qui ab acri humore partem exedente rodenteque proueniunt. Sunt autem qui ab intemperie nascuntur, atque inter eos ipsos quidam ab ea sola citra humores, alij vero cum humoribus. In omnibus itaque istis modo propositis, infestantium tum humorum, tum vaporum euacuationes a pathematis, id est passionibus, hominem liberant. Non tamen vena secta prorsum est opus, sed sufficit purgatio, frictio, balneum, & inunctio cum digerente medicamine. Ergo qui vena incisa iuuentur affectus, deinceps dicamus.

Quo pacto cor, & reliqua corporis partes ab humoribus alterentur.

CAP. 5.

Non solum nutrimentum animantis partibus ex sanguine est, sed calor quoque naturalis per seuerantiam ex sanguine obtinet: quemadmodum ex lignis comburi idoneis qui in foco est ignis, a quo aedes totas calefcere conspiciamus. Itaque quemadmodum ignis hic offenditur, interim quidem congestis in eum confertim lignis, interim vero tamen non multis, tamen admodum madentibus, nonnunquam aut omnino non impositis, aut valde exiguis: sic qui in corde est, calor, interdum seipso minor efficitur aut propter sanguinis copiam, aut propter ingentem inopiam, aut propter qualitatem frigidam: interim vero maior aut propter calidam sanguinis qualitatem, aut propter pauculam inopiam. Quicquid autem cor in caliditate frigiditateque perpetitur, eius protinus & aliae corporis partes participes fiunt. Euenit autem & vna in parte praesepere praeter naturam tum caliditas, tum frigiditas, sicuti saepenumero in alijs commentarijs demonstrauiimus. Idque duplici ratione prouenit, interim ob humores calidos, aut frigidos, interim vero ob solam intemperiem. Ceterum quae membratim accidunt caliditates aut frigiditates, eas quae parti quidem affectae vicinae sunt, vna alterant, at in totum extendi corpus priusquam cor mutant, nequeunt. Eundem in modum & cordis corpus duplici modo alterari ostensum est, aut per intemperiem, aut propter humores calidos vel frigidos, aut ob alicuius horum inopiam. Porro humores calidos frigidosque fieri demonstrauiimus pro cibi potusque modo, & ob pleniorum corporis animique tum motum, tum quietem. Ceterum quemadmodum in ventre frequenter prauae fiunt coctiones, ijs quae assumpta sunt, in pituitam aut bilem conuersis, aliam uel praeter naturam corruptionem perpessis, aut crudis, & alterationis expertibus plurimo tempore manentibus, & in flatum versis: ita ubi sanguinis fraudamur generatione, humorum in arterijs venisque affectiones proportionem respondebunt ijs quae a frustrata in ventre concoctione proueniebant. Quonia autem calida simul humidaque omnia celerrime putrefcere apparent, & praecipue si in locis calidis sint, consequitur necessario, quod ex ventre distribuitur nutrimentum, quando a natura non superatur, inque sanguinis boni generationem non conuertitur, aliam perpeti putredinem. Atqui cum quae ex materia calida putrescunt, calidiora et euadant, calidior quoque erit proinde sanguis putrescens. Hic autem ubi calidior fuerit, calidior quoque sensibiliter pars in qua putrescit, euadet. Porro autem quoniam a notabiliter calidis, vna quae vicina sunt, incallescunt, vna quoque cum sic affectis partibus, quae circa quaque vltierius sunt, incallescunt, idque calore acri ac mordaci. Eiusmodi n. est qui a putredine proficiscitur. Ergo si pars quae hoc

* παρατετακται.

A quae hoc pacto incaluit, insignis sit, & calorem suum in cor protenderè valeat, siue quae vicina sit, siue quod ex principalibus, siue quae calida, vna & ipsum accendet, ut quod natura calidissimum sit. Quod si semel illud accensum fuerit, facile totum ipsius iam corpus simul excalfiet, quemadmodum ab ingenti in foco flama quae illam continet domus. Vocant autem id pathema Graeci quidem πυρετόν, Latini vero febrem. Sed & nonnunquam priusquam putrescat ingens sanguinis vis in partem impetu decumbens, aut prorsum eam extinxit, ut actio interiret, aut certe non contemnendam noxam inflixit. Nam hoc pacto apoplexiae proueniunt, multo nimirum sanguine in principium animantis confertim incumbente. Nam ubi in aliam partem praecipit, tumorem inibi praeter naturam efficit. Ex hoc genere est phlegmone. At ubi crassior est, melancholiae quae magis naturam refert qui decubuit sanguis, scirrhosus tumor efficitur, sicut si pituitosior sit fluxio, laxus: si biliosa, erysipelas existit. Discriminata haec ad vnguem habes in ijs quae modo recensimus operibus. Nunc autem, ut dixi, quae sunt demonstrata, hypothesium loco, hoc in libro assumens, consentaneam illis secunda vena rationem demonstro. Igitur cum plenitudo duplex sit (optimam enim fuerit hinc auspicari) & ea quae ad vires refertur, facile in putredinem perueniat, atque etiam interdum in partes quasdam ingruens, inibi tumores praeter naturam exciter: & altera quoque quae κατὰ τὸ ἔγγυμα appellatur, saepe in partes decumbat, ac tumores creet, immo & apoplexias molitur, venarumque ruptiones: eam celeriter euacuare tentandum, priusquam magnum aliquod malum in homine admittat. Porro fusissime expositum est in tuenda valetudinis volumine, quo pacto utraque affectionem & agnoscere & sanare oporteat, sicut ubi febris aut sanguinis reiectio plenitudine inuasit, aut apoplecticarum infirmitatum aliqua, quomodo & illas curare oporteat, in curandi methodo diximus. Quare de his plura describere superuacaneum cenfeo. Nam si perinde ut in illis tractatibus scripsi, ita & hic scribam, bis eadem de re verba facere cogar, ac propterea in longum etiam sermonem extendere. Sin in compendium librum hunc contraham, duorum alterum subibo periculum, aut vt ob breuitatem obscurus fiam, aut distinctionem aliquam vtili praeteream. Verum quoniam haud mea voluntate hunc aggressus sum librum, si quod doctorum peccatum eueniat, ipsi culpam ferent, quorum autoritate hoc coactus sum onus suscipere: sicut si recte atque ex sententia accidat, vtilisque appareat, laudem illis omnem cedo.

Qui scopi in mente habendi, quibusue indicijs discernendi, ut sanguinem mittamus. CAP. 6.

R Virius ergo orationi sumatur principium. Qui res consuetas adhuc faciunt, sed princeps illis pars aliqua aut totum corpus grauatur tenditur ue, ijs necessaria est euacuatio. Porro si aetate nec puerili sint, nec senili, de secunda vena consilium inito, praec oculis habens principales hosce scopos, nempe plenitudinis tum quantitatem, tum qualitatem, & virium robur atque infirmitatem: deinde naturalem totius corporis habitum, tempusque & regionem, vitamque antea quam, tum an cibi potusque copia, & praecipue affatim nutrientium, qui sic affectus est, sit vsus: ad haec consuetudinem, & res praeter consuetudinem actas, quosque motus exercuerit, quas excretionem habuerit, aut praeter solitum cōpescuerit: ad omnia autem haec num gracilior aut crassior euaserit (Sanè utriusque plenitudinis quantitas ex priorum signorum magnitudine definitur) Quanto enim grauior tibi homo videtur, tantum & plenitudinem quo ad vires creuisse constat. Ad eundem modum quantum auctus fuerit sensus, tantum & alteram inauctam plenitudinem, quam a quibusdam κατὰ τὸ ἔγγυμα, vocari diximus. At utriusque plenitudinis qualitatem partim ex coloribus agnosces, (memor colorem humorum esse, si quidem modice a calore frigoreque externo affectum totum corpus fuerit): partim ex ijs quae humorum naturae coniuncta sunt. Etenim calidiores, calidior totius corporis sensus sequitur, frigidiores vero frigidior: tum eos qui in venis quidem acruantur humores, tumor, vasorumque distensio: qui vero in carne, sensus in ea aut grauitatis, aut tensionis, sicut certe & caliditatis. Porro dispensantium nos facultatum infirmitatem ac robur proprijs indicari functionibus ostendimus: arbitrarijs quidem, ea quae in nervis, & horum principio cerebro: pulsatiuis autem, ea quae in arterijs & corde: at a functione quae in bona editur nutritione, aut nutritione abolita, tum colore bono aut malo, tertia facultas, nempe nutritrix, quam a iecore proficisci demonstrauiimus, agnitionem sortita est. Vbi ergo extantibus plenitudinis signis valentes facultates fuerint, venam incidere videlicet, si tenuia quidem sit affectio, nullo discrimine, magisque etiam in phlegmonode. Sin infesta sit degrauians plenitudo, haud semper sanguinis molenda detractio est. Fieri enim potest, vt crudus per corpus collectus sit succus. In quo aduertendum diligenter est, quatenus valeat robustaque sit virtus, & quatenus humor ipse sit frigidus. Nam exoluta ab id genus affectibus virtus, adhibita sanguinis missione, in extremum malum recidere solet, vt nequaquam postea restitui possit. Quod ubi euenit, periculum non leue consequitur, potissimum si febris accedat statu astiuo, stomachoque male affecto, aut toto adeo corpore natura molli, & temperie humido. Eiusmodi enim hominibus multa accidit per halitum digestio, repentinaque syncope, etiam si febris haud magna inuadat. Si vero horum nihil sit, ceterum hyems fuerit, regio ue natura frigida, tum natura quoque hominis frigidior, ijs per sanguinis missionem & totum corpus grauius refrigeratur, & accidunt nonnulla quae ad grauem sequuntur refrigerationem, symptomata. Quocirca qui sic affecti sunt, eos sanguinis missione vacuare non conuenit, sed

† Gr. μέγρο δὲ πύσσου ἀντὶ τοῦ ὀχρῶδός ἐστιν. i. & quantum humoris ipsius genitum sit. Antiqui tamen codices habent ἔχουσαι ut hic & antiquus interpretes transuulit.

sed frictionibus, mediocriterq; excalfaciētib; vnctionibus, tum potionibus humorum crassitudinem incidentibus, ac modice calfacientibus. Nam quæ valenter calfaciunt, nimis subito vires deijciunt, vt in reliquam curationem non sufficiant, sæpe etiam febrem auxerunt: itaq; & inde viribus noxa obuēnit. Quapropter humorum incidentes crassitudinem tum cibi, tum potus mediocris sunt in excalfaciendo facultatis.

Quibus morbis præcauendis veris tempore vel venæ sectio vel purgatio conueniunt.

CAP. 7.

Porrò qui sanguine ex pectore reiecto in præsens quidem curati, æterum eam sortiti sunt corporis structuram in thoracis, pulmonisq; partibus, vt vel pauculo plus collecto sanguine protinus aut vasis alicuius osculum referetur, aut ipsum rumpatur: ijs etiam si nullum in corpore etiam dum symptoma extiterit, ineunte tamen vere sanguinem mittere oportet: similiter qui prompte morbum comitalem, aut apoplexiam incurrunt. Ad eundem modum, si aliorum morborum cuiuspiam obnoxium esse hominem cognorimus, puta peripneumoniæ, pleuritidi, anginae, committendum non est, vt expectemus dum aliquod euidentis plenitudinis symptoma appareat, sed anteuertere sanguinis detractione præstat. Eodem modo quibus, hæmorrhoides retetæ sunt, potissimum si natura sint atrabilaria, quicq; quotannis ætate plethoricis morbis corripit assolent, & hos quoq; veris initio vacuare expedit. Eadem ratione & qui ipso etiam vere illiusmodi malis vexantur. Sunt autem quidam oculis imbecillioribus, aut scotomaticis quas vocant, hoc est vertiginosis obnoxij passionibus, qui & ipsi principio veris inaniri possunt. Sed illud prius videndum, quid sit quod in illis acruetur. Siquidem nonnullis amaræ bilis succus plus cæteris colligitur, quibusdam bilis atræ, aut pituitæ, alijs ex æquo omnes, in quibus sanguis abundare dicitur. Hos ergo omnes vacuabis, sicuti etiam podagricos & arthriticos veris principio, exhibitio videlicet aut medicamento purgante, aut sanguinis diminutione. Equidem complures ipse sanauit, qui tribus quatuorue annis per intervalla pedum laborassent doloribus, exundante humore veris initio expurgato, aut sanguine diminuto. Cæterum id neminē latere puto, illos in omni deinceps victus vitæq; ratione agere moderatos. Nam intemperantes, vinososq; ac ventri gulæq; deditos, neq; purgatione, neq; sanguinis missione magnopere adiuueris. Nam per vitæ intemperantiam, crudorum humorum copiam ocysime colligunt, verum his ne manum quidem admouere tentandum est. Eis vero qui præceptis salutaribus obsequuntur, summopere profueris, si principio veris primum quidem euacuaris: deinde autem ad exercitiam, victusq; rationem salubrem deinceps perduxeris. Quæ de istis dixi, hæc tibi dicta putato, & de omnibus qui quibusvis capi morbis sunt apti ex ijs quos modo enumerabam, nempe aut comitali, aut apoplexia, aut vertigine, aut sanguinis reiectione, aut melancholicis.

Nonnunquam absq; plenitudinis indicij sanguinem mitti oportere, ac de ortu eorum affectuum qui Rheumatici vocantur.

CAP. 8.

Porrò non solum vbi adest plenitudo, sine ea vt ad vires sit, siue vt κατὰ τὸ ἕχνημα, mirifice prodest venæ sectio: verum etiam citra plenitudinem initio phlegmones, quæ aut propter ictum, aut propter dolorem, aut partium debilitatem prouenit: quippe cum dolor sanguinem ad se trahat, & sæpe partium debilitas phlegmonē, absq; vt in corpore plenitudo sit, procreet. Ostensum est enim in virtutum naturalium commentarijs, infirmam natura partem prompte grauari, si vel paulo modo plus acruetur in ea excrementi: quinetiam quod pars quælibet vim possideat sicut familiarium attractricem, ita quoq; alienorum excrettricem: tum quod duplex sit alienum, alterum quantitate, alterum qualitate. Itaq; partem quamuis, quæ licet ab humoribus in se contentis non grauetur, tamen excrementa quædam habeat in qualitate præter naturam, ad eorum excretionem per venas inibi sitas tanquam per canales insurgere. Porrò si quod propellitur, prauus sit sanguis, siue alius quiuis succus, ad propinquam primum veniat partem necesse est. Vbi rursum duorum alterum eueniet: aut enim concoctus corruptusue in aliam tertiam haud transluet, aut si neutrum assequatur, denuo ex parte secunda in aliam labetur, atq; iterum ex illa in aliam: neque cessabit quoad in talem quampiam illabatur, quæ amplius ex se propellere quod in ipsa redidat, nequeat. Accidit autem id illis partibus, quæ vim exeretricem vicinis omnibus imbecilliorē obtinent. Siquidem haud etiam in illas quæ præ viriū robore non admittant, repellere quod molestum est valent. Nam & hoc quoq; nobis in illis monstratum est commentarijs, quod non solum pars quælibet recrementum in vicinam protrudat, verum q; & recipiat quidem, sed contra sæpe remittat, & contra repellat, in sese haud admittēs: quo in certamine victoria potit validior. Quapropter partes infirmiores omnium primæ excrementitij morbis corripunt. Huiusmodi quampiam ratione rheumaticos vocatos affectus prouenire scito, toto videlicet corpore infirmo (quæ vna est mali habitus species) principibus vero illius partibus, paulū licet insit ipsis sanguinis, grauari tamen solitis, eumq; ad carnosas cutis partes protrudentibus, potissimūq; ad adenas excipiēdis recrementis idoneos, tum ob substantiæ laxitatem, tum quia omnium partium minime robustas habeant naturales virtutes, sicut & pinguedo. Nam cum quatuor eæ sint, vt ostensum est, prima attractrix, secunda retentrix, tertia excretrix, & quarta alteratrix, alias quidem tres imbecillimas,

Astillimas, adenas carnesq; obtinent: at vnam alteratricem haud ita multo cæteris partibus minorē. Post adenas sequitur pulmo, fluxioni recipiendæ promptissimus. Nam & hic tres facultates infirmas possidet, & corpus ipsum laxum. Deinde est lien. Porro cerebrum aut perinde vt illi, aut etiā plus excipiendo fluxui est habile. Cæterum hoc illis potius est, quod constructionem habeat excipiendæ ijs quæ accepit promptissimam, habet enim ingentes ventriculos, qui pronis meatibus euacuantur. Quibus ergo carnosio genere pulmo, lien, ac cerebrum, natura robustiora sunt, in ijs ad adenas & carnes fluxiones perueniunt, vbi totus nimirum habitus infirmus fuerit, velut in rheumaticis affectibus accidere solet. Merito ergo his curandis scopus est, non euacuatio, sed corporis totius roboratio, quamquam tamen curationis initium illis à misso oriatur sanguine, ac si excrementa prauam etiam qualitatem habuerint, vna adhibeatur purgatio. In quibus maxime corporibus neutrius proprium expectandum plenitudinis symptoma est, puta grauitas quidē eius, quæ vt ad vires est, tensio vero eius quæ vt κατὰ τὸ ἕχνημα. Eadem ratione in ijs quibus pars quæpiam grauiter icta est, aut vt cuiq; aliter incipientem habet phlegmonē: eam si magnam fore suspicamur, curationem ab inanitione auspicamur, aut purgatorio medicamine exhibito, aut vena incisa, prout nimirum alterum altero magis conuenire iudicamus.

Inter scopos sanguinis detrahendi quinam ipsam detractionem, qui ipsius quantitatem dicantur indicare.

CAP. 9.

Recte ergo admonemur in ijs, qui exempli causa in libro de ratione victus acutorum proponuntur, sanguinem mittere, si magnus sit morbus, & eger florenti sit ætate, roburq; adlit. Perperamq; Menodotus in sola syndrome plethorica seruari venæ sectionem inquit. Contra: prorsum sanguinis mittendi scopi, primum in se plenitudinem non comprehendunt, sed fientis, vt sic dicam, passionis suspicionem. Nam si eam magnam fore apparet, omnino sanguinē mitemus, etiam si nulla existat plenitudinis nota, tantum inspecta ætate, viribus, & regione, quæ sola in propolis de ratione victus recenter conspicuntur. Vigentes enim ætate, pp pueros & senes in distinctionem assumpsit. Cæterum primi principesq; mittendi sanguinis scopi sunt, morbi magnitudo, & laborantis robur, & hæc esse primam dicendum est syndromen, non plethoricam, in qua seruata sit sanguinis missio: in illa enim & hæc comprehenditur, vt quæ morbi magnitudinem adaugeat. Quippe non solum vbi iam adlit morbus grauis, sanguinis detrahendū tepus est, sed vbi futurum verisimile est. Anteuertit enim Hippocratis doctrina, qua nos docet quæcunq; morbis præsentibus recte peraguntur, aut incipientibus, aut imminētibus præuertenda. Quare & propositos scopos ad sanos transferre liceat. Siquidem & his sanguinem mittere expedit, vbi nimirum magni alicuius morbi metus imminet, ratione habita & ætatis, & virium. Nam siq; vt magnum incurrat morbum sit habilis, licet nullum etiam in corpore symptoma acciderit: venā tamen secandam censemus. Satis est enim ætatem & vires inspexisse. Itaq; tria sunt quæ agnitionem continent, morbi magnitudo aut præsens, aut imminens: ætas florens, & virium robur. Forte vero negligentius in propolis in libro de victus ratione acutorum, exposita videri possit vna ætatis particula. Nec enim florentem duntaxat dixisse recte habet, sed addenda est & quæ illam præcedit, & quæ sequitur, vt videlicet duæ tantum distinctioni eximantur, nempe puerorum, & senum. Verum senum ætas in virium verbo comprehendere potest: nulli enim qui ea ætate est, robur inest. Quibusdam vero medicis ne pueris quidem robur inesse visum est, sed perperam rem intelligentibus, sicut alibi nos ostendimus. Itaq; si magnum fore morbum expectamus, aut iam præsens est, aut incipit, venam tundemus, virium habita ratione, tantumq; ex oratione exemptis pueris: dicemusq; minus perfecte positam ætatis dignotionem ab eo qui propositos conscripsit in libro de victus ratione acutorum. Satis enim sunt ad incidendam venam hi duntaxat scopi. Neq; enim vbi tanta crudorum humorum copia accumulata est, vt secandam venam prohibeat, ratio redarguitur, nam istis virium robur non adest. Estq; hoc indicium eos haud posse sanguinis missionem perferre, quando vna cum colore corporis totius, qui exciderit ab indicando sanguinem abundare, pulsus adest in vehementia & magnitudine inæqualis, exuperantibus per ipsius inæqualitatem, imbecillibus & paruis. Definitis itaq; tribus mittendi sanguinis scopis, nempe morbi magnitudine aut præsentem, aut imminente, aut incipientem: ætate florente, virium robore, extra puerorum ætatem, ad alia antedicta mittendi sanguinis indicia, quæ non pauci adijcienda medici censuerunt, nunc accedamus. Coindicant autem hæc detractionis quantitatem, nō ipsam sanguinis detractionem. Itaq; ex morbo, ætate, & viribus minuendus esse sanguis cognoscitur. At vacationis quantitas non ex istis modo, sed ex alijs deprehenditur. Ea sunt, plethorica vocata syndrome, aeris nos ambientis temperies, in tempus & locum diuisa, eaq; quæ in antea cta acciderunt vita circa comestorum tum quantitatem, tum qualitatem, excretionesq; ac motiones, aut factas, aut non factas. Sed quæ nam sit in his diuersitas, paulo post viderimus.

De ratione vacuandi eos, qui cum plenitudinis indicij sanas obeunt actiones.

CAP. 10.

In præsentem autem de vtriusq; plenitudinis notis contemplabimur, an vbi ea in homine solita negocia obeunte apparuerint, mittendus illi omnino sanguis sit: an id necessarium non sit, vbi nulla magni affuerit morbi expectatio. Porrò quid hac de re sentiam, neminem vestrum ambigere

Ita vertere. Recte ergo admonemur in ijs que adiecta sunt libro de victus ratione acutorum sanguinem &c. & vita etiam ter inferius in hoc capite. legem. n. gre cæu τὸς προσημνοῖς τῶν ἀσπί διατῆς ὀφθαλμῶν, vt semel et inferius visus est legitur Nicolaus calaber. Dicebat n. Gal. in eodem quarto libro de victus ratione i morbis acutis eum librum et Erasistrati temporibus germano Hippocratis libro adiunctum fuisse.

scopi mittendi quibus. precip

monte habe

que vniuersi

gere arbitror, vt qui saepe affueritis sanguinis missionem suadenti, tum podagricis, tum arthriti- cis, tum epilepticis, ad haec melancholicis, quiq; sanguinem antea expuissent, aut in thorace stru- cturam fortiti essent ad id malum idoneam, praeterea vertiginosis, quiq; assidue corripiti solent an- gina, peripneumonia, pleuritidibus, hepatidibus, ophthalmiis vehementibus, aut, vt in summa dicam, magno quopiam morbo. Nam in illiusmodi omnibus necessarium esse remedium sangui- nis minutionem arbitror, cōfestim adhibitam post habitam virium atq; aetatis rationē. Haec enim si forte aliqñ non dicantur, subintelligere oportet. At qui nihil eiusmodi vnquam antea perpessi fuerint, omniumq; corporis partium inculpatam fortiti constructioner, geminam me vacuatio- nis viam proponere nostis: per venae sectionem quidem, si in victu sint imtemperantes: citra hāc, si tēperantes. Licet. n. frictionibus multis, balneisq; & ambulatiōibus, alijsq; motiōibus, ad haec vnctionibus digerentibus celeriter plenitudinem exhaurire, si vtiq; videbitur non esse crassi san- guinis abundantia, talis est vt plurimum maxime melancholica, raro vero crudorum quos vocāt humorum. Ceterum in redundantia humoris melancholici sanguinem mittere praestat, aut certe omnino medicamento vtī atram bilem expurgante. At vbi crudi fucci exuperant, antequam morbus inuaserit, caute vacuabis: sed vbi iam febris corripuerit, vtī ante monui, nequaquā. Habe- bis vero eorum indicium tum colorem plumbeum, aut ex pallido album, omniaq; potius quā F rubrum, tum pulsuū inaequalitatem. Si vero etiā admodum creuerit talis plenitudo, tum & corporis illis grauitas inest, atq; ad motus pigritia, tum mētis tarditas, & sensus hebetudo. Contra vero si quibus ex compressis hēmorrhoidibus cumulatus in corpore sanguis extiterit, audacter venam incidēs, etiā si antea grauem experti morbum nō fuerint. Fieri enim potest, vt apti qui- dem ad eiusmodi aliquem fuerint, ceterum ob inanitionem quae ex hēmorrhoidibus fit, nōdum perpessi. Porro si quae illis partes prauam fortitae structuram appareant, ac potissimum in thorace, omnino eis ocyssime sanguinem detrahes.

De ratione euacuandarum mulierum, quibus menstrua suppressa sunt, ac quod sanguinis missio reuellendi gratia inanis etiam corporibus adhibetur.

CAP. 11.

Idem me sentire nouistis & de mulieribus, quibus menstrua restitit purgatio. Neq; n. pfecto, p- roganda in his euacuatio est, non tamen necesse est illis venam scindere: quippe cum malleo- rum scarificationes superfluitati quandoq; euacuandae fatis esse queant: † quanquam nec desit & aliud quippiam, quod mensum motum ciere possit, sicut in malleolis ac poplitibus incisae venae. Nam plenitudines a suppressis mensibus ortas, omnino per crura euacuabis, siue venam secare oporteat, siue scarificare. Sectae enim in cubito venae mulierum reuellere purgationem assolent. Porro quae ex mulieribus albidiores sunt, sanguinem acerrare tenuem solent. Quocirca adhibi- tis malleolorum scarificationibus maxime iuuantur. At quae nigriores sunt, secta vena curato. Crafsiorem enim sanguinem, ac magis melancholicum colligunt, magis vero etiā si magnas ha- bere venas appareant, quod illis accidit quae graciliores sunt ac nigriores. Carnolis vero & can- didis paruae insunt venae, quibus malleolos scarificare, quā venam secare praestiterit: quippe cū hae paruae in cruribus venas habeant. Itaque etiā si probe secentur, quod iustum tamen sit, non profuatur. Ceterum non contemnenda venae sectio est, tanquam non sit auxilium reuulsorium, cum me saepenumero conspexeritis in valida sanguinis e naribus eruptione eo vsu repente flux- ionem sedasse. Expedi autem, vt vidistis, non eo vsq; sanguinem educere, dum ad extremum vires ducantur, sed quoad quod symmetrum, moderatumq; sit, educitum videatur, prorumpen- tisq; sanguinis impetus nondum flaccescat, sed validus permaneat: secare in cubito venam, si ex dextra nare prorumpat sanguis in brachio dextro: sin ex altera, in sinistro. Simul autem cum hoc agis, artubus vincula inijcito aut ex lana, aut ex canabe, tum hypochondrio directe supposito cur- curbitam admittito. Nam haec nos faciendo, vt scitis, semper erumpentem ex naribus sanguinem compescuimus, cum antea experiundo quae scribunt in nares inferenda medicamenta, atque in: H frontem illinenda, infirma omnia compererim. Itaq; ad ea quae supra de sanguinis missione dicta sunt, & hoc quoq; Menodoti opinionem conuincit, qui putarit plethoricam vocatam syndromē remedij nos admonere. Nam quae dicta est affectio, plethoricae planē contraria est. Adhibemus autem ad eam sanguinis missionem, non vt euacuatorium, sed vt reuulsorium remedium.

Quando melius succedat parua sanguinis detractio, quando semel confestim, vel ad animi deliquium vsq; vacuandum.

CAP. 12.

Nihil aequae artem medicam in agendo coniecturalem efficit, vtī cuiusq; remedij quantitas. Etenim cum frequenter compertum habemus tempus instare exhibendi aut cibi, aut po- tus, eiusq; aut calidi, aut frigidi: quātum tamen dandum sit, certo haud nouimus. Idem vsuuenit in purgantibus medicinis. Nam quod laboranti praebendum sit medicamen, aut bilem, tum fla- uam, tum atram, aut pituitam, aut serosum excrementum euacuans, exacte nouimus: ceterum quantum praerberi debeat, nescimus. Atqui talis exhibitio corrigi postea nequit. Nam quod semel in ventrem deuoratum est medicamentum, quo minus omne deuoratum sit, fieri nō potest, neq; possibile est, vbi plus quā conueniat, iam purgetur homo, partem oblati auferre. At in sangui- nis missione summum id bonum est, euacuationem dum voles posse sistere, ac rursū quo videat tempore,

eg. sentire semp- menstrua sup- nquini missio ne in quo andum viderentur

in hanc h. curatio in hanc raga

balstone multi- tra curatio et. ce.

in hanc. e. 6. tem dignior memo

† Al. ex antiquis clarius. quae & alioqui hoc est habet, qd mensū vacua- tionē ciere po- sunt. sicuti et in malleolis &c.

A tempore, fluere sinere, quoad vsq; recte habere appareat. Quapropter praestat, nisi quid vrgeat, priori missione detrahere, iterumq; eā repetere, immo si lubet, & tertio. Vbi ergo multa euacua- tione est opus, verum vires sunt imbecilliores, in his euacuationem partiri expediat, vtī nimirum & me facillē vidistis in ijs, quibus crudorum inerat humorum copia. Nam pauculo sanguine de- tracto, protinus melicratum exhibe probe coctum cum incidentium medicaminum quopiam, velut hyssopo, origano, & interim etiā nepita, aut pulegio, aut certe cum melicrato oxymele, aut oxyglycy, ac sic rursū sanguinem minuo, vel ipso eodem nonnunq; die: interdum die postero, in quo rursū exhibito propositorum medicamentorum quopiam, iterum de sanguine quid au- fero, ac rursū tertio die similiter bis. Ceterum vbi feruelcentis inest sanguinis plenitudo, acu- tissimam accendens febrem, subito ac simul euacuare expediat, eamq; inanire tentandum, vel ad animi deliquium vsq; virium modo inspecto robore. Itaq; memini quibusdā sex detrahas pro- tinus cotylas aut postridie, aut tertio quartoue: quibusdā primo etiā die, cum febris princi- pio noctis coepisset, aut medio, ac quae pridie comederant, probe fuissent concocta. Nonnullis autem pridie inaequalitatem, aut sudōrem, aut capitis alterius ue alicuius partis dolorem se senti- re querentibus, ac proinde parce esitantibus, vbi febris praecedente inuasisset nocte, primo etiā die me sanguinem detraxisse memini. Nam in quibus tibi sanguinis feruentis copia apparet, quā m ocyssime eum vacuare conator, priusq; in principem aliquā partem ingruat. Quamobrem nec per noctem sanguinem aliquando mittere verearis. Siquidem ridiculum est, quod quidam factitant, a secunda diei hora ad quintam aut sextam solummodo sanguinem mittētes haud alio quouis tempore: quos si non clysteres, cibum, aliāq; exhibere remedia quocunq; tempore no- ctis horassem, grauiter profecto in illos inueherer. Quoniam vero omnia agunt haud praefinito vno horarum numero omnibus morbis communi, sed vt affectus moneat, in sola autem missio- ne sanguinis dictum modo tempus semper obseruant, tolerabilis est illorum error. Sic itaq; affe- ctis aegrotis, vt diximus, expediat ad usq; animi defectum sanguinem educere. Noui enim ex ijs quosdā necessario ex animi deliquio refrigeratos, ac toto corpore affluētibus madoribus & aluo rupta, celerrime morbo liberatos. Vtile est autem pulsuū diminutionibus animū aduertere, tangendo eos sanguine etiānum fluente, sicut in alijs omnibus dum sanguis mittitur, facere con- fueui, ne videlicet nobis nec opinantibus pro animi deliquio mors occupet, qd sanē tribus eue- nisse medicis noui. Venam secabat eorum vnus mulieri febricitanti, aliorum vterq; viro, sed ad tantum animi duxere deliquium, vt vires recuperari non possent. Proinde satius est tam copio- sa euacuatione abstinere, nisi magna incumbat necessitas. Quin & reuulsionem, nō leue & ipsam auxilium, quodq; sepe secta adhibetur vena, quanto maiorem in numerum particulares auxeris detractiōnes, tanto efficaciorē effeceris. Haec itaq; praenouisse praestabat

Quae prauidenda ante venae sectionem, vt turo sanguinem mittamus.

CAP. 13.

R vsum autem a principio ad propositam reuerſi speculationem, exponamus quae summe necessaria esse compertum habemus ijs, qui innoxie venae sectiones obire semper volent. Primum omnium scire conuenit, dum propositi scopi huius praesidij augentur, maiorem indi- cari euacuationē: dum vero exoluuntur, tantum detrahendum de sanguinis missione, quanto illi minores euaserint. Morbi itaq; magnitudo cum virium robore, primi erant mittendi sanguinis scopi, ille quidem quae faciendae sunt indicans, hic tanquam illum haud prohibens, id quod con- tra indicare iuniorum medicorum quidam appellant. Nonnunquam enim affectio mittendum sanguinem commonet, ceterum virium contra robur prohibet. Quibus ambobus scopis praesentibus, constat, vt ante diximus, nullam esse crudorum humorum tantam talemq; plenitudi- nem, quae hoc inhibere auxilium possit. Deinde considerandum quae sit naturalis hominis tem- peries. Nam quibus amplae sunt venae, quiq; modice graciles sunt, nec candidi, neque tenera car- ne praediti, copiosius euacuabis: contrarios autem parcius: quippe qui exiguum habeant sangui- nis, carnemq; facile trāspirabilem. Hac ratione nec pueris venam tundēs vsque ad quartum deci- mum aetatis annum, post quem si multus congestus sanguis appareat, tempusq; anni verum fuerit, regioq; natura temperata, & pueri natura bene sanguinea, sanguinem minues, multoque magis si aut peripneumoniae, aut anginae, aut pleuritidis, aut alterius acuti, grauisq; morbi per- iculum incumbat. Detrahes autem primum, vt summum, ad cotylam vsq;. Quod si postea perpen- denti vires, permanere valida videantur, dimidium eius adijcies, reiterata missione. Didicisti au- tem vehementi pulsui cum aequalitate, tanquam minime fallaci virium robustarum signo, si- dem habere, ex abundantia autem & magno. Itaq; & septuagenarijs, modo dicti ad sint pulsus, si affectus iubeat, venam secabis. Sunt enim quidam & in hac aetate multi sanguinis, viresq; habēt robustas, sicut alij sicci, & pauci sanguinis, & facile arescentes quauis percussa parte. Itaque non numero annorum solummodo animū aduertes, quod quidam faciunt, sed et corporis habitū. Nam sunt qui sexagesimo aetatis anno venae sectionem non ferant, cum quidam qui septuaginta nati sunt annos, perferant. Verūtamen minus his vtiq; detrahes, etiā si eandem habere affectio- nem, quam florens corpus, appareant.

Sexta Classis.

Quibus

* Al. nigrescen- tes.

in malleo- q; peraridi et an- stem in felige sanguineam si per cum suble- quinem mittere

nota. qd. euacu- fiat una vice. sed sic. multes

puer non fortis- to meari potoli

nota.

Quibus indicij vacuandi sanguinis mensuram discernamus.

C. A. P. 14.

Optimum autem fuerit, priusquam aperiatur vena, hæc omnia considerare, & maxime hæc morrhoidibus suppressis, aut muliebri purgatione. Vbi vero incisa vena sanguis effluit, mutationi eius, & maxime cum adest iam phlegmone, labascentiq; fluxionis robori, potissimum autem pulsuum mutationi, tanquam indicio haudquaquam mendaci, animus diligenter attendendus est, continuoq; quiescendum pulsui alterascente aut in magnitudine, aut in quavis inæquabilitate. Nam de mutatione in imbecillitatem, quid attinet dicere? Didicisti enim in hac qualitate certam fieri discretionem firmarum, infirmarumq; virium. In quibus autem iuxta sectam venam phlegmone est ingens, optimum est sanguinis & in colore, & in consist. tia mutationem expectare, sicut indicauit Hippocrates in libro de acutorum victu, quando de pleuritide verba facit. Alius enim est qui in phlegmone est sanguis, ab eo qui secundum naturam, vtpote plus exalascit. Nam si antea crudior erat, rubrior modo & flauior efficitur: sin eiusmodi prius fuerat, ad atriem vergit adustione. Proinde Hippocrates de pleuriticis huc in modum scripsit: Secunda vero in cubito vena interna, nec verearis multum detrahere, donec rubrior flauiorq; multo fluat, aut pro puro, & rubro liuidus, vtrunq; enim euenit. Siquidem signum constituit assumpti in sectam venam ex phlegmone sanguinis, mutationem in eo apparere. Non tamen omni ex parte hæc expectanda est, sed est quando antequam fiat mutatio, cessare conueniat, idq; duplici nomine, ob infirmas videlicet vires, aut phlegmones malignitatem. Interdum, n. nihil ab ea emittitur, sed inibi fortiter constrictus est. Si tamen vires exolui euacuatione nondum videantur (id quod ex pulsui scies, & si cui sanguis mittitur, ætate sit florenti) expectanda est mutatio, potissimum si ambiens sit temperatus. Duo enim hæc sunt, ob quæ maxime coniecturalis efficitur euacuationis in hoc auxilio quantitas, laborantis natura qualis sit, quam vtiq; ad amussim nouisse non liceat, & ambientis temperies qualis sit à misso sanguine futura. Nam cum febrilis calor multum sanguinis digerit, atq; abstineret laborans victitat, necessario breui illum nutrimentum ex sanguine destituit, interimq; virtus exoluitur. Absumitur autem ob laborantis quidem temperiem si calida humidatq; sit, cuiusmodi est puerorum, ob ambientem vero si regio sit calida, & tempus æstiuum. Proinde minus detrahimus, quam plenitudo commonet: quod ad ætates quidem attinet, in pueris: quod ad corporis habitus, in candidis, & quibus mollis teneraq; est caro, quales Galli sunt: quod ad tempus, sub Cane. similiter etiam in regionibus & constitutionibus. Alia vero ratione, vt & ante propositum est, in contrarijs, hoc est in frigidis tum temporibus, tum locis, largam euacuationem fugimus, propter insequentem nimirum refrigerationem. Quapropter vnum definire in quoq; dictorum vacuationis modum scripto non licet. Memini enim quibusdam ad sex vsq; libras sanguinem detractum fuisse, ita vt febris protinus extingueretur, nec vlla sequeretur virium afflictio: quibusdam vero sesquilibrium haud citra leue saltem virium detrimentum, quibus si quis duas vacuasset, extreme læsisset. Quapropter vtiliter quibusdam vnam quoq; detraxi aliquando, immo vero nonnunquam hac quoq; minus, idq; ex vena aut cubiti, aut poplitis, aut tali. Nam ex venis quæ ad magnos oculos angulos conspiciuntur, aut sub lingua, quod certe mentione dignum sit, effluere non solet: sicut nec si quis summa in manu aut pede venam fecerit, quemadmodum putant, qui lienem curari aiunt à venæ ad secundum paruum digitum sitæ sectione, de qua fusius deinceps differetur.

Quod natura euacuatione è directo soleat affectus omnes persanare.

C. A. P. 15.

Quæcunq; igitur de hoc scemate, siue speculatione, à medicis dicta sunt, ea si scribere aggrediar, opus erit libro ijs singillatim dicato, eoq; ingenti. Caterum quemadmodum in alijs, quæ hæctenus definita sunt, esteci, vt scilicet & mentem meam vobis exponerem, qui eam à rebus ipsis probari vidistis, idem nunc quoq; faciam, sumpto initio ab ijs quæ quotidie in laborantibus videntur: quæ quidem Hippocrates diligenter obseruata, memoriæ prodidit. Est vero eorum vnum primariumq; caput, hoc scilicet: Quibuscunq; *κατ' ἴσιν* eruptio sanguinis accidit, summum id commodum laborantibus affert. (Hoc autem *κατ' ἴσιν* quod in rectum intelligatur, omnibus confessum est, cum clarissime sæpenumero hac voce *κατ' ἴσιν* in hoc vtatur significato.) Quibus vero contra euenit, nihil iuuat, aut etiam interdum nocet, quod vires scilicet citra morbi leuamen deiciat atq; exoluat. Non enim in liene turgente ex dextra nare erumpens sanguis, nec in iecore ex sinistra vllam fert vtilitatem, sed reuulsio quibus in directum adhibetur, eui dentem vtilitatem celeriter ostendit: quibus contra, haud etiam. Dextra igitur nare sanguis erumpens, ad dextrum hypochondrium fixa cucurbitula, clare celeriterq; sistitur: sicut ad sinistrum, ex sinistra erumpens. Porro reuulsionis causa, si venam feces, in directe quidem oppositis sanguinis eruptionibus, citissime conspicuam videbis vtilitatem. At si contra feces, nihil profuerit.

Vnde sectione è directo patientis partis fieri oportere, ac de venis quæ in cubito secantur.

C. A. P. 16.

Si affecto liene haud æque adiuuerit circa annularem digitum sinistrae manus incisa vena, atque si internam cubiti fecueris. Multum enim iuuat afflictum lienem sanguinis ex sinistro brachio detractio. Præstat autem non semel quantum conueniat extraxisse, sed in duos dies id partiri factus est. Inuenire tñ nequeo, quãobrem medici lienosis sanguinem detrahere neglexerint. Siquidem

græci cod. legunt affirmatiue.

A Siquidem ego ingentem perpetuo vtilitatem prouenire consexi, si vel libra duntaxat vna detracta foret. Vacuationis tamen mensura ex dictis scopis conijcienda est. Quin & pleuriticis, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit sanguinis missio, clarissimam sæpe vtilitatem attulit: quæ vero ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certe post temporis intervallum. Ad hæc, oculorum per sæpe dolore grauissimos è directo venæ, quam humeralem nominant, sectio intra horæ vnius spatium compefcuit. Conari autem in omnibus affectibus præstat, post modicam sanguinis missionem iterato mittere: interim eodem die, si ita expedire videatur: interim postridie, nisi quando, vt ante dictum est, ad animi deliquium euacuationem ducere conueniat. Itaque dolentibus oculis humeralis vocata vena, quæq; ex ea deriuata est, in cubito incisæ, luculentum celeriter commodum afferunt. Affecto vero latere, aut pulmone, aut septo transuerso, aut liene, aut iecore, aut ventriculo, ea quæ per alas ad cubiti iuncturam pertingit, Hoc autem casu maxime interior secanda venit: quod si non, certe ea quæ ab ipsa diducta in iuncturæ apparet flexura. Nouissis sanè paulo ante ab humerali vena prædictam diduci, ipsam connectentem. Nam hi tres sunt loci mittendi ex cubito sanguinis, interior, exterior, medius. Igitur interior vtilis est in ijs quibus inferiores collo partes patiuntur. Exterior vero in ijs quibus quæ his superiores sunt, vt facies, aut caput. Medius locus interdum vtraq; habet diductas venas in vltiorem brachij partem tendentes, ac deinde hic coeetes: interim vero celeriter in vnum mutuo congregiætes, in ipso videlicet iuncturæ flexu, ac nonnunquã obscuram earum alteram, claram vero alteram. Itaq; vbi vena quæ parti affectæ propria est, obscurior fuerit, & ad mediorem aliquam accedas, conare, quæ à propria diducitur, potius incidere. Est vero vbi & quæ inferiores sunt cubiti iunctura, eas quæ in vna existunt scilicet, nihil fecare prohibeat, vbi nimirum quæ in cubito sunt, non appareant, sed eas certe quæ in rectum sunt affectis. Porro tam perspicuum sæpe celereq; remedium, quæ è directo affectis partibus venæ secantur afferunt, vt & qui patiuntur, & familiares ipsorum sæpenumero obstupescant.

Historia œconomi Romani diuitis, qui fuit ab oculorum inflammatione, ac cæcitatibus periculo per sanguinis missionem è directo liberatus.

C. A. P. 17.

Itaq; ego olim rogatus sum à diuite quopiam in suburbij Romanæ vrbis, vt rerum suarum œconomum inuiserem, cui cæcitatibus imminere periculum, nam ita ille dicebat: certe magno dolore vexabatur, idq; diebus iam viginti. Diuitis autem illius familiæ præfectus erat medicus sectæ Erasistratæ, anxie semper venæ sectionem refugiens. Vbi ergo laborante inspecto, inuenem eum multi sanguinis cognouissim, ac oculos quidem nondum viceratos habere: ceterum phlegmonem maximam fluxionemq; tum in ambabus palpebris densitatem, atq; in altera quasdã etiam asperitates, à quibus oborta caligine ægrotus magis magisq; dolebat, ac phlegmone fluxioq; acerbabantur: his inquam conspectis, cognitaq; omni ratione curationis, qua medicus ille vsus fuerat, me quidem assidue in suburbium venire posse negabam, ceterum ex vsu esse vt triduum vt minimum hominem paruis temporum intervallis inspicerem. Permite igitur illum inquam mihi, si videretur, tres hodie dies. Immo vero, inquit, vt facias obsecro, gratiamq; habebo, quin iam hominem tecum ad ædes tuas abduc. Venit autem circiter horam quintam, ac prima protinus detractio tres sanguinis libras exhausti, deinde hora nona aliam. A quibus mirifice refectus: inunctus est postero die mollium collyriorum quopiam, cui admistum erat quod vinum habet, sicuti in eiusmodi facere consueuimus, illi sub palpebris facto, specilli cuspe in summo medicamen impositum ferente, id primum quidem mane faciebam, deinde ad horam tertiam, postea ad nonam: post quas inunctiones sub occasum solis in balneum ductus est. Postero deinde die, palpebris extra versis bis inunctus est, maiore copia collyrij illius vinum recipientis, molli illi collyrio admista. dein ad vesperam lotus est. Postridie vero mane obuius diuiti illi egressus, eò loci, vbi ex vehiculis descendere solent, salutauit illum oculis apertis, phlegmoneq; ac fluxione planè liberis, qui ante biduum illos ne aperire quidem præ fluxione atq; dolore poterat. Itaq; res incantationi similis visa est, adeo vt & ipse ille curationis celeritatē admiratus, exclamaret, vnaq; qui cum eo erant omnes in clamorem prorumperent: cum nos interim haud magnum quippiam fecissemus, nisi tantum ex medici illius comparatione, qui summum malum attulerat venæ sectionis metu. Porro ex palpebris restabant extergendæ laboranti tum densitates illæ, tum asperitates, ceterum id fieri non poterat citra medicamentum mordax. Atqui ferre illud neutiquam potuisset, nisi prius vacuatus foret. Dictum enim sæpe à nobis demonstratumq; est, acria omnia medicamenta parti cuius admota, nisi vacuum corpus omne fuerit, atq; ad amussim excrementi expers, fluxionem attrahere, phlegmonemq; efficere. Percontatus itaq; tunc diues quænam ea fuisset incantatio, req; omni intellecta, exinde Erasistratæum illum medicum *αἰμοφάβου*, quasi dicas sanguifugum, nominabat. Hæc itaq; narratio vtriusq; indicationem continet, tum quod in affectibus eiusmodi venam secare oporteat, quod in præfenti oratione propositum nobis haud erat, tum quod è directo laborantium partium: præterea humerale venas secandas, vbi superiores pectore partes laborant.

Sexta Clasis.

dddddd ij Que

Quae vena quibus affectibus secanda, ac de ratione euacuationum menstruorum. C.A.P. 18. E

Porro quemadmodum praedictae oēs partes in cubito secta vena iuuantur, vti dictum est: sic quae his inferiores sunt, illis quae per poplites & malleolos decurrunt. Sunt autem dictis inferiores coxendix, vterus, vesica. At renes cui parti adscribi debeant, ambigunt. Siquidem inferiores sunt ijs, quas prius recensimus: superiores vero quae ea quas secundo loco. Itaque misso ex cubito sanguini interdum auscultant, vbi videlicet recens fuerit phlegmone, copiaque sanguinis affuerit. Quibus vero affectio inest, quam proprie nephritin nominant, eam quae in poplite est secare expedit, aut certe quae in malleolis sunt. Porro vteri inflammationes magis etiam quam renum a venis in crure sectis iuuantur. Nam quae ex cubito fiunt euacuationes, aliud etiam habent adiunctum malum: nempe quod purgationes menstruas comprimant, sanguinemque ad superiores corporis partes retrahant. Quae vero fiunt ex cruribus, tantum abest vt retrahant, vt etiam menses promoueant: ac vbi id facere volueris, tempus consueti mulieri circiter tribus quatuorue diebus anteuertas, aut vena incisa, aut scarificatis malleolis cruris vnus pauculum euacuato: deinde postero die similiter facito in crure altero, vt tñ etiã istis diebus in quibus vacuas, & ante eos quatuor aut quinque extenuantem victum procures. Conscriptus est autem a nobis seorsum liber De victu extenuante. Sed mulieribus sine huiusmodi victus ratione menses abunde prouocant & nepita, & pulegium. Exhibebis ea in melicrato cocta, sed antea confusa, arida, cribroque subtili discreta, ac rursum trita vsque dum pollinem tenuitate referant, ita denique melicrato insperge. Porro convenientissimum potui tempus est a balneo inuolutis adhuc linteo. Atque haec quidem medicamenta mitia sunt. Valentiora sunt, sauiua, & dictamnium: ceterum vsus ante dictis similis. Datur autem & hoc tempore medicamentum, quod proprie Amarum appellatur, centum habens drachmas aloes mistis aliorum medicaminum cuiusque sex. Optimum est, vbi cinnamomum acceperit. Sed haec obiter sint dicta, quanquam non a re ipsa aliena, quandoquidem sanguinis ex vtero fluxui auxiliantur, cum euacuatione ex cruribus, quae fiat aut malleolis scarificatis, aut incisa in talo, aut poplite vena. Memini me ischiadas, siue coxendices vno die facta ex crure euacuatione curasse, nimirum vbi non ex frigore, sed impletis sanguine quae in coxa sunt venis, prouenissent. Quare secta in poplite vena comodior ita affectis est, quam in malleolo. Scarificatio aut nihil perspicuo illis prodest.

De ratione vacuandi per sectionem venarum in iunctis ac finibus fluxionum, ac eo quoque tempore cum praeseruare ab imminentibus morbis voluerimus. C.A.P. 19.

Porro, vt summam dicam, incipientes phlegmonas reuulsu euacuare oportet: quae vero inueteratae iam sunt, ex ipsis, si fieri potest, affectis partibus: quod si nequeat, saltem ex vicinis. Etenim in incipientibus, auertere quod influit expedit, in inueteratis autem, ipsum tantum quod affectae parti infixum est, euacuare. Euacuabitur porro id optime per venas confunctas cum ijs quae in partibus ipsis sunt sitae. Huic rationi experientia quoque subscribit. Quocirca quae in gutture & arteria, graui torquentur inflammatione, in principio quidem secta in cubito vena, post principium autem in ipsa lingua magnifice prodest, incisis videlicet venis quae in ea sunt ambabus. Sic indurate phlegmonarum in oculis reliquiae, secta quae ad magnum decurrit angulum vena, mirifice iuuant: sicut capitis grauitates, & inueteratos in eo ex plenitudine dolores leuare manifeste solet tusa in fronte vena: at incipientes, aut etiam vigentes, per cucurbitam in ceruice procurata retractio, interim quidem solam, interim cum scarificatione. Ceterum praevacuatum esse corpus vniuersum oportet. Eadem ratione incipientes in occipitio dolores, aut etiam vigentes, incisa frontis vena iuuat. Quippe reuulsiones cum euacuatione adhiberi magis debent in fluxionibus incipientibus. Quae vero fiunt ex ipsis partibus affectis, aut illis vicinis, in phlegmonis quae velut scirrhii naturam referunt. In quibus autem corporibus nulla dum particula affecta est, ceterum vacuationem vere ineunte anteuertimus: in ijs siquidem talis sit homo, qui quotannis aestiuo tempore febrilibus morbis obnoxius esse assolet, atque eorum suppeditationem euacuare studemus, haec aequae pars quae in sanguinis detractionem accommodata est, sicut sane est si arthriticus sit, omnibus articulis laborans. Quibus autem eximie pars quae iam, vbi prius euacuati non fuerint, infestetur, haud aequae liceat ex quauis parte euacuationem moliri, verum sicut in ijs qui pati iam accipiunt. Quamobrem podagricos ex cubito euacuato, comitialibus vero morbis vertiginibusque obnoxios potius ex cruribus. Ceterum si retentae haemorrhoides mittendi sanguinis occasio sint: si quidem cohibere eas voles, quae in brachio sunt: sin prouocare, quae in cruribus sunt, venas secare conuenit. At in ijs quibus repressi sunt menses, semper in cruribus. Non enim vt in haemorrhoidibus, quaedam eiusmodi liberari euacuatione volunt, quidam habere etiam gaudent, ita quoque se res habet in mensium purgatione. Quippe cum haemorrhoidum euacuationem vereamur, ne in tantam euadat immoderationem, vt hominem vel protinus interimat, vel aquae inter cutem obnoxium, aut cachecticum, hoc est habitus mali, reddat. At vteri purgationibus, vt quae secundum naturam sunt, tale nihil euenit. Accidit tamen aliquando, vt ex vtero per erosionem sanguinis erumpat, in quibus non idem est curationis scopus. Siquidem haud effluere sanguinem volumus vt ex mensibus, sed plane sistere consilium est. Communis ergo in his omnibus, ijs qui vere ineunte ad sanguinis missionem accedunt, haec ratio est: si quidem insigniter infirmam partem aliquam habeant,

† Quanquam graecis legatur τὰς ἀπο τῶν σκελῶν διὰ τὸν νόν ἀντιστοιχεῖσαι, ἢ ἀλλὰ καὶ προτρέψαν ἢ παύσαι τὰ κατὰ τὴν νῆρα. i. quae vero fiunt ex cruribus, non solum retrahere, sed et pronocere menses possunt. Interpret tamē Nicolai Calabri sequutus est ita veritate. Eis vero quae a cruribus non solum non antipræferunt, sed & prouocare inest menstrua. Vid libro secundo ad Glauco. cap. 2. 102. f.

In graecis eod. antiquis legitur in primo loco ἀπο τῶν σκελῶν. i. ab ipsa. in secundo ἀπο τῶν νῆρων. i. sub ipsa. & ita vetus interpret.

in mense saltem

A beant, in quam quae colligitur plenitudo decumbat, per reuulsionem euacuare. At si tale nihil sit, quae cuique magis placebit, excepta tamen aut haemorrhoidis, aut mensium retentione, vt paulo ante definiuimus.

Aduersus eos qui primis tantum morbi diebus sanguinem mittebant. C.A.P. 20.

D hoc sane potestate & supra dictum est. Verum tamen fatius fuerit & hic quoque omnia percurrere, omnibus quae ante dicta sunt, in vnum collectis, & siqua minus exacte distincta sunt, vna discretis. Igitur vniuersim hoc sciendum, in sanguinis missione dierum numero primum haud esse attendendum, sicut quidam scripsere: ac nonnulli, admodum ridicule, post tertiae diei paroxysmum, quando videlicet, vt aiunt, dignotio quaedam habetur, qualis sit in forma & moribus, atque adeo tota natura sua morbus. Alij extremum terminum mittendi sanguinis definiunt diem quartum, intra quem missionem sanguinis concedunt in paroxysmorum intervallis adhibendam, electo quo libeat die. Alij detrahere festinant, quibus sanguinis detractionem ex vsu esse statuerint, transfluente etiamnum eo, ac vbi necdum firmiter in parte aliqua superfluitatem recipiente inhærerit, vnum modo considerantes, num corruptio aliqua cibi in ventre concoquendi sit facta, aut tarda concoctio, aut etiam cibi in eo contineantur. Ergo quod maturandum sit in quibus vacuatio ex vsu est, nisi prius concoqui aut cibos, aut in primis venis contentos semicoctos succos oporteat, rectissime precipiunt habendaque fides. Verum quoniam quintum saepe diem, aut sextum ab initio expectant priusquam nos ad curandum accersant, expedit nihilofecius quoque sanguinem detrahere, etiam si huius auxilij primum tempus sit omissum. Quocumque enim die mittendi sanguinis scopos in laborante inueneris, in eo auxilium illud adhibeto, etiam vel vigesimus is ab initio extiterit. At quoniam fuerint hic scopi: Morbus ingens, roburque virium, excepta aetate puerili, & aere nos ambiante valde calido. Porro autem quoniam prius exoluitur temporis tractu in plerisque morbis virtus, idcirco & mittendi sanguinis occasio dierum numero deperditur, non tanquam primario id dies efficiant. Sed re aliqua intercedente, nempe virium dissolutione. Itaque si quando vel secundo a principio die vires exolui videantur, a vena secanda abstinēbimus.

De hora in detractione sanguinis eligenda.

Sed enim quod in ipso rursum die in quo sanguinem mittimus, obseruanda sit febris declinatio, clarere satis arbitror: quanquam quibusdam id non satis sit notum, qui mane tantum tundendam esse venam, aut ad summum in horam vsque quintam aut sextam existimant. Verum si quis memoria teneat quae toto supra libro sunt dicta, nihil tale committet sanguinem mittens, quauis diei noctisque hora, modo respiciat in febricitantibus quidem particularium paroxysmorum declinationem: in quibus autem aut ob oculorum lippitudinem, aut aliud simile citra febrē, hoc opus est auxilio, non declinationem omnino, cum omnino febris non adit, sed magnitudinem aut doloris, aut phlegmones, aut totius affectus in quo secta opus est vena, inspicere conuenit. Cum autem nihil eiusmodi aut virgeat, aut prohibeat, praestat mane venam incidere, haud protinus ex somno excitis, verum circiter horam vnam iam antea vigilantibus. Dictum est autem, quod & balneo vti quibusdam expedit: quod si verum est, & praeuente quoque ambulatione nonnullis. Ceterum in quibus vere ineunte venam incidere aggredimur, aut propter febris metum, aut alterius cuiuspiam affectus, scio me sanguinem misisse quibusdam etiam posteaquam rerum solitarum quippiam obissent, siue in ludo literario, siue in officinis, siue in foro, siue in aedibus. Iteratae tamen detractionis tempus, in quibus simpliciter quidem vacuare conamur, eodem die esto. At in quibus reuellere, si vel duobus deinceps diebus fiat, melius fuerit. Porro in toto semper animo in omnibus id genus in laborantis vires esto, manu iugiter arterijs illius admota. Sunt enim quidam tam ad patiendum apti, vt confertam inanitionem non ferant: Quo casu, refecto primo die aegroti, iterare secundo detractionem expedit.

De affectibus, qui arterijs in capite dissectis iuuantur.

C.A.P. 22.

Quod autem arterias antiqui venas appellant, & a nobis alibi demonstratum est, & ante nos alijs confessum extitit. Ob id ipsum ergo, ac praeterea disciplinarum affinitatem, compendij gratia fatius mihi visum est, haud alium conscribere librum de arteria secanda, sed orationi de secanda vena annectere, atque id ipsum in hac parte in qua consideramus quas venas ob quas partes affectas secare oporteat. Sicut enim alias venas ob alias affectas partes ostendimus secandas, sic quoque & quae in temporibus sunt arterias, & quae post aures, incidere medicis mos est. In temporibus quidem, infestatis oculis fluxionibus tum calidis, tum spirituosiss. Post aures vero, in vertiginosis maxime, & quae diuturnis doloribus capitis calidis ac spirituosiss affliguntur. Iam vero & ob alios quoque affectus in capite consistentes diutinos, sunt qui arteriarum post aures vtuntur sectione, non tamen in ulla alia particula patiente ea adhibuerunt, tametsi multae sint, quibus hoc potius auxilio, quam venae sectione sit opus. Vbi enim calidus spirituosissque infestus est sanguis in arterijs acervatus, illic communibus parti affecte sectis arterijs est opus. Verum propter difficilem eruptionis sanguinis compressionem, arterias medici incidere metunt: quippe cum si quis in secanda forte vena arteriam vulnerant, aegre statim sanguinis eruptionem compescat, ac vbi res optime cadat ad cicatricem perducta diuisione, tamen aneurisma fiat.

De periculo

nota occasione mitti sanguinem. et de similitudine consilium dandi a missione iugis

nota rebel. sic non per se magis. et a siabro. ead. q. non est

Gal. de curandi rōne per sang. miss.

De periculo impendente ijs, quibus non recte dissecta sunt arteria, & quo pacto Galenus
somnia monitu eas ausus est dissectare.

CAP. 23.

Quin & interijisse quosdam noui ab arteria interiori in cubito venae subiecta, † nonnul-
los autem protinus ob vinculum imperite à medicis iniectum, adeo vt sanguinis eru-
ptio in gangraenā euaderet, & alios postea in aneurismate manu curando defunctos. Ne-
cesse enim hic est laqueo vasculū cōstringere. Itaq; maiusculas proinde arterias medici refugit, †
paruas autem tanquam haud ita multum profuturas. Quanquam & ipsae quoq; nonnunquam
haud paruum attulisse commodum visae sunt, cum hoc quod citra aneurisma cicatrice claudatur.
Quin & si maior sit arteria, & ipsa quoque citra aneurisma, cicatrice in-udi potest, tota nimirum
dissecta, idq; ipsum saepenumero imminēs ex sanguinis profluuiō discrimen sustulit. Clare enim
apparet, cum tota transuersim per se totam discinditur, reuulsis vtrinq; partibus ambabus, vnam
sursum, alteram deorsum concedere. Atq; id quidem & venis vsuuenit, sed arterijs semper plus
quam venis. Sanē vero quae mihi occasio extiterit secandae arteriae, nunc iam edisseram. Monitus
per quaedam insomnia, quorum duo perspicuo mihi visa sunt, accessi ad dextrae manus arteriam,
inter indicem & pollicem sita, siuisq; fluere donec sponte sanguis resisteret, nā ita somnium pra-
ceperat. Effluxit autem non tota libra. Subito itaq; diuturnus extinctus dolor est in illa maxime
parte fixus, qua secur septo transuerso committitur. Mihi quidem hoc aetate iuuenili euenit. At
minister Dei Pergami, diutino lateris cruciatu laborans, liberatus est arteria in summa manu in-
cisa, aggressus & ipse illud insomniae monitu. Porro alteri cui ex vulnere in malleolo inflicto dis-
secta arteria fuerat, sanguinis quidem cursus haud quieuit, donec ego vocatus totam dissecui, ac
medicamento ex aloe & manna, & ouorum albumine, pilis leporum molliusculis imposito suis-
sem vsus, citraq; aneurisma curatum est vulnus, obducta videlicet arteriae osculo carne. Vir autē
ille quartum iam annum haud exiguis temporum interuallis coxae dolore vexatus, exinde pror-
sum sanus extitit. Haec itaq; mihi persuaserunt, vt subinde in summis artubus, immo & in capite
arterias secarem in omnibus doloribus, qui à calida spirituosaq; substantia nasci videbantur, &
maxime in membranīs: quarum dolor punctiōi similis est, ac sensim expāditur, pungente qui-
dem sensu vna in parte, tanquam in affecti loci centro infixō, tensionis vero sensum percipiente
omni circūcirca ad centrum musculo.

E

† al. leg. nōnul-
los quidē pro-
tinus ob vincu-
lum circūposi-
tum (volētibz
medicis sistere
sanguinis eru-
ptionē) in gan-
graenam incidē-
tes.

F

ΑΥ. μορίου. i.
particula.

SEXTAE CLASSIS FINIS.

aaaaa bbbbbb cccccc dddddd

Omnes sunt terniones, praeter d d d d d duernionem.

VENETIIS APVD HAEREDES
LVCAE ANTONII IVNTAE.